स्थानीय सरकार

गोकुलगंगा गाउँपालिका

गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय

रस्नालु, रामेछाप

बागमती प्रदेश, नेपाल

गोकुलगंगा गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना

(अन्तिम प्रतिवेदन)

Revenue Improvement Action Plan (RIAP)

२०७८

बिषय-सूची

परिच्छेद १: परिचय १
१.१ पृष्ठभूमि १
१.२ राजस्व सुधार योजनाको औचित्य २
१.३ योजनाले राखेका उद्देश्यहरु ३
१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया ४
१.४.१ सन्दर्भ सामाग्री सङ्कलन तथा अध्ययन ५
१.४.२ गाउँपालिकासँग सम्पर्क, छलफल र सूचना सङ्कलन विधि निर्धारण ५
१.४.३ तथ्याङ्क/सूचना सङ्कलन ६
१.४.४ राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी तथा राजस्व प्रक्षेपण ७
१.४.५ राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन तथा अनुशरण ७
१.५ योजनाका सीमाहरु ७

परिच्छेद २. गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय ८
२.१ संक्षिप्त परिचय ८
२.२ मानव संसाधनको अवस्था १३
२.३ भौतिक सम्पत्तिको अवस्था १४

परिच्छेद३. स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता १५
३.१ राजस्व अधिकार सम्बन्धी कानुनी व्यवस्था १५
३.१.१ संवैधानिक व्यवस्था १५
३.१.२ कानुनी व्यवस्था १५
३.२ आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था २१
३.३ आन्तरिक आय सङ्कलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण २२
३.३.१ स्थानीय कर राजस्व २३
३.३.२ गैर कर राजस्व २८

परिच्छेद ४. आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता तथा सङ्कलन अवस्था ३३
४.१ राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति ३३
४.२ आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता ३५
४.३ आन्तरिक आय परिचालन ३५
४.४ राजस्व परिचालनमा रहेका सवालहरु ३७

परिच्छेद ५. राजस्व सुधार कार्ययोजना ३९
५.१ राजस्व सुधार कार्ययोजना ३९

परिच्छेद ६. आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण ४५
६.१ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण ४५
६.२ आगामी तीन आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपण ४७

परिच्छेद ७. अपेक्षित नतिजा ५०
७.१ अपेक्षित नतिजा ५०

परिच्छेद ८. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ५२
८.१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ५२

अनुसूची

अनसूची १: तथ्याङ्क सङ्कलन चेक लिष्ट
अनुसूची २: तथ्याङ्क सङ्कलन फाराम
अनुसूची ३: माईन्यूट
अनुसूची ४: फोटोहरु

तालिका सूची

तालिका १ : वडा विभाजन सम्बन्धी विवरण ८
तालिका २ : गोकुलगंगा गाउँपालिकाको वडागत घरधुरी र जनसङ्ख्या विवरण ९
तालिका ३ : गाउँपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरुको विवरण १३
तालिका ४ : तहगत राजस्व अधिकार १५
तालिका ५ : एकल कर प्रशासन अन्तर्गत उठेको राजस्वलाई स्थानीय र प्रदेश तह बीच बाँडफाँड व्यवस्था १७
तालिका ६ : प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट (प्रतिशतमा) २०
तालिका ७ : कर राजस्वको बाँडफाँट सम्बन्धी व्यवस्था २०
तालिका ८ : राजस्व बाँडफाँटका लागि भएको सिफारिसको आधारहरु (प्रतिशतमा) २१
तालिका ९ : गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था २१
तालिका १० : व्यवसाय कर सङ्कलन सम्भावना २५
तालिका ११ : राजस्व परामर्श समिति ३३
तालिका १२ : गाउँपालिकाको आय सङ्कलनको अवस्था (रु हजारमा) ३६
तालिका १३ : गाउँपालिकाको कुल आयमा योगदान (रु हजारमा) ३७
तालिका १४ : राजस्व सुधार कार्ययोजनाको रणनीति तथा कार्यनीति ३९
तालिका १५ : राजस्व सुधार कार्ययोजना ४१
तालिका १६ : आगामी ३ वर्षका लागि राजस्व प्रक्षेपण आधार (हजारमा) ४५
तालिका १७ : आगामी ३ आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपण ४७
तालिका १८ : गाउँपालिकाको अपेक्षित आय संक्षेपमा ५०
तालिका १९ : अनुगमन योजना ५२

चित्र सूची

चित्र १ : वित्तीय हस्तान्तरण १
चित्र २ : राजस्व सुधार योजनाको औचित्य ३
चित्र ३ : राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया ४
चित्र ४: राजस्व अधिकार सम्बन्धी कानुनी व्यवस्था १६
चित्र ५ : राजस्व प्रशासन चक्र प्रक्रिया १८
चित्र ६ : कुल बजेटमा आन्तरिक आयको हिस्सा प्रतिशत ५०

परिच्छेद १: परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको मूल राज्य सञ्चालन संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तहको हुने तथा राज्यशक्तिको प्रयोग तीनै तहले विद्यमान संवैधानिक व्यवस्था रहेको छ। संवैधानिक अधिकारभित्र रही स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले स्थानीय सरकारहरुलाई कार्य जिम्मेवारी तथा स्रोत परिचालन गर्न सक्ने उलेख्य अधिकार दिएको छ । स्थानीय सरकारले आ-आफ्नो क्षेत्रमा पर्ने सेवा प्रवाह तथा विकास निर्माणको क्षमतालाई वृद्धि गर्न आय परिचालन क्षमतालाई वृद्धि गर्न आय परिचालन क्षमतामा पनि सुधार गर्न आवश्यक हुन्छ । यसका अतिरिक्त प्राकृतिक तथा अन्य मानवीय कारणले अकस्मात सिर्जना हुने प्रतिकुल परिस्थितिलाई सामना गर्नसक्ने गरी उत्थानशील हुन पनि आय परिचालन क्षमता सुदृढ हुनु पर्दछ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन तथा अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन र स्थानीय सरकारलाई संघ र प्रदेश सरकारबाट उपलब्ध हुने विभिन्न अनुदान तथा राजस्व बाँडफाँटका अतिरिक्त वित्तीय अधिकार क्षेत्र अन्तर्गत विभिन्न कर, शुल्क तथा दण्ड जरिवाना जस्ता अधिकार प्रदान गरेको छ। साथै स्थानीय सरकारले अन्य स्वदेशी संघसंस्थाबाट अनुदान रकम प्राप्त गर्न सक्ने, नेपाल सरकारको पूर्वस्वीकृति लिएर वैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन सक्न तथा नेपाल सरकारको सहमति लिएर वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सीमाभित्र रही आन्तरीक ऋण लिन सक्ने समेत व्यवस्था छ।

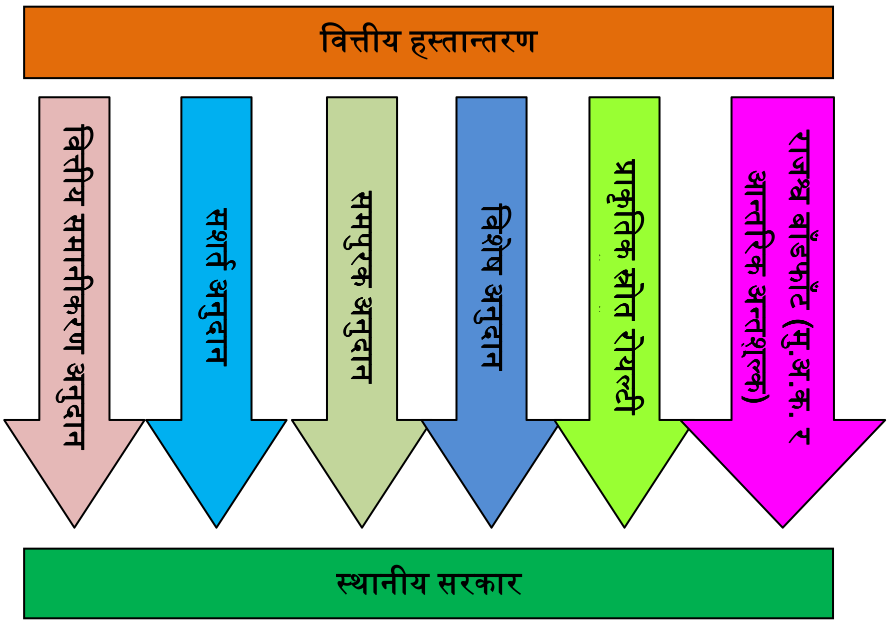

चित्र १ : वित्तीय हस्तान्तरण

स्थानीय सरकारलाई प्राप्त भएका वित्तीय अधिकारलाई ऐनको प्रावधान अनुसार व्यवस्थित तथा न्यायोचित तरिकाले पूर्णरुपमा परिचालन गर्न थप प्रयास गर्नुपर्ने आवश्यकता महशुस भएको छ । यसको मुख्य कारणहरुमा स्थानीय सरकारलाई प्राप्त कतिपय अधिकारहरु नयाँ भएकोले त्यसका लागि आवश्यक नीति तथा कार्यविधि, संगठनात्मक व्यवस्था, सूचना तथा तथ्याङ्क प्रणालीको स्थापना, आयको सम्भावना अध्ययन, नियन्त्रण प्रणालीको स्थापना आदि व्यवस्था तथा अभ्यासको कमी हुनु रहेको छ।

यस दस्ताबेज तर्जुमाको क्रममा भएका प्रयासहरुमा गाउँपालिकाका प्रतिनिधि, कर्मचारी तथा अन्य सरोकारवाला पक्षहरुले राजस्व परिचालनको क्षेत्रमा आधारभूत अभिमुखीकरण, गाउँपालिकाको आन्तरिक आय सुधारका लागि सहभागितात्मक विधिबाट समस्या तथा अवसरहरुको पहिचान गरी मुख्य उपलब्धिका रुपमा गाउँपालिकाको कार्ययोजना तयारी र आय सम्भाव्यताको विश्लेषण गरी गाउँपालिकाको आय प्रक्षेपणलाई मार्गदर्शन जस्ता कार्यहरु रहेका छन् ।

१.२ राजस्व सुधार योजनाको औचित्य

संघीयतामा तहगत सरकारलाई संविधानले नै कार्यजिम्मेवारी निश्चित गरी ती जिम्मेवारीहरु पुरा गर्न आवश्यक स्रोतको व्यवस्था गर्दा अन्तरसरकारी वित्तिय हस्तान्तरणको अलावा आफ्नो कार्यक्षेत्रमा तोकिएका स्रोतबाट संविधानले प्रदान गरेको अधिकार अनुरुप स्थानीय तहले राजस्व परिचालन गरी साधन स्रोतको जोहो गर्दछन् । जनताको बढ्दो माग बमोजिमको खर्च धान्नका लागि आवश्यक सामर्थ्य अभिवृद्धि गर्न पनि ती स्थानीय सरकारहरुको आन्तरिक राजस्व परिचालन क्षमतामा वृद्धि हुनु अपरिहार्य देखिन्छ । यसका लागि स्थानीय तहको राजस्व अधिकारका सम्भावनाहरुको खोजी गर्ने, सम्भाव्य क्षेत्रको राजस्व परिचालनका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने नीतिगत, कानूनी र व्यवस्थापकीय सुधारका उपायहरु पहिचान गरी तिनको यथोचित कार्यान्वयन गर्न र ती सबै प्रयासका आधारमा आगामी दिनमा परिचालन गर्न सकिने वास्तविक आन्तरिक आयको प्रक्षेपण गर्ने कार्यका लागि राजस्व सुधार कार्ययोजना महत्वपूर्णा औजार हुने विश्वाश गरिन्छ ।

स्थानीय तहलाई कर वा गैर कर वापत रकम तिर्ने स्थानीय निवासीहरुले आफुले तिरेको करको सदुपयोग भए नभएको निगरानी गर्ने र यस विषयमा नियमित रुपमा आफ्नो गाउँपालिका/नगरपालिकासँग प्रश्न सोध्ने हुनाले गाउँपालिका/नगरपालिकाहरु पनि जनताप्रति सोझै उत्तरदायी हुने वातावरण सिर्जना हुन्छ । सेवा प्रवाहमा पनि सुधार हुन्छ र जनतको सन्तुष्टीको मात्रा पनि बढ्दै जान्छ । आन्तरिक स्रोतबाट परिचालित राजस्व खर्च गर्दा स्थानीय तहले कुनैपनि बाह्य शर्तहरु पालना गर्नु नपर्ने भएकोले यसको मात्रा जति बढी भयो त्यति बढी मात्रामा स्वायत्तताको अनुभूति गर्दछन् । यसरी स्थानीय तह प्रदेश तहले जति बढी स्वायतता पूर्वक काम गर्न पाउँछन् त्यति नै संघीयता सफल र सुदृढ हुँदै जान्छ ।

गाउँपालिकामा थप आन्तरिक राजस्व परिचालन गर्न यसको अधिकार क्षेत्रभित्र सबै उपलब्ध आन्तरिक आयका स्रोतहरुबाट सम्भाव्य राजस्व परिचालन गर्नु अनिवार्य हुन्छ । यसमा सुधार ल्याउन गाउँपालिकाको बाह्य वातावरण तथा राजस्व प्रशासनको समेत विश्लेषण गर्नुपर्ने हुन्छ । यसैले राजस्व परिचालनमा सुधारका कृयाकलापहरु पहिचान गरी सोको कार्यान्वयनबाट स्थानीय तहको आन्तरिक आयमा पर्न सक्ने प्रभाव समेतका आधारमा आगामी दिनमा प्राप्त हुन सक्ने राजस्वको प्रक्षेपण गर्न स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को प्रावधान बमोजिम यो राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको हो । यस राजस्व सुधार कार्ययोजनाबाट गाउँपालिकालाई आफ्नो आन्तरिक आय परिचालन सुधारका साथै राजस्व प्रक्षेपणलाई यथार्थपरक, समन्यायिक, सहभागितामूलक र वैज्ञानिक बनाई बजेट तर्जुमा प्रकृयालाई थप व्यवस्थित गर्न मद्दत पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ । यसरी राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको औचित्यको शांरासलाई निम्न चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

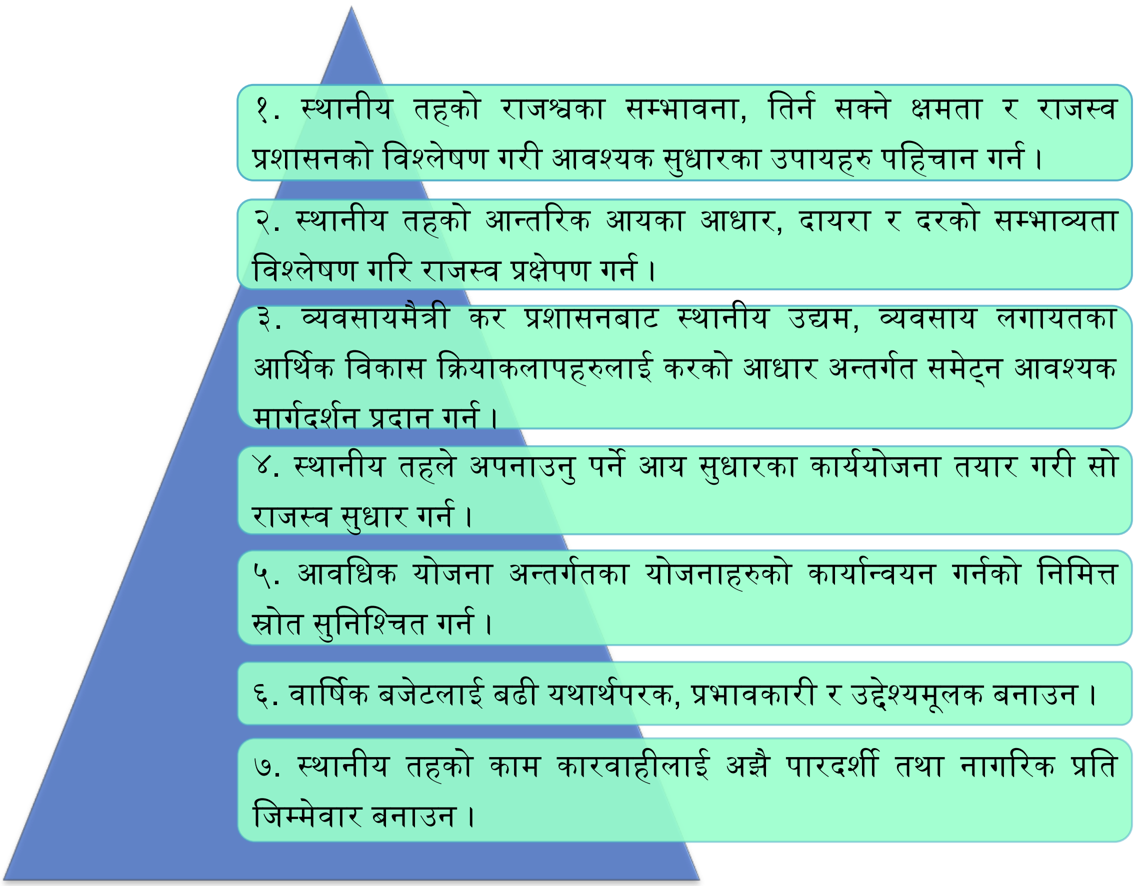

चित्र २ : राजस्व सुधार योजनाको औचित्य

१.३ योजनाले राखेका उद्देश्यहरु

गाउँपालिकाको आन्तरिक आयका सम्भावनाहरुको पहिचान तथा अधिकतम परिचालनका लागि देखिएका समस्याहरु न्यूनीकरण गर्न कार्ययोजना तयार गरी सोको आधारमा आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपणमा गाउँपालिकालाई सहयोग पुऱ्याउनु नै यस योजनाको मूलभूत उद्देश्य हो। यस योजनाका खास उद्देश्यहरु देहाय अनुसार रहेका छन् :

- स्थानीय सरकारको आय अधिकार तथा सुधार योजनाका सम्बन्धमा अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, राजस्व परामर्श समिति, शाखा प्रमुखहरु, राजस्व प्रशासनमा संलग्न कर्माचारीहरु तथा अन्य सरोकारवालाहरुलाई अभिमुखीकरण गर्ने।
- आन्तरिक राजस्व परिचालनका सम्पूर्ण पक्षहरुलाई समेटी त्यस विषयमा सूचना सङ्कलन तथा विश्लेषण गरी कूल राजस्व सम्भाव्य ता अनुमान गर्ने।
- सहभागितात्मक विधि अवलम्वन गरी राजस्व प्रशासनको सम्पूर्ण पक्षहरु समेटी सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरुको पहिचान गर्ने।
- राजस्वको कूल सम्भावना तथा राजस्व सुधार योजनाको आधारमा आगामी ३ वर्षका लागि राजस्वको प्रक्षेपण गर्ने।
- राजस्व परामर्श समितिलाई राजस्व नीति तर्जुमा, कर तथा शुल्कको दररेट निर्धारण तथा आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपण गरी आय बजेट तर्जुमामा सहयोग गर्ने।

१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया

गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा प्रक्रिया स्थानीय पदाधिकारी, कर्मचारी, सम्बन्धित समितिहरु र सरोकारवालाहरुको अपनत्व र क्षमता अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले सहभागितामूलक विधि अवलम्बन गरिएको छ । यसको मार्गदर्शकका रुपमा संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा जारी गरिएको स्थानीय तहको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन, २०७६ लाई लिईएको छ । साथै स्थानीय आवश्यकता अनुसार सम्भाव्य स्थानीय राजस्वका स्रोतहरुलाई समेट्ने उद्देश्यले तथ्याङ्क तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा जारी निर्देशिका बमोजिम कार्ययोजना तर्जुमाका चरणहरु यसप्रकार रहेका छन् ।

१ • राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी निर्णय र समय सारिणी निर्धारण
२ • योजना तर्जुमा कार्यदल गठन
३ • योजना तर्जुमाका लागि आवश्यक सन्दर्भ सामाग्रीहरु सङ्कलन तथा अध्ययन
४ • प्रारम्भिक कार्यशालाको आयोजना
५ • सूचना तथा तथ्याङ्क सङ्कलन एवम् विश्लेषण
६ • राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी (प्रारम्भिक)
७ • योजनाको मस्यौदा तयारी
८ • राजस्व सम्भावना विश्लेषण तथा राजस्व प्रक्षेपण
९ • मस्यौदा प्रतिवेदन गाउँपालिकामा प्रस्तुति र सुझाव सङ्कलन
१० • मस्यौदा पुनरावलोकन र अन्तिम मस्यौदा तयारी
११ • गाउँ कार्यपालिकामा छलफल र स्वीकृति

चित्र ३ : राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया

गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने कार्यक्रम तय गरी सो सम्बन्धमा बागमती प्रदेश, मुख्य मन्त्री तथा मन्त्री परिषदको कार्यालय, प्रदेश सुशासन केन्द्र, जावलाखेल र यस नेपाल डेभलपमेन्ट कन्सल्टेन्सीबीच सम्झौता भएपछि विभिन्न समयमा भएका छलफलहरुबाट गाउँपालिकाबाट आवश्यक सन्दर्भ सामग्री सङ्कलन गरी अध्ययन टोलीलाई प्राप्त भएको हो । यसैक्रममा विश्वव्यापी महामारीका रुपमा रहेको नयाँ भ्यारियन्ट सहितको कोभिड-१९ को दोस्रो लहरका कारणले निर्धारण गरेका उपयुक्त चरणहरुमा उल्लेखित कृयाकलापहरुलाई निम्नलिखित बुँदाहरुमा समायोजन गरी कार्ययोजना तर्जुमा कार्य सम्पादन गरिएको छ ।

१.४.१ सन्दर्भ सामाग्री सङ्कलन तथा अध्ययन

अध्ययन कार्यको प्रथम चरणमा विज्ञ समूहबाट विभिन्न स्रोतहरुबाट सन्दर्भ सामाग्रीहरुको सङ्कलन तथा पुनरावलोकन गरिएको छ । यस क्रममा अध्ययन तथा पुनरावलोकन गरिएका मुख्य सामाग्रीहरु देहाय अनुसार रहेका छन् :

- गाउँपलिका तथा नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन, २०७६
- नेपालको संविधान, २०७२
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
- अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा जारी गरेका सम्बन्धित नमूना कानूनहरु
- गोकुलगंगा गाउँपालिकाको गाउँ वस्तुस्थिति विवरण (Profile), २०७५
- गोकुलगंगा गाउँपालिकाको आय/व्यय विवरण (आ.व. २०७५/७६-२०७७/७८)
- गोकुलगंगा गाउँपालिकाको अनुदान वितरण तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यविधी, २०७७
- गोकुलगंगा गाउँपालिको सातौं गाउँसभाबाट स्वीकृत भएको आ.व. २०७७/७८ का लागि निर्धारण गरिएको विभिन्न करहरुको दर रेट
- गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, विनियोजन ऐन
- आन्तरिक राजस्व व्यवस्थापनको तेस्रो सुधार कार्ययोजना (२०७५/७६-२०७७/७८)
- राष्ट्रिय योजना आयोगको पन्ध्रौं योजना
- नेपाल सरकारको संघीय नीति, ऐन, नियमावली, योजना, आदि
- बागमती प्रदेश आर्थिक ऐन, २०७६
- राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४
- एकीकृत आर्थिक सङ्केत तथा वर्गिकरण र व्याख्या, २०७४
- आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व सम्बन्धी ऐन, २०७६
- सार्वजनिक निजी साझेदारी तथा लगानी ऐन, २०७५

१.४.२ गाउँपालिकासँग सम्पर्क, छलफल र सूचना सङ्कलन विधि निर्धारण

गाउँपालिकाका अध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, सूचना प्रविधि अधिकृत तथा आन्तरिक लेखा परीक्षकसँग लगायतसँग जुम प्रविधिबाट प्रत्यक्ष छलफल गरी गाउँपालिकाकले हालसम्म परिचालन गरि आएका करको आधारहरु, राजस्व परिचालनको अवस्था, सुधार गर्न सकिने क्षेत्र, राजस्व प्रशासनको वर्तमान संरचना, यसमा सुधार गर्न सकिने क्षेत्र, पदाधिकारी तथा कर्मचारीको क्षमता विकासका सवालहरु र हाल तयार गर्न

लागेको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा र यसको प्रक्रियाबारे जानकारी गराई गाउँपालिकाको भूमिका सम्बन्धमा स्पष्ट पारिएको हो । यसै क्रममा कोभिड-१९ को दोस्रो लहरका कारण समस्या बढ्दै गई २०७८ वैशाख १६ गतेदेखि निषेधाज्ञा घोषणा भएपछि राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यलाई वैकल्पिक विधिका रुपमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई उपयोग गर्ने रणनीति अवलम्बन गरेको हो ।

राजस्व सुधार कार्ययोजनाका लागि कार्यतालिका निर्धारण तथा कार्यजिम्मेवारी निर्धारण गरी आवश्यक सूचना सङ्कलन फाराम गाउँपालिकामा पठाई सो सम्बन्धमा ईमेल, टेलिफोन तथा जुम प्रविधिमार्फत स्पष्ट गराई सम्बन्धित सूचना, सामाग्रीहरु गाउँपालिकाले सङ्कलन गरी परामर्शदातालाई पठाउने प्रतिवद्धता अनुसार प्राप्त सूचनाका आधारमा राजस्वको स्थानीय अवस्था बारे जानकारी हासिल हुनुका साथै मुख्य सवालहरु पहिचान गर्न मद्दत पुगेको हो । आवश्यक सन्दर्भ सामाग्रीहरुको अध्ययन तथा विश्लेषण सञ्चार विज्ञहरुको टोलीबाट तथ्याङ्क तथा सूचना सङ्कलनका लागि आवश्यक फारामहरुको विकास गरि सो फारामलाई अन्तिम रुप दिन यस कार्यमा संलग्न विज्ञहरुबीच जुम प्रविधिबाट आवश्यक छलफल र अन्तरक्रिया समेत गरिएको थियो । सूचना सङ्कलनका लागि तयार गरिएको फारमहरु निम्नानुसार रहेका छन् ।

- गाउँपालिकाको परिचयको लागि आवश्यक आधारभूत र संस्थागत सूचना तथा मुख्य पदाधिकारीहरुसँगको परामर्शका लागि तयार गरिएको सूचना सङ्कलन चेकलिष्ट अनुसुची १ मा रहेको छ । यस सूचीमा मुख्यत: गाउँपालिकको संक्षिप्त परिचय, गठन, राजस्व प्रशासनको अवस्था र विगत तीन आर्थिक वर्षको राजस्व परिचालनको स्थिति बारे जानकारी लिने उद्देश्यले यो फारमको प्रयोग गरिएको छ ।
- राजस्वका शिर्षकगत समूह छलफलका लागि आवश्यक सूचनासँग सम्बन्धित फारम अनुसूची २ मा रहेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा व्यवस्था भए अनुसार कर र गैरकरहरुको शिर्षकगत रुपमा वर्तमान समस्याहरु, सम्भावना, समाधानका लागि गर्नुपर्ने उपायहरु र जिम्मेवार निकायको पहिचान र कार्यान्वयनको समयावधीका बारेमा समूहगत रुपमा छलफल गर्नका लागि यो फारम प्रयोगमा ल्याईएको हो । आवश्यक आधारभूत र संस्थागत सूचना सङ्कलनका लागि तयार गरिएका फारमहरु सम्बन्धित स्थानीय तहहरुलाई ईमेल एवम् व्यक्तिगत तवरबाट पनि उपलब्ध गराईएको थियो ।

१.४.३ तथ्याङ्क/सूचना सङ्कलन

सङ्कलित गाउँपालिकाको विगतका आय तथा व्यय, आर्थिक ऐन तथा विनियोजन ऐन, नीति तथा कानूनहरु र पूर्वनिर्धारित प्रश्नावली तथा ढाँचामा गाउँपाललिका र वडास्तरका प्राथमिक तथा द्वितीय स्रोतबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरु विश्लेषण गरिएको हो । जसबाट कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी अपुग सूचना, अस्पष्टता र मुख्य सवाल सम्बन्धी जानकरी भयो । यी विषयमा थप प्रष्टताका लागि गाउँपालिका अध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र लेखा अधिकृतसँग जुम प्रविधिको प्रयोग गरी भएको

अन्तर्क्रियामा एक आपसमा प्रष्ट हुनुपर्ने विषय, गाउँपालिकाले भोगिरहेका चुनौतीहरु, अपेक्षा र आवश्यकता बारेमा जानकारी आदान प्रदान भयो । त्यसपछि सबै प्राप्त सूचनाहरु र अन्तर्क्रियाबाट प्राप्त वस्तुस्थित बारेको थप स्पष्टता पछि केही अझ स्पष्ट हुनुपर्ने विषयहरु गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत तथा लेखा अधिकृतसँग टेलिफोन छलफल गरि स्पष्ट भएपछि सोही आधारमा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको प्रतिवेदन तयार गरी गरिएको हो ।

१.४.४ राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी तथा राजस्व प्रक्षेपण

सन्दर्भ सामाग्री सङ्कलन तथा अध्ययन, गाउँपालिकासँग सम्पर्क, छलफल र सूचना सङ्कलन विधि निर्धारण र तथ्याङ्क/सूचना सङ्कलन लगायतका क्रियाकलापहरु तथा प्राप्त सुचनाको विश्लेषणका आधारमा पहिचान भएको वार्षिक कुल सम्भाव्यता र स्रोतबाट प्राप्त हुन सक्ने राजस्वलाई आगामी तीन वार्षिक वर्षका लागि प्रक्षेपण गरिएको हो । साथै पालिकामा मस्यौदा प्रतिवेदनको प्रस्तुतिकरण गरी प्राप्त सुझावहरु संलग्न गरी यस प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

१.४.५ राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन तथा अनुशरण

राजस्व सुधार कार्ययोजनालाई गाउँपालिकाले आवश्यक छलफल तथा स्वीकृति गरी कार्यान्वयन गर्ने र कार्ययोजना बमोजिम कार्य भए नभएको भन्ने बारेमा समय समयमा समिक्षा र आवश्यकता अनुसार सुधार गर्न छलफल गर्न नियमित रुपमा गर्ने अनुगमन सम्बन्धी सुझाव गरिएको छ । राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्दा चाल्नुपर्ने रणनीति र क्रियाकलाप तथा राजस्व परिचालनका सम्बन्धमा गाउँपालिकाको पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुलाई प्रशिक्षण गर्ने कार्य सम्पन्न गरिएको छ ।

१.५ योजनाका सीमाहरु

प्रस्तुत राजस्व सुधार कार्ययोजना निम्नानुसारका सीमामा रही तयार गरिएको छ ।

- अध्ययन तथा विश्लेषण कार्य प्रमुख रुपमा कार्यालयको अभिलेख, दस्तावेज, प्रतिवेदन तथा द्वितीय स्रोतहरूबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरूमा आधारित छ ।
- प्रस्तुत अध्ययन गाउँपालिकाको कार्यालयबाट प्राप्त अभिलेख तथा दस्तावेज, कोभिड-१९ को बिषम परिस्थितिले गर्दा टेलिफोन अन्तरवार्ता, गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरु तथा सम्बन्धित कर्माचारीहरु र अन्य सरोकारवालाहरुसँग गरिएको अनलाईन भर्जुअल अन्तरक्रिया तथा कार्याशालाबाट प्राप्त सूचनाको आधारमा तयार गरिएको हो । यद्यपि प्रदेश सुशासन केन्द्र तथा पालिकामा गरिएको मस्यौदा प्रतिवेदनमा प्राप्त सुझावहरु संलग्न गरिएको छ ।
- गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या तथा आर्थिक गतिविधिमा हुने वृद्धि, गाउँपालिकाको सेवामा हुने वृद्धि र नागरिक सन्तुष्टिमा हुने वृद्धि, मूल्याङ्कन दरमा हुने वृद्धि तथा राजस्वका दरको पुनरावलोकन आदि कृयाकलापहरूले भविश्यको राजस्व सङ्कलनमा असर गर्ने भएतापनि यी तथ्याङ्कहरू उपलब्ध नभएकोले आय प्रक्षेपणमा आधार लिन सकिएको छैन ।
- गाउँपालिकको अभिलेख पनि व्यवस्थित भइनसकेकोले ऐतिहासिक प्रवृति देखिने तथ्याङ्कीय विश्लेषणका लागि आवश्यक तथ्याङ्क र सूचनाको अभावमा स्टाटिस्टिकल टुल्सहरुको प्रयोग गरी विश्लेषण तथा प्रक्षेपण गर्न सकिएको छैन ।

परिच्छेद २. गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

२.१ संक्षिप्त परिचय

गोकुलगंगा गाउँपालिकाको राजस्व सम्भाव्यता पहिचान, परिचालन र व्यवस्थापनका लागि गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति, आर्थिक गतिविधि, मानवीय संसाधान तथा भौतिक स्रोत साधन लगायतको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ। यस परिच्छेदमा गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय, मानव संसाधनको अवस्था र गाउँपालिकाको भौतिक सम्पत्तिको अवस्था प्रस्तुत गरिएको छ।

२.१.१ अवस्थिति

गोकुलगंगा गाउँपालिका बागमती प्रदेश, रामेछाप जिल्लाको उत्तर पूर्व पहाडी भू-भागमा अवस्थित प्राकृतिक र सांस्कृतिक रुपमा सुन्दर र हराभरा भएको गाउँपालिका हो। यस गाउँपालिका २७°२६'५६.४" देखि २७°४३'८.४" उत्तरी अक्षांश र ८६°७'१९.२" देखि ८६°२५'१२" पूर्वी देशान्तरमा अवस्थित छ। यो गाउँपालिका समुन्द्री सतहबट करिब ६४८ मिटरदेखि ४,४२० मिटरसम्मको उचाइमा अवस्थित रहेको छ। गाउँपालिकाको कार्यालय सदरमुकाम मन्थलीबाट लगभग ३७ किलोमिटरको दुरीमा वार्ड नं. ३, रस्नालुमा रहेको छ। यसको पूर्वमा उमाकुण्ड र लिखु तामाकोशी गाउँपालिका, पश्चिममा दोलखा जिल्ला, उत्तरमा दोलखा जिल्ला र दक्षिणमा लिखु तामाकोशी गाउँपलिका रहेको छ। रामेछाप जिल्लाको कुल भू-भागको १२.६५ प्रतिशत भू-भाग ओगटेको यस गोकुलगंगा गाउँपालिका जम्मा १९८.४ वर्ग किलोमिटर क्षेत्रफलमा फैलिएको छ। जिल्लाका साविकको फर्पु, नामाडी, बेताली, रस्नालु, ठोसे र चुचुरे गरी ६ वटा गाँउ विकास समितिहरुलाई समेटेर ६ वटा वडाहरु कायम गरी यो गाउँपालिका घोषणा गरिएको हो।

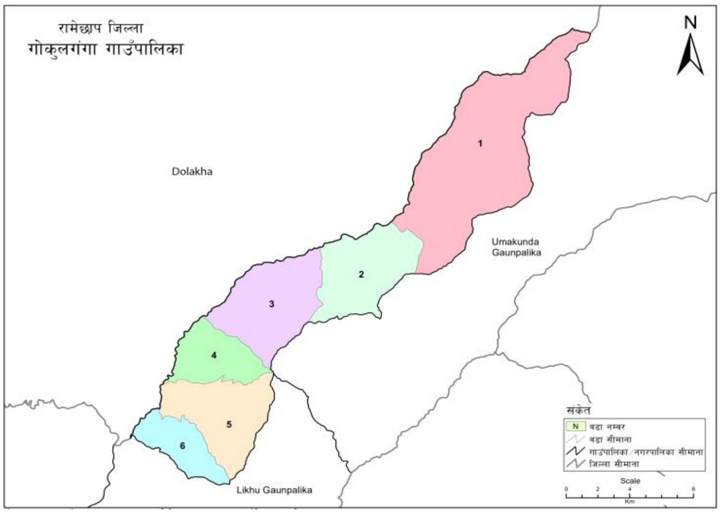

तालिका १ : वडा विभाजन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	समावेश गाविस	साविकको वडाहरु	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मि.)
१	चुचुरे	१-९	७७.६१
२	ठोसे	१-९	२९.१६
३	रस्नालु	१-९	३२.२५
४	बेताली	१-९	१७.३०
५	नामाडी	१-९	२७.९९
६	फर्पु	१-९	१४.०९
जम्मा			**१९८.४०**

स्रोत: संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय

नामाकरण

यस गाउँपालिकाको सबै वडालाई छुँदै खिम्ती खोला बगेको छ । रामेछाप जिल्लाको उत्तर पश्चिम हिमशिखर एवम् सिमानाबाट प्रवाहित यो खोलालाई हिमवत् खण्डमा गोकुलगंगाको नामले सम्बोधन गरिएको पाइन्छ । रामेछाप जिल्लाको गोकुलगंगा गाउँपालिकाको गुम्देल, गोकुलगंगा गाउँपालिकाको चुचुरे र दोलखा जिल्लाको जिरी नगरपालिकाको स्यामाको मिलनबिन्दु गोकुलचुली क्षेत्रबाट यस खोलाको उद्भव भएको यो खोलालाई गोकुलगंगा भन्ने गरिएको छ । यसरी वैदिक कालमा नै गोकुलगंगा नामबाट प्रसिद्ध खोलाको नामबाट नै यस गाउँपालिकाको नामाकरण गरिएको हो ।

२.१.२ भू-बनोट र प्राकृतिक स्रोतहरु

हिमाली क्षेत्र र दुर्गम क्षेत्रमा अवस्थित गोकुलगंगा गाउँपालिकाको अधिकांश भू-भाग पहाडी क्षेत्रले ढाकिएको छ । वडा नं. ६ को छतिबने दोभान गाउँपालिकाको सबैभन्दा होचो भाग हो र वडा नं. १ को गोकुलचुली सबैभन्दा अग्लो स्थान हो । यस गाउँपालिकाको सबैभन्दा बढी भू-भाग २० देखि ३० डिग्री भिरालोपना रहेको छ । गाउँपलिकामा रहेका खेतीयोग्य जमिन, वनजङ्गल, जडिबुटी र पानीका स्रोत नै प्रमुख प्राकृतिक सम्पदाहरु हुन् । यस गाउँपालिकामा पाइने जडिवुटीहरुमा अलैंची, अग्रली, मच्छिनो तेल, चिराइतो, पाउडर (नागवेली), जटामसी, कुड्की पङ्गवर, विष, यार्सा गुम्वा, लोठसल्ला, सुगन्धवाला, पाखन्भेद, सतुवा, अल्लो, काउसो, आदि रहेका छन् । हाल यस गाउँपालिकामा चालु अवस्थामा कालिमाटीस्थित हलुवाखोला लघु हाईड्रो (४ मेगावाट) रहेको छ । निर्माणाधिन जलविद्युत आयोजनाहरुमा गर्जाङ क्षेत्रको हिमालय उर्जा विकास लि. (१९ मेगावाट), खरानेटारमा रहेको गर्जाङ उपत्यका हाइड्रो पावर लि. (२.८ मेगावाट) र कुडार गैरास्थित पिपुल्ज हाइड्रो रहेका छन् । साथै गर्जाङ खोला, मेहेले खोला, चुचुरे शिवालय ठाडो खोला, विरौटा खोला, घट्टे खोला, पलाती खोला, सिदुर्पा खोला, दिकीथामा, झोरेनी डाँडा, अम्फे खोला, खिम्ती खोला, फर्पु खोला, चिण्डे खोला लगायतका स्थानबाट थप जलविद्युत तथा लघुजलविद्युत आयोजनाहरुको सम्भावना समेत रहेको देखिन्छ ।

२.१.३ जनसङ्ख्या

गोकुलगंगा प्रोफाइल, २०७५ अनुसार यस गाउँपालिकामा कुल घरधुरी ५,६१३ र महिला १२,१९३ (४८.९८ प्रतिशत) र पुरुष १२,६९९ (५१.०२ प्रतिशत) गरी कुल जनसङ्ख्या २४,८९२ रहेको छ । औषत परिवार सङ्ख्या ४.४३ तथा जनघनत्व १२५.४६ प्रति वर्ग कि.मी. रहेको छ ।

तालिका २ : गोकुलगंगा गाउँपालिकाको वडागत घरधुरी र जनसङ्ख्या विवरण

वडा नं.	घरधुरी	महिला जनसङ्ख्या	पुरुष जनसङ्ख्या	जम्मा जनसङ्ख्या
१	७६९	१५९०	१६०९	३१९९
२	६८६	१५५९	१५५३	३११२
३	१२५०	२४४३	२६५५	५०९८
४	११७०	२५०८	२५९४	५१०२
५	१०७२	२७३४	२८४३	५५७७
६	६६६	१३५९	१४४५	२८०४
जम्मा	**५,६१३**	**१२,१९३**	**१२,६९९**	**२४,८९२**

स्रोत: गोकुलगंगा प्रोफाइल, २०७५

मूल रुपमा मिश्रित जातजातिको बसोबास रहेको यस गाउँपालिकामा जातिगत हिसाबले यहाँ क्षेत्री, तामाङ, सुनुवार, शेर्पा, बाहुन, नेवार, भुजेल, मिजार, विश्वकर्मा, मगर, परियार र अन्य जातजातिमा गुरुङ, सन्यासी, जिरेल, राई, थामी र हांयु जातजातिको बसोबास रहेको छ । मातृभाषाको आधारमा नेपाली बोल्नेको बाहुल्यता रहेको छ भने बाँकीले तामाङ, सुनुवार, शेर्पा, मगर, नेवारी, गुरुङ, थामी र राई भाषा बोल्ने गरेका छन् ।

२.१.४ भू-उपयोग

यस गाउँपालिकाका जम्मा भू-भागमा सबैभन्दा बढी वन क्षेत्र रहेको छ । जम्मा वन क्षेत्र ९४.९२ वर्ग मिटर (४७.९२ प्रतिशत) रहेको छ । त्यसपछि खेतीयोग्य जमिन ३५.७३ प्रतिशत रहेको छ । झाडी बुट्यान ९.८४ प्रतिशत रहेको छ भने बाँझो जमिन २.२६ प्रतिशत रहेको छ ।

२.१.५ सांस्कृतिक अवस्था

धार्मिक तथा पर्यटकीय महत्व बोकेको यस गाउँपालिकामा केही महत्वपूर्ण साँस्कृतिक उत्कृष्टताहरु रहेका छन् । जसमध्ये सुनुवार संस्कृति र नेवार संस्कृति लगायत पर्दछन् । पाँचपोखरी र जटापोखरी जस्ता प्राकृतिक स्थलहरु यस ठाउँको धार्मिक तथा सांस्कृतिक महत्वका ठाउँहरु हुन् । ऐतिहासिक ठोसे बजार र त्याहाँ हालसम्म प्रचलित नेवारी नाच तथा जात्राहरुले साँस्कृतिक विविधता थपेको छ । उँधौली तथा उभौली पर्वहरुमा नाचिने सुनुवार जाति विशेषको नाच महत्वपूर्ण संस्कारको रुपमा रहेको छ । गोकुलगंगा गाउँपालिकाको गाउँ वस्तुस्थिति विवरण, २०७५ अनुसार हिन्दु धर्मावलम्बीहरूको बाहुल्यता रहेको यस गाउँपालिकामा मनाइने प्रमुख चाडपर्वहरुमा मातातिर्थ औंशी, वुद्ध जयन्ती, गुरु पूर्णिमा, साउन संक्रान्ति, नाग पञ्चमी, रक्षा बन्धन, कृष्ण अष्टमी, तीज, सोह्र श्राद्ध, वडा दशैं, तिहार, विवाह पञ्चमी, धान्य पूर्णिमा, स्वस्थानी व्रत आरम्भ, माघे संक्रान्ति, श्रीपञ्चमी, महाशिवरात्री, स्वस्थानी व्रत समाप्ती, फागु पूर्णिमा, राम नवमी, देवाली पूजा, संसारी पूजा, ग्याल्वो ल्होसार, सोनाम ल्होसार, उभौली पर्व, क्रिसमस डे, आदि रहेका छन् । गाउँपालिका क्षेत्रका नाच तथा मेलाहरुमा झांक्री नाच, महाकाली नाच, गाईजात्रा, रोपाई जात्रा, घोडेजात्रा, चण्डी नाच, डुडगैरा चिउरी जात्रा र शिवालय जात्रा लगायतका रहेका छन् ।

२.१.६ आर्थिक अवस्था

गोकुलगंगा गाउँपालिकाको गाउँ वस्तुस्थिति विवरण २०७५ अनुसार काममा संलग्नता अनुसार कृषिमा ९.२१ प्रतिशत, नोकरीमा ५.३८ प्रतिशत, व्यवसायमा २.०५ प्रतिशत, मजदुरीमा ७.७७ प्रतिशत, वैदेशिक रोजगारमा ५.४२ प्रतिशत, गृहिणी/गृहस्थी १८.०३ प्रतिशत, अन्य पेशा ०.१५ प्रतिशत, बेरोजगार ५.३० प्रतिशत र अध्ययनमा लागेका ९.११ प्रतिशत जनसङ्ख्या रहेको छ । गाउँपालिकामा कुल ५२६ आर्थिक एकाइ सङ्ख्या मार्फत ६५४ पुरुष तथा ७४७ महिला गरी कुल १,४०१ जनाले रोजगारी प्राप्त गरेका छन् । गाउँपालिकामा होटल तथा लजहरु २७, सहकारी ५०, स:मिल २२, हार्डवेयर ४, स्टेशनरी ३, फेन्सी तथा कपडा पसल ६, इलेक्ट्रीकल तथा इलेक्ट्रोनिक्स पसल ५, खुद्रा पसल ४०, निर्माण व्यवसायी ३, टेलर्स ९, भाँडा पसल २, कस्मेटिक ५, लघु तथा घरेलु उद्योग ६, फार्मेसी ४, आदि रहेका छन् । उद्योग, व्यवसाय तथा कलकारखानाको हकमा कुकुज उद्योग, नेपाली कागज उद्योग, चाउचाउ उद्योग, चिया प्रसोधन उद्योग, स्लेट ढुङ्गा खानी उद्योग, पाउरोटी उद्योग सञ्चालनमा छन् । गाउँपालिकामा ४ वटा हाटबजारमा करिब ८० वटा पसलहरु रहेका छन् ।

गाउँपालिकामा केवल १ वटा 'क' वर्गको बैंक र १ 'घ' वर्गको लघु वित्त वैंक मात्र पुगेको देखिन्छ । यद्यपि थप आर्थिक कारोवारको लागि स्थानीय स्तरमा २७ वटा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था, १ वटा दुग्ध सहकारी, १ वटा उपभोक्ता सहकारी, र १३ वटा कृषि सहकारी गरी कुल ४२ वटा सहकारीहरु सञ्चालनमा रहेका छन् ।

जिल्लाको उत्तरी क्षेत्रमा रहेको गोकुलगंगा गाउँपालिका उर्वराशिल तथा हावापानी अनुकुल भएको क्षेत्रको रुपमा परिचित छ । यस गाउँपालिकामा उत्पादन हुने मुख्य अन्नवालीहरुमा मकै, कोदो, धान, गहुँ हो भने खाद्यान्न बाली जस्तै उपभोगमा प्रयोग हुने आलु प्रमुख रुपमा पर्दछ । यस गाउँपालिका कृषि उत्पादनको लागि उत्तम मानिएको भएतापनि कृषि क्षेत्रमा आधुनिकीकरण भई नसकेको अवस्था विद्यमान रहेको छ । तथापि यस गाउँपालिकाले यहाँ उत्पादित आलु, किवी, अग्रेली, सेतो सिमि, घ्यू, खसी बोका, चिज, छुर्पी, आदि वस्तुहरु निर्यात गरिरहेको देखिन्छ । यस गाउँपालिकाको ५ हजार रोपनिमा आलु खेती, ३ हजार रोपनीमा किवी खेती गरिएको छ ।

यस गाउँपालिकामा धेरै प्रकारका खानीहरु रहेका छन् । ठोसे फलाम खानी नेपालकै चर्चित ठूलो फलाम खानी हो । अरु खानीहरुमा वालुवा खानी, ढुङ्गा खानी, म्याग्नेसाइट, खरी खानी, आदि रहेका छन् । यस गाउँपालिकाको वडा नं. २ मा रहेको नेपालकै दोस्रो ठूलो फलाम खानी रहेको छ । वि.सं. १९२१ सालदेखि तत्कालीन राणा प्रधानमन्त्री देव शमशेरको पालामा सञ्चालनमा आएको यस फलाम खानीमा सिंगटी, दाङ्गरदिङ्गर, लाप्चाने, कोपचे, आरुबोटे लगायत १८ गाउँमा फलामको धाउ निकाल्ने र २९ ठाउँमा धाउ पेल्ने भट्टीको नाम उल्लेख भएको पाइन्छ ।

गोकुलगंगा गाउँपालिकाको वडा नं. १ अन्तरगत उत्तरपुर्वी सिमाना क्षेत्रमा पाँचपोखरी, जटापोखरी, भूतपोखरी पर्यटकीय क्षेत्रहरु पर्दछ । पौराणिक किम्बदन्ती अनुसार माता पार्वतीले पाँचवटा पाँचकुने कुण्ड बनाएर तपस्या गरेको ठाउँको रुपमा लिने गरिएको पाँचपोखरी करिब ४,५०५ मिटरको उचाइमा रहेको तथा करिब ०.१६ वर्गमिटर क्षेत्रफलमा फैलिएको छ । यो पोखरीबाट निस्किएको पानी जटापोखरीमा झर्दछ । हरेक जनैपूर्णिमाको दिन यहाँ मेला लाग्दै आएको छ र उक्त दिन मेला अवलोकन गर्न रामेछाप, दोलखा, सिन्धुपाल्चोक, काभ्रे, सिन्धुली, ओखलढुङ्गा, सोलु, भक्तपुर, सर्लाही लगायत भारतको सिक्किम क्षेत्रका हिन्दु र बौद्ध धर्मावलम्बीहरु आउने गर्दछन् । त्यसै गरी यस गाउँपालिकाका अन्य मूख्य पर्यटकीय क्षेत्रहरुमा तामेडाँडा, कोशयाङ्गखर्क लगायत उत्तरकाँसी, गुप्तबासी महादेव मन्दिर र गुम्बा, जलकाली मन्दिर, महाकालथान, गौरीशंकर सद्गुरु धाम, आदि रहेका छन् ।

२.१.७ सामाजिक अवस्था

गोकुलगंगा गाउँपालिकाको पुरुष साक्षारता ७५.७४ प्रतिशत र महिला साक्षारता ५५.८८ प्रतिशत गरी कुल साक्षारता ६४.९९ प्रतिशत रहेको छ । शैक्षिक तहमा ८०.०६ प्रतिशतले एसएलसी, ६.७७ प्रतिशतले एसएलसी मुनि र ४.१६ प्रतिशतले १०+२ सम्म पठनपाठन गरेका छन् भने ७.२५ प्रतिशत जनसङ्ख्याले अनौपचारिक शिक्षा मात्र प्राप्त गरेका छन् । गाउँपालिका शिक्षा शाखा अनुसार गोकुलगंगा गाउँपालिकामा ३१ वटा आधारभूत विद्यालय, ८ वटा माध्यमिक विद्यालय, २ वटा क्याम्पस र १ वटा प्राविधिक विद्यालय सञ्चालनमा छन् । वाल विकास केन्द्रको रुपमा छुट्टै सञ्चालन गरेको खासै देखिंदैन । यद्यपि वडा नं. ३ मा २ वटा वाल विकास केन्द्रहरु सञ्चालनमा रहेका छन् । आधारभूत तहमा कुल भर्ना दर १२६.११ र खुद

भर्ना दर ९३.९४ रहेको छ भने माध्यमिक तहमा कुल भर्ना दर ६३.८७ र खुद भर्ना दर ५२.१४ रहेको छ। त्यसै गरी शिक्षक अनुपात प्राथमिक, निम्न माध्यमिक, माध्यमिक र उच्च माध्यमिक तहहरुमा क्रमश ११.७४, २४.४४, १५.०२, २९.२४ र ३.२० रहेको छ।

गाउँपालिकाको केन्द्र रस्नालुमा १ वटा अस्पताल सञ्चालनमा रहेको छ भने सबै वडाहरुमा सरकारी स्वास्थ्य चौकीहरु रहेका छन् । गाउँपालिका अस्पताल सञ्चालनको लागि बागमति प्रदेश सरकारको सामाजिक विकास मन्त्रालयबाट आ.व. २०७७/७८ मा आवश्यक जनशक्ति व्यवस्थापन अनुदानको रुपमा रु ६० लाख प्राप्त भएको छ भने वडा स्वास्थ्य चौकीहरु आवश्यक जनशक्ति सहित सञ्चालनमा रहेका छन्।

२.१.८ भौतिक अवस्था

यस गाउँपालिकामा रणनीतिक सडक, जिल्ला सडक र ग्रामीण सडक गरी ३ किसिमका सडकहरु छन् । जिरी-ठोसे-बाम्ती सडक रणनीतिक सडक हो भने गाउँपालिकामा ६ वटा जिल्ला सडकहरु रहेका छन् । विभिन्न ग्रामीण सडकहरुको कुल लम्बाई ४७.७८ कि.मि. रहेको छ । यस गाउँपालिका भित्र २८ वटा झोलुङ्गे पुलहरु रहेका छन् भने केही निर्माणाधिन अवस्थामा रहेका छन्।

गाउँपालिकामा पाइप लाइनको पानी प्रयोग गर्ने ८४.१७ प्रतिशत घरधुरीहरु रहेका छन् भने बाँकी परिवारहरुले ढाकिएको इनार/कुवा (०.६७ प्रतिशत), खुल्ला इनार/कुवा (२.५० प्रतिशत), मुलको पानी (९.२० प्रतिशत), नदी/खोलाको पानी (२.४३ प्रतिशत) र अन्य स्रोतबाट (१.०३ प्रतिशत) पानी प्रयोग गरिरहेका छन् । स्थानीय सरकारले एक घर एक धाराको अवधारणा अनुसार यस आ.व. २०७७/७८ मा १,४०० धारा जडान गरिसकेको छ । फ्लस शौचालय ढलमा जोडिएको परिवार १.१२ प्रतिशत, फ्लस शौचालय सेफ्टी ट्याङ्कीमा जोडिएको परिवार ४७.४३ प्रतिशत तथा साधारण शौचालय भएको परिवार १७.६३ प्रतिशत रहेका छन् भने ३३.०६ प्रतिशत घरधुरीहरुमा शौचालयको सुविधा पुग्न बाँकी देखिन्छ।

गोकुलगंगा गाउँपालिकामा विजुलीमार्फत ७६.१६ प्रतिशत घरधुरीहरुमा बत्ती बाल्ने गरिएको छ भने मट्टितेल प्रयोग गर्ने २२.१५ प्रतिशत, सौर्य उर्जा प्रयोग गर्ने ०.४५ प्रतिशत र अन्य उर्जा प्रयोग गर्ने १.४५ प्रतिशत रहेका छन् । त्यसै गरी खाना पकाउन एलपी ग्यास (०.८३ प्रतिशत), दाउरा (९७.७१ प्रतिशत), तथा बाँकीले विद्युत (०.०२ प्रतिशत), गोबर ग्यास (०.०४ प्रतिशत) र अन्य उर्जा (१.४० प्रतिशत) प्रयोग गर्ने गरेको छ।

गाउँपालिकामा सञ्चारको मुख्य स्रोत रेडियो (६५.६३ प्रतिशत) रहेको छ । त्यसै गरी मोबाईल टेलिफोन (५७.८९ प्रतिशत), टेलिभिजन (१९.१६ प्रतिशत), केवल टेलिभिजन (५.४९ प्रतिशत), टेलिफोन (०.७४ प्रतिशत), कम्प्युटर (०.८५ प्रतिशत) लगायतका सुविधा उपलब्ध छ भने ज्यादै न्यून ०.२० प्रतिशत घरधुरीहरुमा इन्टरनेट सुविधा उपलब्ध रहेको देखिन्छ।

यस गाउँपालिकाको महत्वपूर्ण सिंचित क्षेत्रको रुपमा परिचित टार तथा बेसीहरुमा धौले, कोक्शिला, छहरेखोला, बेंसीखेत, बञ्चर बेंसी, शेराबेंसी, बोहोरे बेंसी, ओख्रे, नागी, खहरे, सिस्नेरी, फेदिखेत, शेरादह नौमुरे र पिडाल्न रहेका छन् भने यस बाहेक अन्य साना बेंसी तथा टारहरुमा बाह्रै महिना सिंचाईको सुविधा उपलब्ध हुने गर्दछ । सिंचाइको लागि गाउँपालिकाको विभिन्न वडाहरूमा कुलो, नहरहरू व्यवस्थापन गरेको छ।

२.२ मानव संसाधनको अवस्था

नवगठित गाउँपालिकाको पहिलो निर्वाचन सम्पन्न भई हाल सोही निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू मार्फत गाउँपालिकाको कार्य सञ्चालन भएको छ । यस गाउँपालिकामा रहेका ६ वटा वडामा निर्वाचित तथा मनोनित सदस्यहरु सहित जम्मा ३३ जना गाउँसभा सदस्यहरु रहेका छन् ।

त्यसैगरी गाउँ कार्यपालिकाको दैनिक कार्यसम्पादनका लागि विभिन्न विषयगत क्षमता सहित अधिकृत तथा सहायक कर्मचारी कार्यरत छन् । गोकुलगंगा गाउँपालिकाको वेवसाइट तथा अनुसार यस गाउँपालिकामा कुल ६० कर्मचारी कार्यरत रहेका छन् र सो सम्बन्धी विवरण तालिकामा देखाइको छ ।

तालिका ३ : गाउँपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरुको विवरण

क्र.सं.	पद	सङ्ख्या	कैफियत
१	प्रमूख प्रशासकीय अधिकृत	१	सामान्य प्रशासन
२	प्रशासकीय अधिकृत (छैठौं)	१	प्रशासन
३	स्वास्थ्य संयोजक	१	स्वास्थ्य
४	पशु सेवा प्राविधिक	१	पशु पंक्षी विकास शाखा
५	ईन्जिनियर	१	प्राविधिक
६	शिक्षा अधिकृत	१	शिक्षा
७	सूचना प्रविधि अधिकृत	१	सूचना प्रविधि
८	रोजगार संयोजक	१	रोजगार
९	सब-ईन्जिनियर	१	प्राविधिक
१०	आन्तरीक लेखा परीक्षक	१	लेखा
११	लेखापाल	१	लेखा
१२	प्रशासन पाचौं तह	१	प्रशासन
१३	सहायक महिला विकास निरिक्षक	१	
१४	प्रशासन सहायक नासु	४	प्रशासन
१५	कम्पयूटर अपरेटर	२	कम्पयूटर
१६	प्राविधिक सहायक	१	शिक्षा
१७	खरिदार	४	प्रशासन
१८	ना. प्राविधिक सहायक	१३	कृषि
१९	असिस्टेन्ट सव-ईन्जिनियर	६	प्राविधिक
२०	फिल्ड अपरेटर	२	पंजिकरण
२१	सहायक स्तर चौंथौ	१	योजना शाखा
२२	अमिन	१	अमिन
२३	नगर प्रहरी	५	हवलदार -१, जवान ४
२४	सवारी चालक	२	
२५	कार्यालय सहयोगी	६	
	जम्मा	**६०**	

यस गाउँपालिको सेवाप्रदायकका लागि ६ वटा वडा कार्यालयहरु, सेवा केन्द्र र सेवाप्रवाह ईकाईहरु, विद्यालय, समिति आदि रहेका छन् । गाउँपालिकामा १ जना आन्तरिक लेखा परीक्षक रहने गरी राजस्व सङ्कलन गर्ने गरिएतापनि छुट्टै राजस्व शाखाको व्यवस्था हुन बाँकी रहेको छ ।

२.३ भौतिक सम्पत्तिको अवस्था

गाउँ कार्यपालिका हाल वडा नं. ३ रस्नालुमा रहेको छ । गाउँ कार्यपालिकाको प्रशासकीय भवन टेन्डर प्रकृया भइ बन्न सुरू गरेको छ भने सबै ६ वडा कार्यालहरू सम्पन्न भइ सकेको तथा अस्पताल भवन आसिंक रूपमा सम्पन्न भइ सञ्चालनमा आएको छ । गाउँ कार्यपालिकाको प्रशासकीय भवन तयार भइ सञ्चालित हुन केही समय लाग्ने तथा जनशक्तिहरु न्यून भएको कारणले कार्यालय व्यवस्थापन प्रभावकारी हुन सकेको छैन । गाउँपालिका कार्यालयमा टेलिफोन तथा ईमेल ईन्टरनेटको सुविधा रहेको छ भने कुनै पनि वडा कार्यालयमा यी सुविधाहरु उपलब्ध छैन । यद्यपि अति आवश्यक फर्निचर तथा औजार उपकरणहरु (कम्प्युटर, प्रिन्टर) भने उपलब्ध रहेको छ । राजस्व सङ्कलनको लागि हालै मात्र कम्प्युटर विलिङ शुरु गरिएको छ । गाउँपालिकाको स्वामित्वमा २ वटा गाडी र २१ वटा मोटर साइकल र स्कुटर गाउँपालिकाको कामका लागि प्रयोग गरिएको छ । यसका अलावा १ ब्याक हो लोडर खरिद गरिएको छ । गाउँपालिका क्षेत्रमा अचल सम्पत्तिको रुपमा जग्गा रहेको छ । गाउँपालिकाले आफ्नो स्वामित्वमा तथा हकभोगमा रहेका जग्गा तथा भवनहरुको अभिलेख नियमित अद्यावधिक गर्न जरुरी देखिन्छ । यसरी गाउँपालिकाले आफ्नो स्वामित्व तथा हकभोगमा रहेका सम्पत्तिको उपयोग गरी नियमित आयआर्जन गर्नका लागि आवश्यक लगानी तथा निर्णय गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

परिच्छेद३. स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता

स्थानीय तहलाई प्राप्त राजस्व सम्बन्धी अधिकार र सो अधिकार कार्यान्वयनका लागि गाउँपालिकाका तर्फबाट गरिएका कानूनी व्यवस्था र गाउँपालिकाको राजस्व सङ्कलन अवस्था, सम्भावना, समस्या तथा चुनौतीहरु शीर्षकगत रुपमा यस परिच्छेदमा विश्लेषण गरिएको छ ।

३.१ राजस्व अधिकार सम्बन्धी कानुनी व्यवस्था

३.१.१ संवैधानिक व्यवस्था

नेपालको संविधानको अनुसूची ८ अनुसार स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार अन्तरगत स्थानीय तहहरुले सम्पत्ति कर (घरजग्गा कर), घरबहाल कर, घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, भूमिकर (मालपोत), मनोरञ्जन कर, विज्ञापन कर र व्यवसाय कर ल्याउन सक्नेछन् र गैरकर अन्तरगत सेवा शुल्क, दस्तुत, पर्यटन शुल्क र दण्ड जरिवाना सङ्कलन गर्न सक्नेछन् । राजस्व अधिकार सम्बन्धी विभिन्न तहहरुको एकल तथा साझा अधिकार सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ४ : तहगत राजस्व अधिकार

संघ	प्रदेश	स्थानीय	साझा
▪ भन्सार ▪ अन्त:शुल्क ▪ मूल्य अभिवृद्धि कर ▪ संस्थागत आयकर ▪ व्यक्तिगत आयकर ▪ पारिश्रमिक कर ▪ राहधानी कर ▪ भिसा शुल्क ▪ पर्यटन दस्तुर ▪ सेवा शुल्क दस्तुर ▪ दण्ड जरिवाना	▪ घरजग्गा रजिष्ट्रशन शुल्क ▪ सवारी साधन कर ▪ मनोरञ्जन कर ▪ विज्ञापन कर ▪ पर्यटन शुल्क ▪ कृषि आयमा कर ▪ सेवा शुल्क दस्तुर ▪ दण्ड जरिवाना	▪ सम्पत्ति कर ▪ घर बहाल कर ▪ घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क ▪ सवारी साधन कर ▪ सेवा शुल्क दस्तुर ▪ पर्यटन शुल्क ▪ विज्ञापन कर ▪ व्यवसाय कर ▪ भूमिकर (मालपोत) ▪ मनोरञ्जन कर ▪ मालपोत सङ्कलन ▪ दण्ड जरिवाना	▪ सेवा शुल्क ▪ दस्तुर ▪ दण्ड जरिवाना ▪ प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी ▪ पर्यटन शुल्क

स्रोत: नेपालको संविधान, २०७२

३.१.२ कानुनी व्यवस्था

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ५४ देखि दफा ६३ सम्म स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार सम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ । यसमा कर अन्तर्गत प्रत्यक्ष करहरु जस्तै सम्पत्ति कर, भूमिकर (मालपोत), घरजग्गा वहाल कर, वहाल विरौटी शुल्क, पार्किङ्ग शुल्क, जडीवुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर, आदि छन् भने अप्रत्यक्ष कर जस्तै व्यवसाय कर जस्ता करहरु रहेका छन् । यसै गरी गैरकर अन्तर्गत गाउँपालिका वा नगरपालिकाबाट विभिन्न सेवाहरु उपभोग गरे वापतको सेवाशुल्क जस्तै विभिन्न पर्यटन व्यवसाय शुल्क, स्थानीय तहले निर्माण, सञ्चालन वा व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार उपयोग शुल्क,

स्थानीय तहले उपलब्ध गराएको कुनै सेवा उपयोग गरे वापत सेवा उपयोगकर्ताहरुबाट असूल गरिने सेवा व्यवस्थापन शुल्क, विभिन्न नियमन सेवा तथा सिफारिस वापत प्राप्त भएको दस्तुर वापतको रकम, नक्सापास दस्तुर र गाउँपालिका वा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तु विक्री र अन्य सम्पत्ति विक्री सामुदायिक वनको आय र जनसहभागिता वापतको रकम आदि रहेका छन् ।

यसै गरी प्रदेश र स्थानीय तह दुवैले साझेदारीमा सकलन गर्ने घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर रहेको छ । जसको दर प्रदेशले तोक्ने र सङ्कलन स्थानीय तहले गर्ने प्रावधान रहेको छ । हालसम्म संघीय तहबाट स्थानीय तहमा घरजग्गाको लगत स्थानान्तरण भई नसकेको र संघीय सरकार मातहतको जिल्लास्थित मालपोत कार्यालयले नै घरजग्गा कर प्रदेश कानून वमोजिम असूल उपर गरी त्यसको ६० प्रतिशत सम्बन्धित गाउँपालिका वा नगरपालिका र ४० प्रतिशत सम्बन्धित प्रदेशमा पठाउने गरेको छ ।

यसरी स्थानीय गाउँपालिकामा देहायको चित्रमा देखाए बमोजिमका स्रोतबाट रकम प्राप्त हुने गर्दछ ।

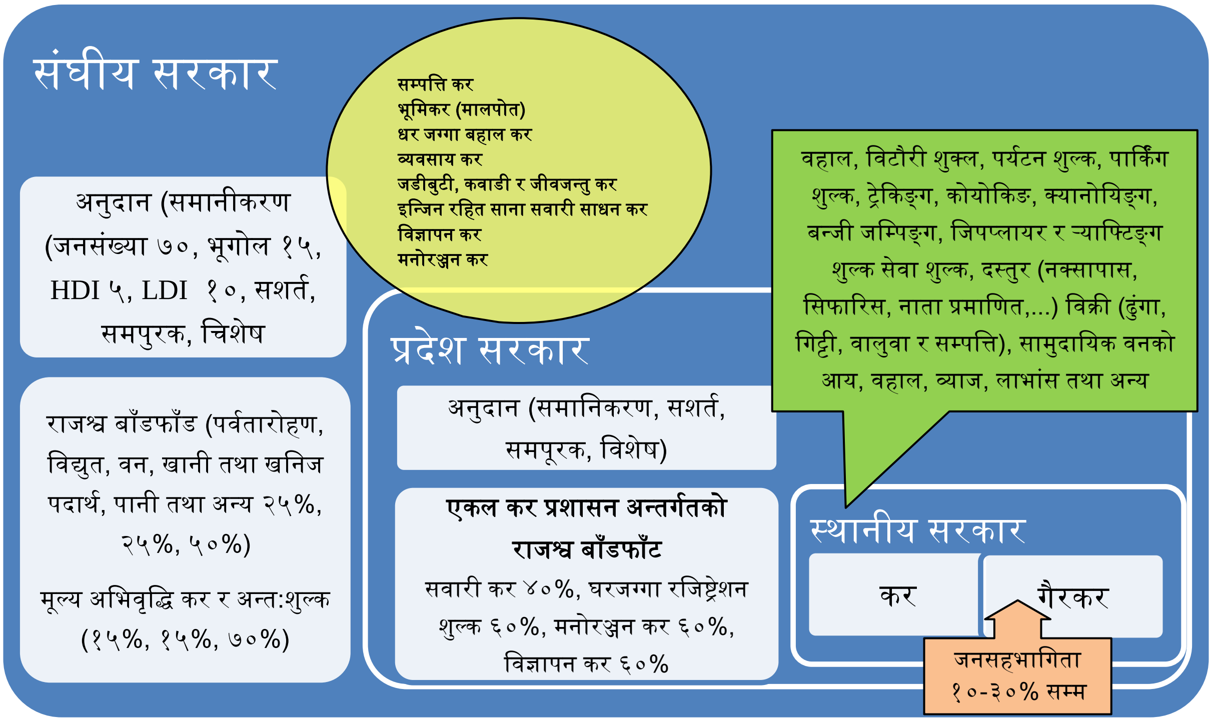

चित्र ४ : राजस्व अधिकार सम्बन्धी कानुनी व्यवस्था

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले स्थानीय तहको वित्तीय अधिकारलाई थप स्पष्ट पार्न संघीय, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहले परिचालन गर्ने कर र गैर करका शिर्षकहरु निर्धारण गर्नुका अलावा संविधानका अनुसुचीमा एकल अधिकारमा दोहोरो अधिकार क्षेत्रमा परेका र संयुक्त अधिकार क्षेत्रका राजस्वका शिर्षकहरुको सन्दर्भमा प्रदेश र स्थानीय तह बीच एकल कर प्रशासन सम्बन्धमा निम्नानुसारको थप व्यवस्था समेत गरेको छ । शुरुमा राखिएको व्यवस्थामा २०७५ सालको आर्थिक ऐनले थप परिमार्जन समेत गरेको छ । परिमार्जित व्यवस्था देहाय बमोजिम रहेको छ ।

एकल कर प्रशासन सम्बन्धी व्यवस्था *(आर्थिक ऐन २०७५ बाट अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ दफा ५ र ६ मा भएको संसोधन सहित)*

तालिका ५ : एकल कर प्रशासन अन्तर्गत उठेको राजस्वलाई स्थानीय र प्रदेश तह बीच बाँडफाँड व्यवस्था

करका क्षेत्रहरु	दर निर्धारण गर्ने तह	सङ्कलन गर्ने तह	राजस्व बाँडफाँड (प्रतिशत)	
			प्रदेश	स्थानीय तह
सवारि साधन कर	प्रदेश	प्रदेश	६०	४०
रजिष्ट्रेशन शुल्क	प्रदेश	स्थानीय	४०	६०
मनोरञ्जन कर	प्रदेश	स्थानीय	४०	६०
विज्ञापन कर	स्थानीय	स्थानीय	४०	६०

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ (आर्थिक ऐन २०७५ द्वारा संशोधित) दफा ५ र ६

एकल कोषको व्यवस्थापन देहाय अनुसार हुनेछ :

- यस्तो एकल कर बाँडफाँट प्रयोजनका लागि सङ्कलन गर्ने तहले (प्रदेश र स्थानीय) सङ्कलित रकम विभाज्य कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने हुन्छ ।
- प्रदेश सवारी साधन करबाट उठेको रकम प्रदेश विभाज्य कोषमा जम्मा गर्ने ।
- प्रदेशले सवारि साधन करबाट उठेको रकम प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम प्रदेश सरकारले स्थानीय तहलाई बाँडफाँट गर्ने ।
- प्रदेशले मासिक रुपमा सम्बन्धित स्थानीय सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

स्थानीय तहको आन्तरीक आय

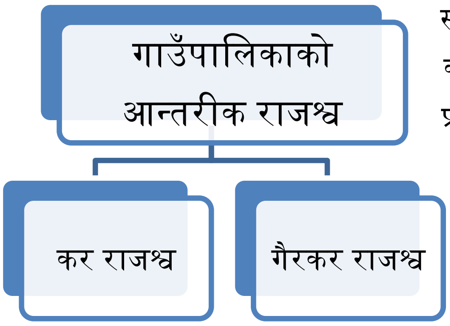

स्थानीय तहको सरकार अर्थात् गाउँपालिका तथा नगरपालिकालाई कानूनले कर, सेवाशुल्क, दस्तुर तथा दण्ड जरिवानाबाट राजस्व प्राप्त गर्ने अधिकार प्रदान गरेको छ । यी राजस्वका स्रोतहरु सम्बन्धित व्यक्तिले प्रत्यक्ष रुपमा भुक्तानी गर्नुपर्ने किसिमका छन् । यसैले हरेक नागरिकले आफुले तिरेको करको उपयोग स्थानीय सरकारले कसरी गरेको छ भन्ने विषयमा स्वभाविक रुपमा चासो र सरोकार राख्ने गर्दछ र स्थानीय सरकारले यसको सही उपयोग गर्ने दायित्व निर्वाह गर्नुपर्दछ ।

राजस्व परिचालन चक्र र प्रक्रिया

स्थानीय तहमा राजस्व परिचालनलाई सुदृढ बनाउन देहाय बमोजिमको चक्र अनुसारका विभिन्न खुड्किलाहरु जस्तै क. नीति तथा कार्यविधिहरुको निर्माण र संस्थागत व्यवस्था (यस अन्तर्गत ऐन, कानून कार्यविधिहरुको तर्जुमा, नियमावली निर्णयहरु निर्माण तथा पुराना काम नलाग्न निर्णयहरु खारेजी, करको ढाँचा र दरको निर्धारण तथा सभाबाट अनुमोदन र सशक्त र प्रभावकारी राजस्व शाखाको स्थापना गरी कर्मचारीको व्यवस्था समेत पर्दछन्), ख. करदाताहरुको गणना र दर्ता (राजस्वको नक्सांकन, करदाताहरुको पहिचान तथा लगत तयारी, फारामको उपलब्धता र सो फारममा आम्दानीको स्रोतको अभिलेखीकरण), ग. राजस्वको बारेमा जानकारी, प्रचार प्रसार र करको अनुमान (करयोग्य स्रोत निर्धारण र सार्वजनिक छलफल तथा चेतनामूलक गोष्ठीहरुको आयोजना), घ. कर सङ्कलन तथा करदाताहरुसंग

सम्बन्ध निर्माण (तिरेको करको बिल बनाई वितरण गर्ने र करचुक्ता विधि प्रणालीको प्रचार प्रसार, आम सञ्चारको माध्यमबाट प्रचार प्रसार र छलफल कार्यक्रमको आयोजान), ङ. कार्यान्वयन तथा अनुगमन, आन्तरिक नियन्त्रण (बिल र रसिद काटेको तथा कर सङ्कलन भएको सुनिश्चित गर्ने, समयमा आर्थिक प्रशासन शाखामा कर रकम दाखिला तथा आम्दानी बाँधिएको सुनिश्चतता र आन्तरिक लेखापरीक्षण, समयमा कर नतिर्ने करदातालाई दण्ड जरिवाना भए नभएको अनुगमन र कानूनी कारवाही, अन्तिम लेखापरीक्षन आदि) र च. अभिलेखीकरण तथा प्रतिवेदन र उत्तरदायित्व वहन (गाउँपालिकाको सेवा र राजस्वको आवद्धता, राजस्व सङ्कलन तथा यसको उपयोगको सार्वजनिकीकरण, करको किसिम र स्थानको आधारमा राजस्वको प्रतिवेदन र नियमित रुपमा प्रकाशन गर्ने आदि) आदि पर्दछन् । यो चक्रका प्रत्येक खुड्किलामा गाउँपालिकाको राजस्व प्रशासन र अन्य प्रशासकीय व्यवस्था, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत तथा अध्यक्ष र समग्र कार्यपालिकाको सहयोग, समन्वय, सहजीकरण र निगरानी आवश्यक पर्छ ।

चित्र ५ : राजस्व प्रशासन चक्र प्रक्रिया

गाउँपालिकाको आन्तरिक राजस्वका स्रोतहरु

(क) सम्पत्ति कर सम्बन्धी व्यवस्था : गाउँपालिकाको आफ्नो क्षेत्रभित्रको घर र घरजग्गामा सम्पत्ति कर लगाउन सकिने छ । यस बमोजिम सम्पत्ति कर लगाउँदा घर र सो घरले चर्चेको जग्गा सम्पत्ति कर लगाएर बाँकी जग्गा नभएका अन्य जग्गामा भूमिकर (मालपोत) लगाउनु पर्ने छ । स्पष्टिकरण घरले चर्चेको जग्गा भन्नाले घरले ओगटेको क्षेत्रफल बराबरको जग्गा र अधिकतम सो बराबरको थप जग्गा सम्झनु पर्दछ । यसरी सम्पत्ति कर लगाउँदा देहायबमोजिमका विषयलाई आधार लिनुपर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

१. घर र जग्गाको आकार प्रकार र बनौट
२. घर र जग्गाको प्रचलित बजार मूल्य तथा घरको हकमा ह्रासमूल्य
३. घर र जग्गाको व्यापारिक वा आवासीय उपयोगको अवस्था

(ख) भूमिकर (मालपोत) सम्बन्धी व्यवस्था : गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको जग्गामा त्यस्तो जग्गाको उपयोगको आधारमा भूमिकर (मालपोत) लगाउने छ । आर्थिक ऐन, २०७५ ले घर र त्यसले चर्चेको निश्चित जग्गामा सम्पत्ति कर लगाएपछि सोभन्दा बढी जग्गामा भूमिकर (मालपोत) लगाउनुपर्ने व्यवस्था छ । तर सम्पत्ति कर लगाएको अवस्थामा भूमिकर (मालपोत) लगाइने छैन ।

(ग) व्यवसाय कर: गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा व्यवसाय कर लगाउन सक्ने छ ।

(घ) घर जग्गा बहाल कर: गाउँपालिकाको क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति, वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना, जग्गा, पोखरी पुरै वा आंशिक तवरले बहालमा दिएको गाउँपालिकाले त्यस्तो बजाल रकममा बहाल कर लगाउन सक्ने छ ।

(ङ) सवारी कर: गाउँपालिकाले सिमित सवारी साधन (अटोरिक्सा तथा इ-रिक्सा, ठेला गाडा, टाँगा र रिक्साहरुको मात्र दर्ता, नवीकरण तथा वार्षिक सवारी कर सङ्कलन गर्न सक्ने अधिकार पाएको छ । तर यस गाउँपालिकाले चालु आ.व.मा सवारी कर निर्धारण गरिएकोले ढुवानी र यातायात एवम् अन्य सवारी साधनहरुको कर सङ्कलन गरिने छ ।

(च) विज्ञापन कर: गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रका सडक, चोक, सार्वजनिक स्थलमा विज्ञापन, प्रचारप्रसार आदिका लागि राख्न दिने साइन वोर्ड, ग्लो वोर्ड, स्टल, आदिमा विज्ञापन कर लगाउन सक्ने व्यवस्था रहेको छ ।

(छ) गैर करहरु: स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनमा गाउँपालिकाले पर्यटन शुल्क अन्तर्गत आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका केवलकार, ट्रेकिंग, कायाकिंग, बञ्जी जम्प, जिपफ्लायर, र्याफ्टिङ्ग, प्याराग्लाइडिंग लगायतका स्थानीय पर्यटन, मनोरञ्जन तथा साहसिक खेलकुद सम्बन्धी सेवा वा व्यवसायमा सेवाशुल्क लगाउने व्यवस्था रहेको छ । यसैगरी गाउँपालिकाबाट विभिन्न सिफारिसहरु, इजाजत पत्र तथा नविकरण जस्तै एफएम रेडियो सञ्चालन, 'घ' वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, निजी विद्यालय स्थापना, स्थानीयस्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा तालिम, ट्युशन तथा कोचिङ सेन्टर, औषधी पसल, प्लटिङ जस्ता व्यवसायिक संस्थाहरुको दर्ता, नविकरण आदिमा विभिन्न दस्तुर सङ्कलन गर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

(ज) प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट सम्बन्धी व्यवस्था

अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्था ऐन, २०७४ अनुसार प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट अन्तरगत पर्वतारोहण, विद्युत, वन, खानी तथा खनिज, पानी तथा अन्य प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी बाँडफाँट सम्बन्धमा निम्न तालिकामा व्यवस्था गरेको छ ।

तालिका ६ : प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट (प्रतिशतमा)

स्रोतहरु	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह
पर्वतारोहण	५०	२५	२५
विद्युत	५०	२५	२५
वन	५०	२५	२५
खानी तथा खनिज	५०	२५	२५
पानी तथा अन्य स्रोत	५०	२५	२५

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्था ऐन, २०७४ (अनुसुची ४)

राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले स्थानीय तहले प्राप्त गर्ने २५ प्रतिशतको हिस्साको लागि प्रत्येक स्थानीय तहको प्राकृतिक स्रोतको अवस्थिति तथा प्राकृतिक स्रोतमा आधारित परियोजना वा उपयोगबाट प्रभावित क्षेत्र र जनसङ्ख्याको पहिचान गरि स्थानीय तहलाई रकम बाँडफाँट गर्न सिफारिस गरेको छ ।

(झ) कर राजस्व बाँडफाँट सम्बन्धी व्यवस्था

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ अनुसार मूल्य अभिवृद्धि कर र आन्तरिक उत्पादनबाट उठेको अन्त शुल्क रकममध्येबाट उठेको रकमलाई संघीय विभाज्य कोषमा राखी सोबाट रकममध्ये संघीय सरकारले ७०%, प्रदेशले १५% र स्थानीय सरकारले १५% बाँडफाँट गर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

तालिका ७ : कर राजस्वको बाँडफाँट सम्बन्धी व्यवस्था

स्रोतहरु	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह
मूल्य अभिवृद्धि कर (भ्याट)	७०	१५	१५
अन्तशुल्क	७०	१५	१५

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ परिच्छेद ३ (६)

राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४ अनुसार विभिन्न तहका सरकारहरुका बीचमा अनुदान सिफारिस गर्दा लिइने आधारहरु, राजस्वको बाँडफाँट गर्दा लिइने आधारहरु र प्राकृतिक स्रोतको परिचालन गर्दा लिइने आधार र मापदण्डहरु तयार गरी कार्यान्वयनका लागि सहजिकरण गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँट सम्बन्धी विषयमा संघ र प्रदेश, प्रदेश र प्रदेश, प्रदेश र स्थानीय तह तथा स्थानीय तहहरु बीच उठ्न सक्ने सम्भावित विवादको विषयमा अध्ययन अनुसन्धान गरी त्यसको निवारण गर्न समन्वयात्मक रुपमा काम गर्न राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले सम्बन्धित तहहरुलाई सुझाव दिने संवैधानिक व्यवस्था गरेको छ । राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँट गर्दा सो सँग सम्बन्धित वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धमा अध्ययन र अनुसन्धान गरी नेपाल सरकारलाई सिफारिस समेत गर्नुपर्ने कानुनी व्यवस्था रहेको छ ।

हाल राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले जनसङ्ख्या (कूल जनसङ्ख्या र आश्रित जनसङ्ख्या), क्षेत्रफल, मानव विकास सूचकाङ्क, न्यून विकास सूचकाङ्कको आधारमा प्रदेश तथा स्थानीय तहहरुलाई राजस्व बाँडफाँट गर्ने गरी सिफारिस गरेको छ ।

तालिका ८: राजस्व बाँडफाँटका लागि भएको सिफारिसको आधारहरु (प्रतिशतमा)

सि.नं.	आधारहरु	प्रदेश	स्थानीय तह
१	जनसङ्ख्या (कूल जनसङ्ख्या अनुपात ८०, आश्रित जनसङ्ख्या अनुपात २०)	७०	७०
२	क्षेत्रफल	१५	१५
३	मानव बिकास सूचकाङ्क	५	५
४	न्यून विकास सूचकाङ्क पूर्वाधार सूचकाङ्क (७० प्रतिशत खर्चको आवश्यकता सूचकाङ्क २० प्रतिशत र सामाजिक तथा आर्थिक असमानता सूचकाङ्क १० प्रतिशत)	१०	१०
जम्मा		**१००**	**१००**

नोट: यस सूत्रबाट आएको रकममा ठूलो फरक देखिने र अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐनको दफा २१ ले प्रदेश तथा स्थानीय तहले आफ्नो प्रशासनिक खर्च आन्तरीक राजस्व तथा राजस्व बाँडफाँटबाट पुऱ्याउनु पर्ने हुनाले वित्त आयोगले प्रत्येक स्थानीय तहलाई न्यूनतम रकम र त्यसमा सुत्र अनुसार रकम बाँडफाँट गर्ने गरेको छ ।

३.२ आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

गाउँपालिकालाई प्राप्त कानुनी अधिकारको आधारमा सम्भाव्य आय शिर्षकहरुको परिचालन अवस्थाको विश्लेषण गरिएको छ । यसले गाउँपालिकामा सम्भावना भएका आय शिर्षकहरुको सम्भाव्यता, सङ्कलनको अवस्था तथा दरको निर्धारणको अवस्थालाई देखाउँछ ।

तालिका ९ : गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

क्र.सं.	आयका शिर्षक	सम्भावना	दर निर्धारण	सङ्कलन
क.	**कर तर्फ**			
१	भूमि कर (मालपोत)	छ	भएको	भएको
२	घर जग्गा (एकीकृत सम्पत्ति) कर	छ	भएको	भएको
३	घर जग्गा वहाल कर	छ	भएको	भएको
४	वहाल विटौरी शुल्क	छ	भएको	नभएको
५	व्यवसाय कर	छ	भएको	भएको
६	सवारी साधन कर	छ	भएको	नभएको
७	मनोरञ्जन कर	छ	भएको	नभएको
८	विज्ञापन कर	छ	भएको	नभएको
९	अन्य कर	छ	भएको	भएको
ख.	**गैर कर**			
१	स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको विक्री	छ	भएको	भएको
२	काठ, दाउरा, जाराजुरी, दहत्तर, वहत्तर विक्री	छ	भएको	भएको

३	वन पैदावर (सामुदायिक वनको विक्रीबाट प्राप्त आय)	छ	भएको	नभएको
४	नक्सापास दस्तुर	छ	भएको	नभएको
५	व्यक्तिगत घटना दर्ता शुल्क	छ	भएको	भएको
६	जडीवुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर	छ	भएको	नभएको
७	पार्किङ्ग शुल्क	छ	भएको	नभएको
८	अस्पताल सञ्चालन	छ	नभएको	नभएको
९	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	छ	नभएको	नभएको
१०	स्थानीय खानेपानी महशुल	छ	नभएको	नभएको
११	स्थानीय विद्युत महशुल	छ	नभएको	नभएको
१२	केवलकार, ट्रेकिंग, कायार्किंग, वन्जीजम्प, जीपफ्लायर, पाराग्लाईडिंग आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवा शुल्क	छ	भएको	नभएको
१३	निर्माण, सञ्चालन र व्यवस्थापित गरेका स्थानीय पूर्वाधार तथा सेवामा सेवा शुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक वत्ती, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायमशाला, पर्यटकीय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, बसपार्क, पुल, आदि)	छैन	नभएको	नभएको
१४	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क	छ	भएको	भएको
१५	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो सञ्चालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म)	छ	भएको	भएको
१६	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो तथा स्लेट जस्ता वस्तुको सर्वेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क	छ	नभएको	नभएको
१७	वडा कार्यालयमार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर	छ	भएको	भएको
१८	दण्ड जरिवाना	छ	नभएको	नभएको

माथिको तालिकाका आधारमा विश्लेषण गर्दा गाउँपालिकाले करतर्फ ९ वटा शिर्षकहरुमध्ये सबै शिर्षकहरुमा आय सङ्कलन गर्ने सम्भावना देखिन्छ । जसमध्ये गाउँपालिकाले हालसम्म करका दरहरु निर्धारण गरेता पनि चालु आ.व.मा मालपोत, सम्पत्ति कर, व्यवसाय कर सङ्कलन भइरहेको छ भने व्यवसाय बहाल कर तथा जडिबुटी सङ्कलन कर न्यून मात्रमा उठेको देखिन्छ । त्यसैगरि गैर करतर्फ समग्रमा जम्मा १७ वटा शिर्षकहरु मध्ये प्राय सबै शिर्षकहरुबाट आय सङ्कलन गर्न सम्भावना देखिन्छ । गाउँपालिकाले १० वटा शिर्षकहरुमा दर निर्धारण गरिएको भएतापनि ६ वटा शिर्षकहरुबाट मात्र राजस्व सङ्कलन भइरहेको छ ।

३.३ आन्तरिक आय सङ्कलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण

गोकुलगंगा गाउँपालिकाको सातौं गाउँसभाबाट आ.व. २०७७/७८ का लागि विभिन्न शिर्षकहरुका लागि कर दर रेट निर्धारण स्वीकृत गरिसकेको छ । गाउँपालिकाको आन्तरिक आय सङ्कलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण छुट्टाछुट्टै निम्न उपशिर्षकहरुमा गरिएको छ ।

३.३.१ स्थानीय कर राजस्व

क. सम्पत्ति कर

हालको अवस्था: गोकुलगंगा गाउँपालिकाले सम्पत्ति कर दर निर्धारण गरी करलाई कार्यान्वयनमा ल्याइको छ । सम्पत्ति करको लागि पक्की, कच्ची घर/टहरा र भूकम्प प्रतिरोधी गरी तीन वटा क्याटागोरीमा विभाजन गरी पहिलो, दोस्रो, तेस्रो र तीन तल्ला भन्दा माथि गरी कर निर्धारण गरिएको छ । चालु आ.व. २०७७/७८ मा पक्की घरको लागि पहिलो र दोस्रो तल्लासम्म रु २०० प्रति घर तोकिएको छ भने तेस्रो र सो भन्दा माथि क्रमश ३०० र ५०० निर्धारण गरेको छ । त्यसै गरी कच्ची घर/टहरा तथा भूकम्प प्रतिरोधी घरको लागि प्रति तल्ला रु १०० कायम गरेको छ । गाउँपालिकाद्धारा उपलब्ध गराइएको आन्तरिक आय विवरणमा गत आ.व. २०७६/७७ मा सम्पत्ति करबाट रु. २,७३,४४१ आय भएको देखिन्छ भने चालु आ.व.मा रु ४,०००,००० आम्दानी हुने अनुमान गरिएको छ ।

सम्भाव्यता: विद्यमान कानूनी व्यवस्थाले घर र घरले चर्चेको जग्गा र अधिकतम सो जग्गा बराबरको थप जग्गामा मात्र सम्पत्ति कर लाग्ने व्यवस्था रहेको छ । गोकुलगंगाको प्रोफाइल, २०७५ अनुसार गाउँपालिकामा ५,६१३ घरधुरी रहेकोमा हाल करिब ८००० घरधुरीहरु रहेको अनुमान गरी तल्ला अनुसार पक्की घर, कच्ची घर/टहरा र भूकम्प प्रतिरोधात्मक घरहरुको सङ्ख्याको तथ्याङ्क उपलब्ध नभएकोले ती घरको सम्पत्ति करको दर औषतमा रु ३५० कायम गर्दा रु २८ लाख सङ्कलन हुने देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरु:

- करको दर सामान्य दर परिमार्जन गर्ने ।
- सम्पत्ति करको विभिन्न क्याटेगोरीहरु फराकिलो पारेर सो अनुसार तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्ने । घरले चर्चेको क्षेत्रफल तथा प्रयोग गरिएको निर्माण सामाग्री अनुसार पनि करको दर निर्धारण गर्न सकिने ।
- गाउँपालिका र वडास्तरमा पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुका लागि सम्पत्ति कर सम्बन्धी अभिमुखीकरण तथा तालिम सञ्चालन गर्ने ।
- सम्पत्ति करको सम्बन्धमा नागरिकहरुलाई विभिन्न माध्यमबाट सूचित गर्ने ।
- आवश्यक उपकरण तथा पूर्वाधार तयार गरी गाउँपालिका कार्यालय र सबै वडामा कम्प्युटरमा आधारित बिलिङ प्रणाली लागू गर्ने ।
- सम्पत्ति कर सङ्कलनमा वृद्धि गर्न प्रोत्साहनको लागि पुरस्कार तथा छुटको व्यवस्था गर्ने ।

ख. मालपोत (भूमि कर)

हालको अवस्था: गाउँपालिकाले आर्थिक ऐनमा मालपोतको दर उल्लेख गरी सङ्कलन गरी आएकोमा चालु आ.व.मा अध्यावधिक गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । परम्परागत विधि अनुसार अब्बल, दोयम, सीम र चाहार गरी चार समूहमा वर्गीकरण गर्ने गरिएकोमा जग्गाको उपयोगिता अनुसार खेत र पाखो जमिन गरि दुई वटा क्याटेगोरीमा विभाजन गरिएको छ । चालु आ.व.मा मालपोत कर सङ्कलन गर्न अब्बल, दोयम, सिम र चाहर खेतको प्रति रोपनी क्रमश १२, १०, ८ र ६ रुपैंया तथा पाखो जमिनको हकमा क्रमश १०, ८, ६ र ५ रुपैंया निर्धारण गरेको छ । गत आ.व.मा मालपोतबाट रु ६,७८,६७६ सङ्कलन गरेको थियो ।

सम्भाव्यता: गोकुलगंगाको गाउँपालिकामा १३९,११० रोपनी खेतीयोग्य जमिन रहेको अनुमान गरी ती जग्गामा करको दर औषतमा रु ८.५ कायम गर्दा रु ११ लाख ८२ हजार सङ्कलन हुन सक्ने देखिन्छ। त्यसै गरि ८८०६ रोपनी पाखो जमिन रहेको अनुमान गरी औषत रु ६ को दरले ५२ हजार आय हुन सक्ने गरी यस शिर्षकबाट कुल १२ लाख ३५ हजार कर सङ्कलन हुन सक्ने देखिन्छ।

सुधारका पक्षहरु: यस गाउँपालिकाको आन्तरिक आयको निकै महत्वपूर्ण स्रोत मालपोत कर भएकोले यसलाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वियन गर्न गाउँपालिकाले निम्न पक्षहरुमा सुधार गर्नुपर्ने देखिन्छ।

- मालपोतको दर पुनरावलोकन गरी परिमार्जन गरी करको दर प्रगतिशिल बनाउने।
- मालपोतको लागि जग्गाको किसिम अनुसार अभिलेख राख्ने।
- गाउँपालिकाको सबै वडा कार्यालयमा आवश्यक पूर्वाधार तयार गरी कम्प्यूटरमा आधारित बिलिङ प्रणाली लागू गर्ने।
- वडा कार्यालयले असुल गर्ने मालपोतको अभिलेख गाउँपालिकामा नियमित रुपले आउने व्यवस्था गरी कम्तिमा १ पटक चेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।
- मालपोत र सम्पत्ति कर एकै पटक लिने गरी एकीकृत सम्पत्ति कर असुली गर्ने व्यवस्था लागु गर्ने।

ग. घरजग्गा बहाल कर

हालको अवस्था: गाउँपालिकाले आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्दै कोठा भाडा लगाउने घरधनी वा सम्झौता बमोजिम बहालका साथै भवन, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, जग्गा वा पोखरी बापत पाउने वहाल रकमको १० प्रतिशत असुल गर्ने व्यवस्था गरेको छ। सबै वडाहरु ग्रामीण क्षेत्रमा पर्ने भएकोले घर भाडामा लाग्न सक्ने परिस्थिति छैन। हालसम्म संस्थागत रुपमा बहालमा दिइएका घरहरुबाट मात्र यो कर सङ्कलन भइरहेको देखिन्छ। गाउँपालिकाको केन्द्र रस्नालु क्षेत्र र अन्य मुख्य बजारहरुमा गाउँपालिका, सरकारी कार्यालय, बैंक तथा अन्य संघसंस्थाहरु भाडामा बस्दै आएको छ। घर जग्गा बहाल कर अन्तर्गत गत आ.व. मा ५ वटा कार्यालयमार्फत २५ हजार सङ्कलन गरिएको छ।

सम्भाव्यता: यस गाउँपालिकाको रस्नालु क्षेत्रमा केही घर तथा जग्गाहरु बहालमा रहेका छन्। गाउँपालिका भित्र करिब २५ वटा भवनहरु संस्थागत प्रयोजनका लागि भाडामा लेनदेन भएका छन्। गाउँपालिकाका करिब १५० घरधुरीले मासिक भाडामा लिएर ब्यापार गरिरहेको देखिन्छ। तर आवासीय प्रयोजनका लागि घर वा कोठा भाडामा दिइएको खासै देखिंदैन। यसप्रकार गाउँपालिकामा करिब १५० परिवारले भाडा बापत वार्षिक औषत २० हजार आम्दानी गरेको देखिन्छ। त्यसको १० प्रतिशत कर लिँदा ३ लाख त्यसबाट प्राप्त हुनसक्ने देखिन्छ। त्यसैगरी जग्गा भाडामा लिएर करिब ५० वटा पोल्ट्री फर्म, फर्निचर लगायत विभिन्न उद्योग ब्यवसाय सञ्चालन भएकोमा त्यसबाट वार्षिक औषत २.५ हजारका दरले करिब १ लाख २५ हजार प्राप्त गर्न सकिन्छ। गोकुलगंगाको गाउँपालिकाको केन्द्र रस्नालुमा स्थापना भएपछि संघसंस्थाहरु तथा बैंकहरु भाडामा बस्ने क्रम बढ्दो छ। ती संस्थागत बहालबाट ७५ हजार सहित समग्रमा गाउँपालिकामा घरजग्गा वहाल कर बापत करिब ४ लाख आय हुने सम्भावना देखिन्छ।

सुधारका पक्षहरु:

- घर बहाल कर सङ्कलन निर्देशिका तयार गरी लागु गर्ने।

- गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण तयार पार्दा वहालमा भएका घरजग्गा तथा बहालमा लाग्न सक्ने घरहरुको लगत सङ्कलन गरी अद्यावधिक गर्ने ।

घ. व्यवसाय कर

हालको अवस्था: गाउँपालिकाले आर्थिक ऐनमा यस क्षेत्रभित्र व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पुँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा व्यवसाय कर लगाउने व्यवस्था गरेको छ । व्यवसायहरुलाई व्यवसायको किसिम र आकारको आधारमा ९ वटा क्याटेगोरीमा वर्गिकरण गरी व्यवसाय दर्ता र नविकरणको लागि करको दर निर्धारण गरेको छ । व्यवसाय दर्ता गर्न करको दर न्यूनतम रु १०० देखि ५०,००० सम्म रहेको छ । उपभोग्य सामाग्री करमा दर न्यूनतम रु १०० रहेको छ भने क्रसर उद्योग ठूलो, सिमेन्ट उद्योग, वालुवा खानी तथा ढुङ्गा खानी अनुमति दस्तुरको सबैभन्दा अधिक ५०,००० रहेको छ । गत आ.व.मा व्यवसाय करबाट रु ४,००,००० सङ्कलन गरेको थियो भने चालु आ.व.मा रु ६,००,००० सङ्कलन हुने अनुमान गरेको छ ।

सम्भाव्यता: गाउँपालिकाको रस्नालु, खरानेटार (गर्जाङ), शिवालय, ठोसे बजार, भिमसेनथान, भुजिडाँडा, धारापनी, हलुवा, जोगीडाँडा, पाटिढुङ्गा, स्कुलडाँडा, कात्तिके, नामाडी बजार, जिरो किलो बजार लगायतका क्षेत्रमा ग्रामीण व्यापार व्यवसाय गर्ने गरिएको छ । गाउँ वस्तुस्थिति विवरण २०७५ को अनुसार होटल तथा लजहरु २७ वटा, हार्डवेयर ४, स्टेशनरी ३, फेन्सी तथा कपडा पसल ६, इलेक्ट्रीकल तथा इलेक्ट्रोनिक्स पसल ५, खुद्रा पसल ४०, टेलर्स ९, भाँडा पसल २, कस्मेटिक ५, स:मिल २२, निर्माण व्यवसायी ३, लघु तथा घरेलु उद्योग ६, जडीवुटी सङ्कलन केन्द्र १०, विक्री केन्द्र वा कोसेली घर १, कुटानी पिसानी पेलानी (मिल) २०, चिस्यान केन्द्र ३ वटा, सुधारिएको पानी घट्ट ६, आदि सञ्चालनमा रहेको उल्लेख छ । त्यसैगरी सरोकारवालाहरुसँगको छलफलको क्रममा ५० वटा सहकारी, ४ वटा फार्मेसी र ४ वटा हाटबजारमा करिब ८० वटा पसलहरु रहेको पाईएको छ । उपभोग्य सामाग्री, साना व्यवसाय, होटल लज, साना उद्योग, वित्तीय संस्था, कम्पनी लगायतका व्यवसायहरुबाट करीब रु ७ लाख ५० हजार राजस्व सङ्कलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ । अनुमानित व्यवसाय करको विष्तृत विवरण निम्न तालिकामा समावेश गरिएको छ ।

तालिका १० : व्यवसाय कर सङ्कलन सम्भावना

व्यवसायको किसिम	सङ्ख्या	करको दर	सङ्कलन हुने कर
होटल तथा लज	२७	१,०००	२७,०००
हार्डवेयर	४	१,०००	४,०००
स्टेशनरी	३	१,०००	३,०००
फेन्सी तथा कपडा पसल	६	१,०००	६,०००
इलेक्ट्रीकल तथा इलेक्ट्रोनिक्स पसल	५	१,०००	५,०००
खुद्रा पसल	४०	५००	२०,०००
टेलर्स	९	१,०००	९,०००
भाँडा पसल	२	५००	१,०००
कस्मेटिक	५	१,०००	५,०००
स:मिल	२२	१०,०००	२,२०,०००
निर्माण व्यवसायी	३	३,०००	९,०००

लघु तथा घरेलु उद्योग	६	१,०००	६,०००
जडीवुटी सङ्कलन केन्द्र	१०	१,०००	१०,०००
विक्री केन्द्र वा कोसेली घर	१	१,०००	१,०००
कुटानी पिसानी पेलानी (मिल)	२०	५००	१०,०००
चिस्यान केन्द्र	३	१,०००	३,०००
सुधारिएको पानी घट्ट	६	५००	३,०००
सहकारी	५०	३,०००	४५,०००
फार्मेसी	४	१,५००	६,०००
४ वटा हाटबजारमा रहेका पसलहरु	८०	२००	१६,०००
फर्निचर	३	१,०००	३,०००
ग्रिल उद्योग	१	१०,०००	१०,०००
मछिनो तेल फ्याक्ट्री	१	१,०००	१,०००
पोल्ट्री फार्म	१०	१,०००	१०,०००
कृषि फार्म	२४	१,०००	२४,०००
फलाम र तामा खानी	५	१०,०००	५०,०००
स्लेट ढुङ्गा खानी	६	२०,०००	१,२०,०००
वालुवा, गिट्टी खानी	८	१०,०००	८०,०००
तामा खानी	३	१०,०००	३०,०००
खरी खानी	१	१,०००	१,०००
मट्टितेल खानी	१	१,०००	१,०००
'क' वर्गको बैंक	१	१०,०००	१०,०००
नर्सरी	१	१,०००	१,०००
माछापालन	२	५००	१,०००
जम्मा			**७,५१,०००**

सुधारका पक्षहरु: गाउँपालिकाको व्यवसाय कर सङ्कलन सुधार ल्याउनका लागि निम्न कार्यहरु गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

- उद्योग वाणिज्य संघको इकाई गठन गरी व्यवसाय करको दरमा सहमति कायम गर्ने ।
- व्यवसायीहरुको तथ्याङ्क अध्यावधिक गरी गाउँपालिकामा दर्ता हुने व्यवस्था शुरु गर्ने र घुम्ती शिविर मार्फत प्रचार प्रसार गर्ने ।
- गाउँपालिका क्षेत्रमा व्यवसाय गर्नको लागि व्यवसाय सञ्चालन इजाजत लिनुपर्ने व्यवस्था अनिवार्य गर्ने ।
- गाउँपालिकामा व्यवसायहरूको करको दर पुनरावलोकन गरी आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्ने ।
- व्यवसाय कर सङ्कलन टोली गठन गरी वर्षमा एक पटक व्यवसाय कर सङ्कलन अभियान सञ्चालन गर्ने ।

ङ. जडिवुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर

हालको अवस्था: गाउँपालिकाले आर्थिक ऐनमा यस क्षेत्रभित्र जडिबुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर अन्तर्गत जडिवुटी, चौपाया, चखेरु जन्य पदार्थ एवम् अङ्ग र वनपैदार सामानको कर निर्धारण गरेको छ । यस गाउँपालिकामा पाइने जडिवुटीहरुमा अलैंची, अग्रली, मच्छिनो तेल, चिराइतो, पाउडर (नागवेली),

जटामसी, कुड्की पङ्गवर, विष, यार्सा गुम्वा, लोठसल्ला, सुगन्धवाला, पाखन्भेद, सतुवा, अल्लो, काउसो, आदि रहेका छन् । जडीवुटी, कवाडि, जीवजन्तु कर हालसम्म कार्यान्वियन भई सङ्कलन हुन सकेको छैन ।

सम्भाव्यता: गाउँपालिकाको जडिवुटी, कवाडी, जीवजन्तुहरुको विक्री वितरणको तथ्याङ्क उपलब्ध नभएपनि उत्पादन र विक्रीबाट कर बापत सङ्कलन हुन सक्ने सम्भावना रहेको छ । त्यसै गरी चौपाया, चखेरु जन्य पदार्थ एवम् अङ्ग र वनपैदार सामानको विक्रीबाट जडिवुटी, कवाडी, जीवजन्तुबाट कुल कर करीब रु २ लाख राजस्व सङ्कलन हुने देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरु: गाउँपालिकाको जडिवुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर सङ्कलन सुधार ल्याउनका लागि निम्न कार्यहरु गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

- गाउँपालिका क्षेत्रमा सङ्कलन तथा व्यवसायिक उपयोग हुने परिमाण सम्बन्धी आवश्यक तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने ।
- यस सँग सम्वन्धित व्यवसायीहरुको दर्ता र अभिलेखीकरण गर्ने ।
- गाउँपालिकामा हुने कवाडी वस्तुको व्यवसायिक कारोवारलाई इजाजत प्रदान गरी वार्षिक ठेक्का मार्फत कर सङ्कलन गर्ने ।
- जडीबुटीको र जिवजन्तुको उपलब्धता पत्ता लगाई कारोबारमा कर सङ्कलन शुरुवात गर्ने ।

च. विज्ञापन कर

हालको अवस्था: विद्यमान कानुनी व्यवस्था अनुसार गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रका सडक, चोक, सार्वजनिक स्थलमा विज्ञापन, प्रचार-प्रसार आदिका लागि राख्न दिने साइन बोर्ड, ग्लो साइन बोर्ड, डीपीएस बोर्ड, व्यानर, वाल पेन्ट अदिमा विज्ञापन कर लगाउन सक्नेछ । संघीय कानुन अनुसार यो प्रदेश सरकारसंग बाँडफाँड हुने कर हो । यस गाउँपालिका क्षेत्रभित्र हुने विज्ञापनमा अनुसूचि (७) बमोजिम विज्ञापन कर लगाई असूल उपर गरिने र यसरी कर सङ्कलन गर्दा अन्तर सरकारी वित्त ऐन, २०७४ बमोजिम स्थानीय तहको विभाज्य कोष मार्फत गाउँपालिका सञ्चित कोषमा राजस्व बाडँफाड गर्नुपर्ने उल्लेख गरिएको छ । गाउँपालिकामा यस शिर्षकबाट हालसम्म सङ्कलन हुन सकेको छैन ।

सम्भाव्यता: गाउँपालिकाले ग्लो साइनबोर्ड, डीपीएस बोर्ड प्रति वर्ग फिट रु ५०, ब्यानर (बढीमा एक महिना सम्मको लागि) प्रति गोटा रु १००, आफ्नो व्यवसायको पहिचानको लागि व्यवसाय स्थलना राखेको साईनबोर्डको रु ५०० र वाल पेन्ट विज्ञापन प्रति वर्ग फिट रु १० गरी विज्ञापन करबाट कुल कर करीब रु १ लाख राजस्व सङ्कलन हुने देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरु:

- विज्ञापनका सामग्री तथा प्रयोग भएका स्थानका सन्दर्भमा यथार्थ तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने ।
- सङ्कलित विवरण अनुसार विज्ञापन करको दर पूनरावलोकन गर्ने ।
- न्यूनतम सङ्कलन हुन सक्ने रकम यकिन गरी ठेक्का अङ्क निर्धारण गर्ने ।
- सम्भाव्य स्थानहरुमा विज्ञापन प्रवर्द्धनको वातावरण तयार गर्ने ।

३.३.२ गैर कर राजस्व

क. विक्री बाट प्राप्त रकम (ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तु विक्री)

हालको अवस्था : यस गाउँपालिकामा रहेका मुख्य नदी तथा खोलाबाट ढुङ्गा, गिट्टी तथा वालुवा उत्पादन भई गाउँपालिका क्षेत्रमा उपयोग भईरहेको छ । त्यस्तै स्लेट तथा ढुङ्गा लगायतका खानीहरु र विभिन्न क्षेत्रमा माटो सङ्कलन गर्न स्वीकृति सहित विक्री कार्यको लागि गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनमा स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तु विक्री कर लगाउने व्यवस्था गरेको छ । यसको लागि ट्रीपर, आईचर, स्वराज, ट्र्याक्टर, आदिबाट ढुवानी हुने वालुवा, ढुङ्गा, रोडा, गिट्टी, ग्रावेल निकासी कर क्रमश: ट्रीपरको लागि रु १००० र अन्यको लागि रु ४०० निर्धारण तथा ईट्टा, ढुङ्गा, वालुवा तथा सङ्कलन (डिपो)को लागि प्रति टिप रु १०० निर्धारण गरिएको छ । गाउँपालिकाले यसको लागि प्रदेश कानुन बमोजिम निर्धारण गरिएको छ । गत आ.व.मा यस शिर्षकबाट रु १५ लाख राजस्व सङ्कलन भएको देखिन्छ भने चालु आ.व. को लक्ष्य रु २५ लाख सङ्कलन गर्ने रहेको छ ।

सम्भाव्यता: गाउँपालिका भएर बग्ने खिम्ती खोलाको फर्पु देखि शिवालय क्षेत्रको बगर क्षेत्रमा ७ स्थानबाट ढुङ्गा, गिट्टी र वालुवाको दिगो सङ्कलन⁄उत्खनन् कार्यका लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन गरिएको छ । सो प्रतिवेदन अनुसार सामान्य घरेलु औजार जस्तै कुटो, कोदालो, सावेल, आदिको प्रयोगबाट वार्षिक ३५,६७५ घ.मि. ढुङ्गा, गिट्टी र वालुवा उत्खनन् तथा सङ्कलन गर्न सकिने छ । वालुवा, ढुङ्गा, रोडा, गिट्टी, ग्रावेल निकासी सामानको विक्रीबाट कुल करीब रु २ करोड ४० लाख राजस्व सङ्कलन गर्न सकिने अनुमान गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरु:

- थप सम्भावित क्षेत्रहरुको प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण गरी अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्ने ।
- अध्ययन प्रतिवेदनले एकीन गरेको परिमाणमा ठेक्का लगाई अमानतबाट विक्री गर्नका लागि आवश्यक प्रक्रिया मिलाउने ।
- आर्थिक ऐन नियम विपरित कार्य गर्ने ठेकेदारहरुलाई कार्वाहि गर्ने र दण्ड जरीवानाको प्रावधान समावेश गर्ने ।
- नदिजन्य पदार्थको उत्खनन निर्वाध रुपमा भइरहेकोले त्यसलाई रोक्नका लागि पहल गर्नुपर्ने ।
- नदिजन्य पदार्थको निकासी गर्न सडक निर्माणमा संलग्न भएका निकायहरुसँग समन्वय गरी सहजीकरण गर्ने ।

ख. नक्सापास दस्तुर

हालको अवस्था : गाउँपालिकाले नक्सापास दस्तुको दर आर्थिक ऐनमा निर्धारण गरेको छ । यद्यपि नक्सापासको प्रचलन व्यापक रुपले अघि बढेको देखिंदैन । घर निर्माणको लागि नक्सा पास निवेदन फाराम दस्तुर रु ५००, पक्की घरको पर्खाल निर्माण प्रति वर्ग फिट रु १, कच्ची घरको प्रति वर्ग फिट रु ०.५, गापा हुनुभन्दा अघि निर्माण गरेको नक्सापास प्रति वर्ग फिट रु ३, साविक घर परिवर्तन नहुने गरी मर्मत सम्भार गर्न रु ५००, नक्सा नामसारी तथा नविकरण गर्न रु ५००, घर निर्माण गर्दा चारैतिर कम्पाउण्ड गरेमा

प्रति वर्ग फिट रु २ शुल्क निर्धारण गरिएको छ । यस शिर्षक अन्तर्गत गत आ.व.मा १ लाख ५० हजार रकम सङ्कलन भएको छ ।

सम्भाव्यता: यस गाउँपालिकाको मापदण्ड अनुसार सडकको समेत पहुँच हुँदै जाँदा यस क्षेत्रमा घरहरु निर्माण हुने क्रम बढ्ने देखिन्छ । पहिले बनेका घरहरुको अभिलेखिकरण तथा नयाँ बन्ने घरको नक्सापास गर्ने गर्दा उल्लेख्य मात्रामा राजस्व सङ्कलन हुने देखिन्छ । प्रत्येक वर्ष ५० वटा जति नयाँ घर निर्माण हुने आङ्कलन गर्दा नक्सापास फाराम दस्तुर बापत २५ हजार, औसत प्रति घर १२०० वर्ग फिटका दरले नक्सापास प्रति वर्ग फिट रु २ ले १ लाख २० हजार तथा मर्मत सम्भार, टहरा, कम्पाउण्ड निर्माण, नामसारी तथा नविकरण र गाउँपालिका बन्न भन्दा अघि निर्मित पुराना घरहरुको नक्सापास आदिबाट राजस्व सङ्कलन गर्न सकिने छ । समग्र रुपमा नक्सापास दस्तुरबाट करीब रु २ लाख ७५ हजार राजस्व सङ्कलन हुने देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरु: नक्सापास प्रकृयाले आयआर्जन मात्र नभई भवन निर्माण प्रकृयालाई नियमन समेत गर्ने भएकोले यसलाई प्रभावकारी बनाउने तर्फ पहल गर्न जरुरी देखिन्छ ।

- मापदण्ड तथा कार्यविधिहरू अनुसार घरको नक्सापास प्रकृयालाई प्रभावकारी बनाउने ।
- घरको तल्ला, बनोट तथा किसिमका आधारमा दस्तुरको दर समयानुकुल परिमार्जन गर्ने ।
- घर अभिलेखीकरणका लागि सार्वजनिक सूचना जारी गरी बैंक तथा वित्तिय संस्थाहरुसँग समन्वय गर्ने ।
- गाउँपालिका हुनु भन्दा पहिले निर्माण भएका घरहरुको अभिलेखीकरण गर्ने ।

ग. बहाल विटौरी कर

हालको अवस्था : गाउँपालिकाले आफुले रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाटबजार र सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग गरेबापत बहाल विटौरी कर लगाउन पाउने व्यवस्था छ । सोही अनुसार गाउँपालिकाले आर्थिक ऐनमा बहाल विटौरी कर निर्धारण गरिएको छ । हल भाडा अन्तर्गत ठूलो हलमा २,००० र सानो हलमा १,०००, अस्थाई पसल र कच्ची घरको वार्षिक १,००० र पक्की घरको वार्षिक १,५०० शुल्क निर्धारण गरिएको छ ।

सम्भाव्यता: यस गाउँपालिकाको वडा नं. ३ शिरान कटेरा हिउँ स्पोर्ट क्षेत्र तथा वडा नं. १ टगम क्षेत्रको बन्जि जम्पको योजना रहेको क्षेत्रमा टहरा निर्माण गरी बहाल विटौरी शुल्क सङ्कलन गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ । हल भाडा, अस्थायी पसल, कच्ची तथा पक्की घरहरुबाट बहाल विटौरी कर रु १ लाख २५ हजार राजस्व सङ्कलन गर्न सकिने अनुमान गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरु:

- हालसम्म दर्ता कायम नभएका ऐलानी जग्गाको अभिलेख राखी बहाल विटौरी शुल्क लिन सक्ने सम्भावनाको अध्ययन गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- बहाल विटौरी शुल्कको दायराभित्र सार्वजनिक जग्गाको उपयोग र सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग बापत लाग्ने शुल्कलाई उल्लेख गर्ने ।

- सङ्कलित विवरणका आधारमा वर्गीकरण गरी बहाल विटौरी शुल्क निर्धारण गरी सोही आधारमा सङ्कलन गर्ने ।

घ. व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर (दर्ता तथा अनुमति दस्तुर)

हालको अवस्था : गाउँपालिकाले एफएम रेडियो सञ्चालन, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधी पसल, प्लटिङ, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा तथा स्लेट जस्ता वस्तुको सर्वेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग आदि कार्य गर्नको अनुमति दिन र सो वापत दस्तुर सङ्कलन गर्न सक्छन् । यो व्यवस्था भर्खरै प्रचलनमा आएको र स्थानीय तह सञ्चालन ऐनले व्यवस्था गरेको हुनाले गाउँपालिकाले यस्तो शिर्षकबाट आय सङ्कलन गर्न थालनी गरेको भएतापनि व्यवस्थित रुपले छुट्टै अभिलेख राख्ने व्यवस्था गरेको छैन ।

सम्भाव्यता: गाउँपालिका क्षेत्रमा सञ्चालनमा रहेका स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, 'घ' वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, सहकारी, विद्यालय आदि अनुमति प्रमानपत्र दिई नियमित गर्नुपर्ने तथा सञ्चालनमा आउन चाहनेलाई इजाजत दिन सकिन्छ । हाल करीब ३५० वटा जति व्यवसायिक फर्महरु सञ्चालनमा रहेको अनुमान गरिएको छ । ती फर्महरुबाट दर्ता, अनुमति र नविकरण गर्दा औसत दस्तुर रु १,५०० अनुमान गर्दा वार्षिक रु ५ लाख २५ हजार आय हुने सम्भावना देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरु:

- दर्ता तथा अनुमतिका लागि निर्देशिका तयार गर्ने ।
- दर्ता तथा अनुमति दस्तुरको दर आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गर्ने ।

ङ. सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर

हालको अवस्था : गाउँपालिकाले विभिन्न किसिमका सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर दर आर्थिक ऐन मार्फत निर्धारण गरी कार्यपालिकाको कार्यालय तथा वडाबाट सङ्कलन गरिआएको छ । सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयहरुबाट सङ्कलन गरि आएको छ । वडाबाट सङ्कलित सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुरबाट सङ्कलित रकम वडा सचिवहरुले गाउँपालिकाको आर्थिक प्रशासन शाखामा मासिक रुपमा जम्मा गर्ने गरिएको छ । आर्थिक ऐनले सिफारिस तथा प्रमाणितको दर न्यूनतम रु १०० देखि ५,००० सम्म निर्धारण गरेको छ । यसबाट गत आ.व.मा रु ४,०१,३१३ सङ्कलन भएको थियो भने चालु आ.व.मा रु ५,००,००० सङ्कलन हुने अनुमान गरिएको छ ।

सम्भाव्यता: गाउँपालिकाको कार्यालय तथा ६ वटा वडा कार्यालयबाट वार्षिक करीब ८,००० वटा विभिन्न किसिमका सिफारिश तथा प्रमाणित हुने अनुमान गरिएको छ । वर्तमान दर अनुसार प्रति सिफारिश वा प्रमाणित औसत रु २०० भएमा वार्षिक सिफारिश तथा प्रमाणितबाट रु १६ लाख सङ्कलन हुने सम्भावना रहेको देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरु:

- सिफारिश वा प्रमाणित गर्न पूर्व दस्तुर तिरे नतिरेको एकीन गर्ने ।
- दस्तुर नबुझाएसम्म सम्बन्धित अधिकारीले सिफारिस वा प्रमाणित नगर्ने ।

- वडाबाट सङ्कलित दस्तुरहरु शिर्षक सहितको विवरण तयार गर्ने ।
- विभिन्न किसिमका सिफारिस तथा दस्तुरको वर्गिकरण अनुसार दर पुनरावलोकन गरी आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गर्ने ।

च. सामुदायिक वनको वन पैदावर विक्रीबाट प्राप्त हुने आय

हालको अवस्था : हालैको स्थानीय शासन सञ्चालन ऐनको संशोधन सञ्चार सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन पैदावरको विक्री बापत प्राप्त गर्ने रकमको दश प्रतिशत सम्बन्धित गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । आर्थिक ऐनले वन पैदावर विक्रीको लागि आन्तरिक निकासी र बाह्य निकासीको लागि छुट्टै दर निर्धारण गरेको भएपनि यस शिर्षक अन्तर्गत आय भएको देखिंदैन ।

सम्भाव्यता: यस गाउँपालिकामा रहेका सामुदायिक वन तथा ती वनहरुबाट विक्री हुने सुकेढलेका सालको काठ, सिसौको काठ, दाउरा, बाँस, खोटो, सालको बिया, सल्लाको सिम्टा लगायत वन पैदावरको विक्रीबाट जम्मा रु १ लाख ५० हजार सङ्कलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरु:

- गाउँपालिकमा रहेका सामुदायिक वन तथा वन पैदावर सम्बन्धी अभिलेख सङ्कलन गर्ने ।
- सामुदायिक वन पैदावर विक्री तथा उपभोग्य सम्बन्धीको वार्षिक कार्ययोजना गाउँपालिकाले स्वीकृत गर्ने ।

छ. सेवा शुल्क

हालको अवस्था : गाउँपालिकाले स्थानीय पूर्वाधार र उपलब्ध गराइएको सेवामा सेवाग्राहीबाट अनुसार शुल्क लगाउन सक्ने व्यवस्था गरिएको छ । यस अन्तर्गत गाउँपालिकाले योजना माग तथा सम्पन्न, सर्जमिन, निवेदन दर्ता, स्थलगत प्राविधिक सेवा, मिलापत्र, जग्गा नापी गर्न अमिन खटाए बापत, आदिको शुल्क निर्धारण भएको छ । गत आर्थिक वर्षमा अन्य सेवा शुल्क वापत छुट्टै अभिलेख कायम गरिएको देखिंदैन ।

सम्भाव्यता: आगामी आर्थिक वर्षमा पनि उपरोक्त शिर्षकबाट सहज ढङ्गले रकम प्राप्त गर्न सकिन्छ । यस गाउँपालिकामा माथि उल्लेखित विभिन्न उपशिर्षकहरुको सेवा शुल्क बापत आगामी आ.व.मा जम्मा रु २ लाख ५० हजार सङ्कलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

ज. सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय

हालको अवस्था : गाउँपालिकाले स्थानीय पूर्वाधार र उपलब्ध गराइएको सेवामा सेवाग्राहीबाट अनुसार शुल्क लगाउन सक्ने व्यवस्था गरिएको छ । यस अन्तर्गत विद्यमान भौतिक स्रोतहरुको प्रयोगको दर रेट आर्थिक ऐनमा तोकिएको पनि छैन । यस गाउँपालिकाको स्वामित्वमा रहेका भौतिक सम्पत्तिहरुः जेसीबी एक्साभेटर, सभा हल तथा प्रोजेक्टर बहालमा दिएर आय गर्न सकिने देखिन्छ ।

सम्भाव्यता: गाउँपालिकाको स्वामित्वमा भएका सम्पत्तिहरूका बहाल परिचालन सम्बन्धमा आवश्यक तथ्याङ्कहरू नभएकाले जेसिवी, बैठक हल भाडा, प्रोजेक्टर भाडा, आदिबाट सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय बापत आगामी आ.व.मा जम्मा रु १ लाख ७५ हजार सङ्कलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ।

सुधारका पक्षहरु:

- गाउँपालिकाको स्वामित्वमा भएका र बहालमा लगाउन सकिने सम्पत्तिहरूको विवरण यकिन गरी सबै सम्पत्तिको बहाल रकमको दर आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने।
- गाउँपालिकाको सम्पत्ति बहालमा लगाउने सम्बन्धमा कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयमा ल्याउने।
- कार्यविधिमा उल्लेखित शर्तहरू पालाना भए नभएको आवधिक रुपमा अनुगमन गर्ने।

परिच्छेद ४. आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता तथा सङ्कलन अवस्था

यस परिच्छेदमा गाउँपालिकाले राजस्व परिचालनमा गरेका प्रयासहरु तथा आय सङ्कलननको अवस्थालाई छोटकरिमा व्याख्या गरिएको छ। यसले गाउँपालिकाको आय सङ्कलनको लागि संस्थागत क्षमतामा सुधार गर्न गर्नुपर्ने कार्यहरु पहिचान गर्न सहयोग पुग्ने छ।

४.१ राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति

गाउँपालिकाको प्रभावकारी राजस्व परिचालनका लागि कार्यपालिका बैठकले नेपालको संविधान र प्रचलित कानुनको अधिनमा रही आफ्नो कार्यक्षेत्रभित्र परिचालन गर्न सकिने राजस्वका स्रोत, दायरा र दर समेतको विश्लेषण गरी आगामी आर्थिक वर्षमा प्राप्त हुन सक्ने राजस्वको अनुमान गर्ने प्रयोजनाको लागि गाउँपालिका उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा देहाय बमोजिमको ६ सदस्यीय राजस्व परामर्श समिति गठन गरेको छ।

तालिका ११: राजस्व परामर्श समिति

क्र.सं.	पद	समिति (जिम्मेवारी)
१	गाउँपालिका उपाध्यक्ष	संयोजक
२	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य
३	कार्यपालिका सदस्य	सदस्य
४	उद्योग संघ प्रतिनिधि	सदस्य
५	कार्यपालिका सदस्य	सदस्य
६	लेखा प्रमुख	सदस्य सचिब

राजस्व परामर्श समितिले विभिन्न छलफल तथा बैठकहरु सम्पन्न गरी राजस्वका दरहरु तथा राजस्व सम्बन्धी नीतिगत निर्णयहरु गाउँ सभा समक्ष पेश गरी पुनसंरचित गाउँपालिकाको संवैधानिक व्यवस्थाको आधारमा गाउँपालिकाले चालु वर्ष २०७७/७८ को लागि आर्थिक ऐन पारित गरेको छ। राजस्व परामर्श समितिको बैठक बसी आन्तरीक आयको दर प्रस्ताब गरी गाउँसभाले आयका शिर्षकगत दायरा तथा उक्त दायराका दरहरु राखी गाउँसभा मार्फत आर्थिक ऐन सर्व सहमतिले पारित गरिएको हो। गाउँपालिकाले राजस्व तथा कर सङ्कलन कार्यलाई थप प्रभावकारी बनाउनुका आगामी आ.व. २०७८/८९ को श्रावन १ गतेबाट लागु हुने सबै किसिमको राजस्व तथा कर सङ्कलनको शुरुवात गर्ने नीति लिएको छ। गाउँ सभाद्वारा आ.व. २०७८/७९ को लागि आन्तरिक आयतर्फ जम्मा रु ४६ लाख ५० हजार सङ्कलन हुने अनुमान गरेको छ। गोकुलगंगा गाउँपालिकामा कर सङ्कलन कार्य कार्यान्वयनमा ल्याउन गाह्रो भइरेहेको र अपेक्षा अनुसार कर उठाउन नसकिरहेको अबस्था छ। राजस्व सम्बन्धी डाटा बेस, राजस्व प्रशासनमा सफ्टवेयर र त्यसको प्रयोग २०७८/०७९ देखी लागु गर्ने योजना रहेकोले

कम्प्यूटर विलिङ्ग प्रणालीको प्रयोग सफ्टव्येर जडान सञ्चार लागु हुने छ । यसका अतिरिक्त गाउँपालिकाले राजस्व परिचालन तथा सुधार सम्बन्धी नीति तर्जुमा गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

गाउँ सभाले हाल सम्म कुनै पनि आ.व. मा राजस्व सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रमहरु तर्जुमा गरिएको नदेखिएकोले निम्न नीति तथा कार्यक्रमहरु अवलम्बन गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

- गाउँपालिकाको आन्तरिक आय अभिवृद्धि गर्न करको दायरालाई बढाउँदै सहभागितामूलक कर नीति अवलम्बन गर्ने ।
- आन्तरीक आय वृद्धि गर्ने सम्भावना भएका सम्भाव्य सबै क्षेत्रहरुको अध्ययन, पहिचान गरी व्यवस्थित ढङ्गगले करको दायरामा ल्याइने छ । यसका लागि आवश्यक संयन्त्र निर्माण गरी परिचालन गर्ने छ ।
- स्थानीय सरकार सञ्चालनको मूल आधार आन्तरिक आय भएकाले गाउँबासी, उद्योग वाणिज्य संघ, टोलसुधार समितिहरु, स्थानीय शैक्षिक संस्थाहरुसँग सहकार्य गरी कर सचेतना तथा अभिवृद्धि कार्यक्रम मार्फत कर अभियानलाई अघि बढाउने ।
- कर र राजस्व प्रशासनलाई चुस्त र दुरुस्त बनाउन सबै वडा कार्यालयको कम्प्युटरहरुमा सफ्टवेयर जडान र इ-कनेक्सनको माध्यमद्वारा गाउँपालिकामा जोड्ने ।
- सूचना र प्रविधिको माध्यमबाट गाउँपालिकामा सेवाग्राहीको गुनासो सम्बोधन गरिने परिपार्टीको विकास गरिने ।
- विगत देखिका अभिलेखहरुलाई कम्प्युरकृत गरी सुरक्षित राख्ने प्रयत्न गरिने ।
- लक्षित वर्गलाई ब्यवसाय प्रति आकर्षित गर्न महिला र अपाङ्गता भएका ब्यक्तिहरुको नाममा दर्ता भएका व्यवसायहरुलाई तोकिएको ब्यवसाय करमा १० प्रतिशत छुट दिइनेछ ।
- घरवहाल कर निर्धारण प्रयोजनार्थ निश्चित मापदण्ड वनाई घर वहाल दर निर्धारण गरिनेछ । असोज मसान्त सम्म एकमुष्ट वार्षिक वहाल कर वुझाउन आउने घरधनी/व्यवसायीलाई वार्षिक वहाल करको १० प्रतिशत छुट दिइने छ ।
- कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधिहरुको क्षमता विकासका लागि आवश्यक तालिम तथा भ्रमणको ब्यवस्था गरिने ।
- व्यवसाय कर, घरभाडा कर र जग्गा भाडा कर लगायतका सम्पूर्ण आन्तरीक आयका स्रोतहरु सङ्कलनका लागि तयार पारिएको कर नीतिलाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने ।
- आन्तरिक आयको दिगो अभिवृद्धिका लागि गाउँपालिकाको स्वामित्वमा रहेका सम्पत्ति बहालमा दिने नीतिलाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने ।
- बढी कर तिर्ने व्यक्ति/संस्थालाई कार्यविधि बनाई पुरस्कृत गर्ने ।
- गाउँपालिका क्षेत्रमा नयाँ घर निर्माण गर्दा भवन निर्माण संहिता २०७२ लाई पूर्ण रुपमा पालना गर्न अभिप्रेरित गरिने तथा गाउँपालिका घोषणा हुनुअघि बनेका घरहरुलाई समेत निर्धारित मापदण्डमा नक्सापास र नियमित गर्ने अभियानलाई निश्चित समयसीमा तोकी कडाइ गर्ने ।
- गाउँपालिकाभित्र रहेका वित्तिय संस्थाहरुको अनुगमन तथा नियमन गरी विषयगत कार्यप्रति उत्तरदायी बनाउने ।

४.२ आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता

वडा कार्यालयहरु र गाउँपालिकामा राजस्वको सङ्कलन तथा अभिलेखीकरण गरिंदै आएको छ । स्थलगत अनलोकन तथा विभिन्न सूचनाका आधारमा हेर्दा हाल गाउँपालिकाको राजस्व सङ्कलनको अवस्था देहाय अनुसार रहेको छ ।

- राजस्व सम्वन्धी कार्यको लागि कर्मचारीको रुपमा प्राविधिक सहायक (शिक्षा) रहेको ।
- राजस्व सम्बन्धी डाटा बेस, राजस्व प्रशासनमा सफ्टवेयर जडान र त्यसको प्रयोग आ.व. २०७८/०७९ देखी लागु हुँदै ।
- राजस्व प्रशासनमा एकिकृत सफ्टवेयर जडान नभएको तर सम्पत्ति करको असुली कम्प्यूटर विलिङ प्रणालीबाट भइरहेको ।
- वडाहरुबाट मालपोत, विविध शुल्क तथा दस्तुर सङ्कलन हुँदै आएको र 'घ' वर्गको इजाजत पत्र लगायत अन्य शुल्कहरु, टेण्डर विक्री तथा परिक्षा शुल्क जस्ता राजस्व गाउँपालिका कार्यालयबाट सङ्कलन हुने गरेको ।
- वडा कार्यालयहरूले महिनाभर सङ्कलन भएको रकम एकमुष्ठ बैंक दाखिला गरी मासिक रुपमा विवरण सहित पेश गर्ने गरिएको ।
- राजस्व सङ्कलनको जिम्मेवारी पाएका कर्मचारीहरुका लागि तालिम तथा अभिमुखीकरण आवश्यक ।
- हालसम्म राजस्व सङ्कलन तथा त्यसको प्रभावकारीताका लागि अनुगमन तथा मुल्याङ्कन नभएको ।
- वडा कार्यालयहरूबाट मूलतः मालपोत, पञ्जीकरण, सिफारिस दस्तुरहरु र ब्यवसाय कर सङ्कलन गर्ने गरिएको ।
- राजस्व सङ्कलनमा वडास्तरमा नगदी रसिदको प्रयोग भइरहेको ।
- राजस्व बजेट तथा प्रतिवेदन प्रणाली तोकिएको ढाँचामा नभएको ।
- आर्थिक ऐन र यथार्थ सङ्कलन बीचको तालमेल कमजोर रहेको ।

४.३ आन्तरिक आय परिचालन

यस गाउँपालिकाको कुल आयको तुलनामा आन्तरिक आयको हिस्सा न्यून रहेको छ । आन्तरिक आयतर्फ सम्पत्ति कर, सिफारिश दस्तुर तथा नदीजन्य पदार्थ निकासी तथा विक्री शुल्क यहाँका मुख्य स्रोतका रुपमा रहेका छन् । तसर्थ आगामी दिनमा समेत आन्तरिक आयतर्फ गाउँपालिकाको लागि सम्पत्ति कर, मालपोत, ब्यवसाय कर र दस्तुर नै मुख्य तथा दिगो क्षेत्र हुन् । गाउँपालिकाले मालपोत करलाई जमीनको उपयोगका आधारमा वर्गिकरण गरेर दर निर्धारण गरेको छ । उद्योग व्यवसायको विकास भए अनुसार व्यवसाय करको असुली प्रभावकारी देखिंदैन । घरबहाल कर, विज्ञापन कर, जडीबुटी कवाडी तथा जीवजन्तु करको सम्भावना तत्कालका लागि न्यून रहेको देखिन्छ । गाउँपालिकासँग विगत आर्थिक वर्षहरुको तथ्याङ्कको शीर्षकगत आयसम्बन्धी अभिलेख ब्यवस्थित नभएको हुनाले गाउँपालिकाको समग्र राजस्व प्रक्षेपणलाई यथार्थको नजिक पुर्याउन कठिनाइ रहेको छ । गाउँपालिकाकाबाट प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार गाउँपालिकाले विगत आ.व. २०७५/७६ र २०७६/७७ मा सङ्कलन गरेको यथार्थ आय, चालु आ.व.का लागि गरिएको अनुमान सम्बन्धी आय विवरण देहाय तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ:

तालिका 2 : गाउँपालिकाको आय सङ्कलनको अवस्था (रु हजारमा)

सि.नं.	आयको शिर्षक	२०७५/७६ को यथार्थ आय	२०७६/७७ को संशोधित आय	२०७७/७८ को प्रस्तावित आय
१	**आन्तरिक राजस्व**	**२४८५.४४**	**१७५४.४३**	**२१५०**
१.१	कर	१९२२.६	१३५३.१२	१६५०.
१.१.१	मालपोत (भूमि कर)	३१५	६८६.६८	६५०
१.१.२	घरजग्गा (एकीकृत सम्पत्ति) कर	३७८.३३	२६६.४४	४००
१.१.३	घर बहाल कर	-	-	-
१.१.४	बहाल बिटौरी कर	-	-	-
१.१.५	व्यवसाय कर	१२२९.२७	४००	६००
१.१.६	सवारी साधन कर	-	-	-
१.१.७	मनोरञ्जन कर	-	-	-
१.१.८	विज्ञापन कर	-	-	-
१.१.९	अन्य कर	-	-	-
१.१.४	मालपोत (भूमि कर)	-	-	-
१.२	गैर कर राजस्व	५६२.८४	४०१.३१	५००
१.२.१	स्थानीय तहबाट प्राप्त हुने सिफारिस दस्तुर लगायत अन्य महशुल	५६२.८४	४०१.३१	५००
२	**राजस्व वाँडफाँट**	**१३२३२८.४८**	**१६६५६८.१२**	**१५९७११.२६**
२.१	जलस्रोत रोयल्टी	६७८००	७८७००	६५०००
२.२	मू.अ.क. (संघीय सरकारबाट)	६४५२८.४८	७२९००	७२७२८.२६
२.३	प्रदेश सवारी कर	-	१४९६८.१२	२१९८३
	जम्मा (क)	**१३४८१३.९२**	**१६८३२२.५५**	**१६१८६१.२६**
३	बाह्य अनुदान			
३.१	संघीय सरकारबाट प्राप्त अनुदान	३७०६०२	३१८१००	३३२४००
३.१.१	शशर्त अनुदान	१९९६०२	१४६७००	१८८३००
३.१.२	वित्तीय समानीकरण अनुदान	१२०३००	१२३७००	१२४१००
३.१.३	समपुरक अनुदान	२२४००	३२७००	-
३.१.४	विशेष अनुदान	२८३००	१५०००	२००००
३.२	प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान	२०६२३	२१६३५	३६६६६
३.२.१	शशर्त अनुदान	१२८७५	११७३०	२३१८५
३.२.२	वित्तीय समानीकरण अनुदान	७७४८	९९०५	९९८१
३.२.३	विशेष अनुदान	-	-	३५००
	जम्मा (ख)	**३९१२२५**	**३३९७३५**	**३६९०६६**
	कुल जम्मा (क र ख)	**५२६०३८.९१**	**५०८१३९.५५**	**५३०९२७.२६**

यस गाउँपालिकाको कुल आयमा आन्तरिक आयको हिस्सा न्यून रहेको छ । आन्तरिक आय तर्फ नदीजन्य पदार्थ निकासी तथा विक्री शुल्क, सिफारिश दस्तुर तथा सम्पत्ति कर यहाँका मुख्य स्रोतका रुपमा माथिको तालिकाबाट यस गाउँपालिकाको आय संरचना हेर्दा कुल आयमा आन्तरिक आयको हिस्सा करिव ०.४ प्रतिशत मात्र देखिन्छ । यद्यपि गाउँपालिकाको समग्र आयको प्रमुख स्रोतको रुपमा संघीय सरकारबाट प्राप्त

हुने राजस्व वाँडफाँड र अनुदान बापतको रकम नै रहेको देखिन्छ । उल्लेखित तालिका अनुसार गाउँपालिकाको समग्र आयको सारांश देहायअनुसार रहेको छ :

तालिका १३ : गाउँपालिकाको कुल आयमा योगदान (रु हजारमा)

आय शिर्षक	२०७६/७७ को यथार्थ आय		२०७७/७८ को अनुमानित आय	
	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
आन्तरीक आय	१७५४.४३	०.३५	२१५०	०.४१
राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त आय	१६६५६८.१२	३२.७८	१५९७११.२६	३०.०८
बाह्य अनुदान	३३९७३५	६६.८७	३६९०६६	६९.५१
कूल जम्मा	**५०८१३९.५५**	**१००.००**	**५३०९२७.२६**	**१००.००**

४.४ राजस्व परिचालनमा रहेका सवालहरु

गाउँपालिकाको स्थानीय आन्तरीक आय परिचालनमा नयाँ व्यवस्था अनुसारको क्षमता विकास गर्न आवश्यक देखिन्छ । आन्तरीक आय परिचालनमा देखिएका सवालहरुलाई सम्वोधन गर्न निम्न कार्यहरु गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

४.४.१ राजस्व प्रशासनका लागि उपयुक्त संगठन निर्माण

राजस्व परिचालन क्षमता सुधार तथा राजस्वको स्रोत र आधारहरु वृद्धि गर्न गाउँपालिकामा राजस्व इकाईको गठन गरी कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धि गर्नु पहिलो कार्यको रुपमा देखिन्छ । गाउँपालिकाको नयाँ क्षेत्र तथा परिवर्तित राजस्व अधिकारको आधारमा गाउँपालिकाले भौतिक सुविधा, उपयुक्त मानव संसाधन व्यवस्था, क्षमता विकास तालिम, कार्यविधि, सूचना तथा अभिलेख प्रणालीको आवश्यकता देखिन्छ । त्यसका अतिरिक्त वडाहरुबाट समेत तोकिएका शिर्षकहरुमा आय सङ्कलन गर्न क्षमता विकास गरी आवश्यक स्रोत तथा साधन उपलब्ध गराउन आवश्यक रहेको देखिन्छ ।

४.४.२ आर्थिक ऐनमा सुधार

गाउँपालिकाले आर्थिक ऐन तर्जुमा गरी स्वीकृत गरेको छ तर सो ऐनलाई अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ वमोजिम सुधार गरी व्यवहारिक तथा वस्तुपरक बनाउनुपर्ने देखिन्छ । आर्थिक ऐनमा सवारी करको व्यवस्था गरिएको छ । तर प्रचलित संघीय कानुनी व्यवस्था अनुरुप यो कर सबै सवारी साधनमा लिन नपाइने हुँदा यसलाई हटाउनुपर्ने हुन्छ । निर्धारण गरिएको कर तथा गैर करहरुको दर शिर्षक बमोजिम अनुसूचीहरु व्यवस्थित गर्नुपर्ने देखिन्छ । यस्तै, परिवर्तित व्यवस्था अनुसार सबै जग्गा जमीनमा सम्पत्ति कर लगाउन नपाइने भएकाले सम्पत्ति कर लगाउन आर्थिक ऐनलाई सोहीअनुसार परिमार्जन गर्नुपर्नेछ । गाउँपालिकाको धेरै क्षेत्रहरु ग्रामिण भेगमा पर्दछन् । त्यसैले गाँउ, बजार तथा रणनीतिक सडक आसपासको क्षेत्रमा जमीनको मूल्य र उपयोगितामा व्यापक अन्तर हुने भएकोले जमीनको उत्पादन, उपयोगिता र सडक पहुँचको आधारमा कर लिने प्रणालीको विकास हुन सकेमा कर पनि बढी सङ्कलन हुने र बढी वैज्ञानिक समेत हुने देखिन्छ ।

४.४.३ आन्तरिक आय परिचालन नीति तथा कार्यविधि

गाउँपालिकाले आय परिचालन सम्बन्धी नीति तथा मुख्य आय शीर्षकहरुबाट आय सङ्कलन गर्न स्पष्ट कार्यविधि तयार गरी वडा समितिहरूलाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्दछ । यसमा आय सङ्कलन गर्ने तरिका, प्रतिवेदन बुझाउने ढाँचा, नगद दाखिला सम्बन्धी व्यवस्था, अनुगमन जस्ता विषवस्तु पर्दछन् ।

४.४.४ राजस्वका दर निर्धारण तथा प्रचार प्रसार

गाउँपालिकाले हालको कानुनी व्यवस्था अनुसार राजस्व सङ्कलनका लागि दर निर्धारण गरिएको भएतापनि त्यसको प्रचार प्रसारको कमी रहेको देखिन्छ । त्यसैगरी करदातालाई आफूले तिर्नुपर्ने कर रकम र शिर्षक सम्वन्धी जानकारी उपलब्ध गराउन कर शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्ने हुन्छ । साथै करदाताहरुले समयमा राजस्व नतिरेमा दण्ड जरिवाना लाग्ने विषयमा पनि प्रचार प्रसार गर्नु पर्दछ ।

४.४.५ तथ्याङ्कमा आधारित अभिलेख

गाउँपालिकालमा आन्तरिक आयको अधिकतम परिचालनका लागि यसका आधारहरूको अभिलेख अद्यावधिक हुनु जरुरी छ । गाउँपालिकालाई प्राप्त राजस्वका अधिकारसँग सम्बन्धित व्यक्तिगत सम्पत्तिहरू, व्यापार व्यवसायहरू, सेवा सुविधाहरू आदिको अभिलेख तयारी तथा अद्यावधिक गर्न आवश्यक रहेको छ । अद्यावधिक अभिलेख बिना राजस्व सम्बन्धी नीति निर्धारण, प्रक्षेपण, असुली व्यवस्थाको अनुगमन प्रभावकारी हुन सक्दैन ।

४.४.६ समन्वय संयन्त्र

राजस्व परिचालन नीति निर्माण, शुल्क तथा दस्तुरको दर निर्धारण, राजस्व सङ्कलन विधि निर्धारण जस्ता कार्यमा आन्तरिक तथा वाह्य निकायहरूसँग समन्वय अपरिहार्य हुन्छ । यसका लागि राजस्वका आधार निर्धारण तथा दरहरूमा परिमार्जनका लागि राजस्व परामर्श समितिको भूमिकालाई सक्रिय तथा प्रभावकारी बनाउनु पर्दछ । आय सङ्कलनमा वडा समितिको भूमिकालाई स्पष्ट व्याख्या गरी वडा र राजस्व शाखाबीच निरन्तर समन्वय हुन जरुरी देखिन्छ । त्यसैगरी राजस्व बाँडफाँट सम्बन्धमा केन्द्र, प्रदेश तथा अन्य स्थानीय तहहरूसँग समन्वय गर्न आवश्यक पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ । राजस्व प्रशासनलाई प्रभावकारी बनाउन जनप्रतिनिधीहरुले नियमित अनुगमन र छलफल गर्नुपर्दछ । साथै स्थानीय करदाता केन्द्रित समुदायहरुसँग छलफल गरी नयाँ करका शिर्षकहरु कार्यान्वियनमा ल्याउनु पर्दछ ।

४.४.७ चुहावत नियन्त्रण, पारदर्शिता र जवाफदेहिता

आयको सङ्कलन अवस्थाको अनुगमन गरी राजस्व चुहावट भएको पाइएमा त्यसलाई नियन्त्रण गर्न तत्काल आवश्यक कार्य गर्नु पर्दछ । गाउँपालिकाले आय व्ययको विवरण आवधिक रूपमा प्रकाशमा ल्याउनु, करदातासँग निन्तर सम्वाद गर्नु, सूचना प्रविधि तथा सामाजिक मिडियामार्फत् राजस्व र करबाट प्राप्त आयलाई के के शिर्षकमा खर्च गरियो भन्ने विवरणबारे जनता तथा सरोकारवालालाई जानकारी गराउनु यस दिशातर्फको केही सकारात्मक प्रसासहरू हुन सक्दछन् ।

परिच्छेद ५. राजस्व सुधार कार्ययोजना

यस परिच्छेदमा प्राथमिक तथा द्वितीय स्रोतबाट सङ्कलित सूचना विश्लेषण तथा सहभागितामूलक अन्तर्क्रियाबाट तयार गरिएको गोकुलगंगा गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना प्रस्तुत गरिएको छ ।

५.१ राजस्व सुधार कार्ययोजना

गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजनाको लागि लिने रणनीति, कार्यनीति र कार्ययोजनाहरु देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

५.१.१ रणनीति तथा कार्यनीति

साविकका ६ वटा गाउँ विकास समितिहरु मिलाएर गठन गरिएको यस गाउँपालिकामा विद्यमान कानून प्रदत्त धेरै राजस्व अधिकारहरु हालसम्म प्रयोगमा ल्याउन सकिएको देखिंदैन । अर्कोतर्फ गाउँपालिकाले तर्जुमा गरी जारी गरेका कानूनहरु समेतमा पर्याप्त सुधार तथा परिमार्जनको गुन्जायस रहेको देखिएकोले गाउँपालिकाले यसतर्फ विशेष ध्यान दिनुपर्ने देखिन्छ । यी तथ्यहरुलाई समेत दृष्टिगत गरी आन्तरीक राजस्व परिचालन सम्बन्धमा देहाय अनुसार रणनीतिहरु अवलम्वन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

१. राजस्व सम्बन्धी कानूनी व्यवस्थामा सुधार गरी आन्तरीक आयको दायरा फराकिलो बनाउने ।

२. राजस्व प्रशासनको संस्थागत सुदृढीकरण गरी व्यवस्थित बनाउने ।

३. राजस्व प्रणालीलाई सरल, सहज, करदातामैत्री, पारदर्शी र समावेशी बनाउने ।

४. समन्वय र सहकार्यको अभिवृद्धि गरिने ।

तालिका १४: राजस्व सुधार कार्ययोजनाको रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
राजस्व सम्बन्धी कानूनी व्यवस्थामा सुधार गरी आन्तरीक आयको दायरा फराकिलो बनाउने ।	▪ गाउँपालिकामा राजस्वसँग सम्बन्धित आवश्यक ऐन तथा नियमहरु तर्जुमाका साथै तर्जुमा भईसकेका ऐन नियमलाई सुधार गरी अझ बढी व्यवहारिक बनाउँदै लगिने छ । ▪ कर तथा सेवा शुल्कलाई सम्बन्धित करदाता एवम् विषय क्षेत्रसँग आवद्ध गराउँदै लगानी गरिनेछ । ▪ कर, शुल्क, सेवा शुल्क आदिको दर तथा दायरा निर्धारण गर्दा निजी क्षेत्र तथा सरोकारवालाहरुसँग परामर्श गर्ने पद्धतिको संस्थागत विकास गरिने छ । ▪ करको भार वहन क्षमता समेतका आधारमा कर नीतिलाई विवेकसम्मत र प्रगतिशिल बनाइने छ । ▪ राजस्व स्रोतका दायराको यकिन तथ्याङ्क सङ्कलन गरी सम्भाव्यताका आधारमा समय सापेक्ष रुपमा करदाताहरुको सङ्ख्या बढाउँदै लगिने छ । ▪ राजस्वको स्रोत वृद्धि गर्ने पूँजी लगानीको सम्भाव्यता अध्ययन गरिने छ । ▪ सम्पत्ति मूल्याङ्कन सम्बन्धी सिफारिसलाई निश्चित आधार र मापदण्डमा

	आवद्ध गरी एकरुपता कायम गरिने छ । ▪ आन्तरीक राजस्वका विभिन्न स्रोतहरुबारे सम्भावना अध्ययन, पहिचान, स्रोतहरुको यकिन तथ्याङ्क, सूचना सङ्कलन गर्न कार्यदलहरु बनाई वडागत रुपमा परिचालन गरिने छ । करका स्रोत अनुसारका तथ्याङ्क हरेक वर्ष आवधिक गरिने छ । ▪ गाउँपालिकामा पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न पूर्वाधारहरुको विकास गरिने छ । साथै पर्यटन विकासमा यस गाउँपालिकामा रहेका ऐतिहासिक धरोहर तता हिमाली वस्तीको संरक्षण तथा विकास गर्न निजी क्षेत्रसँग साझेदारीको पहल गरिने छ । ▪ पूर्वाधार उपयोग दस्तुर, घर बहाल कर, व्यवसाय कर जस्ता स्रोत परिचालन गर्न दर निर्धारण गर्दा समेत छिमेकी पालिका र अन्य करदातासँग छलफल तथा परामर्श गरिने छ । ▪ नियमित एवम् बढी कर तिर्ने करदातालाई सम्मान गरिने छ । ▪ समयमा कर तिर्ने करदातालाई प्रोत्साहन तथा बक्यौता राख्ने करदातालाई जरिवाना लगाइने छ ।
राजस्व प्रशासनको संस्थागत सुदृढीकरण गरी व्यवस्थित बनाउने ।	▪ गाउँपालिकाको समग्र राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीतिहरुलाई कार्यान्वयन गर्न राजस्व शाखाको सुदृढीकरण गरी क्षमतावृद्धि गरिने छ । ▪ गाउँपालिकाको राजस्व शाखामा स्वीकृत संगठन संरचना अनुसारको दरबन्दी पूर्ति गरिने छ । ▪ राजस्व परामर्श समिति तथा राजस्व शाखा र वडा कार्यालयका कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि गरिने छ । ▪ राजस्व लेखापालनलाई कम्पयूटरकृत गरिने छ र वडास्तरमा कर असुली गर्ने व्यवस्था मिलाईने छ । ▪ राजस्व शाखाका लागि आवश्यक उपकरण सफ्टवेयर आदिको प्रबन्ध मिलाई क्रमश वडा कार्यालयहरुसँग सूचना सञ्जालमा जोड्दै लगिने छ । स्थानीय करबारे सर्वसाधारणलाई जानकारी गराउने करदाता शिक्षा तथा सचेतना कार्यक्रम समुदाय/टोल एवम् वडास्तरमा सञ्चालन गरिने छ । ▪ प्रादेशिक तथा जिल्लाका स्थानीय तह स्तरमा राजस्व परिचालन बारे ज्ञान सीप, अनुभव आदान-प्रदान गरिने छ । ▪ राजस्व सम्बन्धी आन्तरीक नियन्त्रणको व्यवस्थाको लागि राजस्व रसिद नियन्त्रण खाता राखिने छ र प्रत्येक वडाबाट मासिक रुपमा स्रोत खुल्ने गरी राजस्वको प्रतिवेदन लिने प्रणाली अवलम्वन गरिने छ ।
राजस्व प्रणालीलाई सरल, सहज करदातामैत्री, पारदर्शी र समावेशी बनाउने ।	▪ कर सङ्कलनमा यथासम्भव निजी क्षेत्र, उपभोक्ता समिति एवम् सहकारी संस्थासँग सहकार्य गरिने छ । ▪ कर प्रशासनलाई पारदर्शी गराउन कर सम्बन्धी सूचनाहरुमा नागरीकहरुको पहुँच पुर्याईने छ । कर/राजस्व सूचना जानकारी अर्धवार्षिक एवम् वार्षिक

	प्रतिवेदन गाउँपालिकाको वेभसाईटमा राखिने छ । साथै यस्तो सूचनाहरु गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयको सूचना पाटीमा टाँस गर्ने व्यवस्था मिलाईने छ । ▪ करदाता शिक्षा, कर सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिने । ▪ महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा गरीब तथा कमजोर आर्थिक अवस्थाका स्थानीय व्यवसायी तथा घरमूलीहरुलाई करमा विशेष छुटको व्यवस्था मिलाईने छ ।
समन्वय र सहकार्यको अभिवृद्धि गरिने छ ।	▪ पर्यटन शुल्क तथा प्राकृतिक स्रोतमा आधारित करका सम्बन्धमा छिमेकी पालिकाहरुसँग समेत समन्वय तथा सहकार्य गरिने छ । ▪ बाझिएका नीतिगत व्यवस्था संशोधनका लागि आवश्यक समन्वय गरिने छ । ▪ राजस्वसँग सम्बन्धित विषयसँग प्रदेश सरकार तथा जिल्ला सम्न्वय समितिसँग नियमित अन्तर्क्रिया गरिने छ । यसैगरी जिल्लाका अन्य छिमेकी स्थानीय तहहरुसँग समन्वय बैठक आयोजना गरि राजस्व सङ्कलनका सवालहरुबारे छलफल गरी समाधान गरिने छ । ▪ राजस्व प्रशासनलाई प्रभावकारी बनाउन प्रदेश सरकार तथा जिल्ला समन्वय समितिसँगको सहकार्य तथा समन्वयमा जोड दिइने छ ।

५.१.२ राजस्व सुधार कार्ययोजना

गाउँपालिकाको सूचना तथा तथ्याङ्क अध्ययन र गाउँस्तरीय अन्तरक्रियाका आधारमा तयार गरिएको गोकुलगंगा गाउँपालिकाको राजस्व सुधार योजना देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका 3 : राजस्व सुधार कार्ययोजना

सुधारका क्षेत्रहरु	सुधार गर्नुपर्ने क्रियाकलापहरु	समयावधी	जिम्मेवारी
क. कर तथा गैर कर राजस्व			
सम्पत्ति कर	▪ सम्पत्ति कर कार्यान्वयन गर्न कार्यविधि तयार गर्ने । ▪ मूल्याङ्कन समिति गठन गरी घरजग्गा मूल्याङ्कनको तौरतरिका र दर निर्धारण गर्ने । ▪ करदाताको सम्पत्ति मूल्याङ्कनमा चित्त नबुझ्ने करदाताको उजुरी दिने र यसको छिनोफानो गर्न गाउँपालिकाको उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा उजुरी सुनुवाई समिति गठन गर्ने ।	२०७९ असार मसान्तसम्म	राजस्व परामर्श समिति, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व शाखा
	▪ मूल्याङ्कन अनुसारको करदाताको लगत तयार गरी कम्प्यूटर सफ्टवेयरमा सबै घरजग्गा धनीहरुको लगत तयार गर्ने ।	२०७९ कार्त्तिक मसान्तसम्म	राजस्व शाखा
	▪ लगत अनुसार प्रत्येक घरधनीहरुलाई सम्पत्ति करको विल छपाई गरी वडामार्फत घर घरमा पठाउने ।	२०७९ फाल्गुण मसान्तसम्म	राजस्व शाखा

पूर्वाधार उपयोग शुल्क	▪ पूर्वाधार उपयोग (सवारी वार्षिक/पटके) महशुल दर निर्धारण गर्ने र उपयुक्त तवरले शुल्क उठाउने । ▪ साझा सडकमा शुल्क लगाउन छिमेकी स्थानीय तहसँग समन्वय गर्ने ।	२०७... असार मसान्तसम्म	गाउँसभा गाउँपालिका
	▪ खानेपानी महशुल दर निर्धारण गर्ने । ▪ सिंचाई महशुल दर निर्धारण गर्ने । ▪ महशुल सङ्कलन गर्ने ।	२०७... असार मसान्तसम्म	गाउँसभा
घर जग्गा वहाल कर	▪ वडागत रुपमा घर बहालमा लगाउने घरधनीहरुको विवरण सङ्कलन गर्ने । ▪ घरधनीहरुसँग अन्तरक्रिया गर्ने । ▪ घरजग्गा बहाल कर समकलन आरम्भ गर्ने ।	२०७८ चैत्र मसान्तसम्म	राजस्व परामर्श समिति राजस्व शाखा
बहाल विटौरी शुल्क	▪ सार्वजनिक जग्गाहरुमा उपयोग बारेको विविरण तयार गर्ने । ▪ सार्वजनिक जग्गाहरुको पहिचान गरी नापनक्सा अध्यावधिक गर्ने । ▪ बहाल विटौरी करको दर निर्धारण गर्ने ।	२०७९ असार मसान्तसम्म	गाउँ कार्यपालिका राजस्व परामर्श समिति
	▪ सार्वजनिक जग्गाहरुमा बसपार्क, कृषि हाटबजार, शौचालय निर्माण गरी बहालमा लगाउने ।	आ.व. २०७९/८० देखि	गाउँ कार्यपालिका
घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	▪ महिला पुरुष छुट्टिने गरी घरजग्गाको अभिलेख राख्ने । ▪ प्रदेश सरकारबाट महशुल दर निर्धारण भए बमोजिम घर जग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर उठाउने/ मालपोत कार्यालयबाट प्राप्त गर्ने ।	२०७... श्रावण देखि	गाउँ कार्यपालिका
प्राकृतिक स्रोत विक्री	▪ जडिवुटीको पहिचान तथा उपदेयताबारे पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुलाई तालिम प्रदान गर्ने । ▪ प्राकृतिक स्रोतहरुको विक्री मूल्य निर्धारण गर्ने, सङ्कलन गर्ने ।	२०७८	गाउँपालिका र सम्बन्धित शाखा
	▪ ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा उत्खनन्/सङ्कलन गर्न प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण गर्ने ।	२०७८	गाउँपालिका, वडा कार्यालय, प्राविधिक शाखा
व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	▪ वडागत रुपमा दर्ता गर्नुपर्ने संघसंस्थाहरुको विवरण सङ्कलन गर्ने । ▪ वर्गिकरण अनुसार व्यवसाय दर्ता तथा नविकरण दस्तुर सङ्कलन गर्ने ।	तत्कालै	गाउपालिका, वडा कार्यालय, राजस्व शाखा
अचल सम्पत्ति	▪ घरजग्गा मूल्याङ्कन र अचल सम्पत्ति मूल्याङ्कन	तत्कालै	वडा कार्यालय

मूल्याङ्कन शुल्क	अभिलेखलाई एकरुपता कायम गर्ने ।		
पर्यटन सेवा शुल्क	▪ धार्मिक एवम् पर्यटकीय स्थलहरुको प्रवेश शुल्क निर्धारण गर्ने । ▪ पर्यटकीय सेवाहरुको व्यवस्थापन गरी शुल्क लगाउने ।	२०७९ पौष मसान्तसम्म	गाउँकार्यपालिका, योजना शाखा
नक्सा पास दस्तुर	▪ नक्सापास सम्बन्धमा जनचेतना जगाउने । ▪ आवश्यक दक्ष प्राविधिक जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने । ▪ नक्सा पास कार्य अनिवार्य गर्ने ।	२०७८ चैत्र मसान्तसम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र प्राविधिक शाखा
पानी मुहान दर्ता शुल्क	▪ पानी मुहान दर्ता गर्ने बारे सरोकारवालाहरुलाई जानकारी गराउने ।	२०७८ चैत्र मसान्तसम्म	वडा कार्यालय
सामुदायिक वनबाट भएको आम्दानीबाट तोकिएको प्रतिशत स्थानीय विकासका लागि समन्वय गर्ने ।	▪ सामुदायिक वनबाट वार्षिक रुपमा विक्रीयोग्य हुने काठजन्य तथा गैर काठ, जडिवुटीको आँकडा सहितको कार्ययोजना माग गर्ने । ▪ सामुदायिक वनबाट स्थानीय विकासमा गर्ने लगानी बारेमा समन्वय गर्ने ।	२०७८ चैत्र मसान्तसम्म	गाउँपालिका तथा राजस्व शाखा
ख. आयआर्जन हुने पूँजीगत लगानीका क्षेत्र			
पूर्वाधार निर्माण गर्ने	▪ सडकहरुलाई कालोपत्रे गर्ने । ▪ होमस्टेहरुको विकास गर्ने ।	निरन्तर	गाउँपालिका र प्राविधिक शाखा
महत्वपूर्ण धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरुको विकास, संरक्षण तथा प्रवर्द्धन	▪ क्रमश गाउँपालिकामा रहेका धार्मिक तथा परयटकीय स्थलहरुको प्रवर्द्धनका लागि पर्यटकीय प्याकेजको रुपमा विकास गर्ने ।	निरन्तर	गाउँ कार्यपालिका र निजी क्षेत्र
ग. मानवीय क्षमता विकास तथा राजस्व प्रशासन			
मानवीय क्षमता विकास	▪ प्रस्तावित संगठनात्मक ढाँचा अनुरुप राजस्व शाखाको दरबन्दी परिपूर्ति गर्ने र सोही बमोजिम राजस्व सङ्कलनको जिम्मेवारी उक्त शाखालाई दिने ▪ गाउँपालिकाका राजस्व अधिकारका क्षेत्रमा गाउँ कार्यपालिकाका पदाधिकारीहरुलाई अभिमुखीकरण गर्ने । ▪ राजस्व परामर्श समितिका पदाधिकारीहरुलाई असल अभ्यासबारे जानकारी दिने कार्यक्रम	नियमित	गाउँपालिका

	आयोजना गर्ने । ▪ गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयका कर्माचारीहरुलाई कर तथा राजस्व प्रशासन र अभिलेख र सफ्टवेयर बारे तालिम प्रदान गर्ने । ▪ व्यवसायीहरुलाई कर सम्बन्धी अभिमुखीकरण गर्ने ▪ निर्धारित समय भन्दा ढिलो कर तिर्नेलाई जरिवाना तथा समयमा तिर्नेलाई प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्ने		
तथ्याङ्क तथा सूचना व्यवस्थापन	▪ सबै किसिमका (घरजग्गा कर, व्यवसाय कर, बहाल विटौरी कर, घर बहाल कर) करदाताहरुको तथ्याङ्क सूचना सङ्कलन गर्ने । ▪ करदाताको व्यक्तिगत फाईल (विवरण) तयार गर्ने । ▪ महशुलयोग्य पूर्वाधारहरु (सडक, सिंचाई, विद्युत, खानेपानी, बसपार्क, आदि) को अभिलेख तयार गर्ने	२०७८ चैत्र मसान्तसम्म	वडा कार्यालय, राजस्व शाखा, प्राविधिक शाखा
राजस्व सङ्कलन तथा अभिलेक	▪ करदाताको विवरण सबै वडा तथा गाउँपालिका कार्यालयको सोही सफ्टवेयरमा ईन्ट्री गर्ने । ▪ राजस्व प्रशासनमा सफ्टवेयर तथा कम्प्युटरकृत प्रणालीमार्फत सेवा दिने	२०७८ चैत्र मसान्तसम्म	गाउँ कार्यपालिका र वडा कार्यालय
सूचना तथा पारदर्शिता	▪ स्थानीय सञ्चार माध्यमबाट करदाताहरुलाई कर तिर्न प्रोत्साहित गर्ने सम्बन्धी सूचना सम्प्रेषण गर्ने । ▪ गाउँपालिका र वडामा करको दररेट सहित नागरिक वडापत्र राख्ने । ▪ कर तथा राजस्व असुलीका लागि घरदैलो कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । ▪ राजस्व सङ्कलनको विविरण त्रैमासिक एवम् अर्ध वार्षिक रुपमा प्रकाशन गर्ने ।	नियमित	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, वडा सचिवहरु
अनुगमन	▪ अनुगमन गरी छुटेका करदातालाई करको दायरामा ल्याउने । ▪ कर चुहावत नियन्त्रण गर्ने ।	प्रत्येक तीन महिनामा	कार्यपालिका तथा वडा कार्यालयहरु
करदाता तथा कर्मचारी प्रोत्साहन कार्यक्रम	▪ कर्मचारीलाई राजस्व असुलीको आधारमा कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन गरी प्रोत्साहन गर्ने । ▪ करदातालाई सम्मान (बढी कर तिर्नेलाई)	वार्षिक रुपमा (गाउँ सभा गर्ने दिनमा)	गाउँकार्यपालिका, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
राजस्व प्रशासनको प्रभावकारिताका लागि बन्दोबस्ती	▪ गाउँपालिकामा राजस्व शाखाको लागि कार्यकक्ष, कम्प्युटर, प्रिन्टर, विद्युत व्याकअप सहितको सुविधा उपलब्ध गराउने ।	तत्कालै	गाउँकार्यपालिका, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

परिच्छेद ६. आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण

यस परिच्छेदमा आगमी तीन आर्थिक वर्षहरुका लागि गाउँपालिकाको राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ । महालेखा परीक्षकले स्वीकृत गरेको एकीकृत आर्थिक सङ्केत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४ को आधारमा आय प्रक्षेपण गरिएको छ । गाउँपालिकाको राजस्व अधिकार, हालको आय सङ्कलन अवस्था तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन पश्चात आय सङ्कलनमा पार्ने प्रभाव समेतलाई मध्यनजर गर्दै आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यस प्रक्षेपणले गाउँपालिकाको आय बजेट तर्जुमा गर्न सहयोग पुग्नेछ ।

६.१ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण

राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन गर्न आगामी ३ वर्ष (आ.व. २०७८/७९-२०८०/८१)को लागि आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यो आय अनुमान राजस्व सुधार योजनामा प्रस्ताव गरिएका क्रियाकलापहरूको आधारमा गरिएको छ । धेरैजसो शीर्षकहरूको आय प्रक्षेपण प्राप्त तथ्याङ्कमा आधारित छ भने भविष्यमा आयका आधारको दायरा बढ्न गई सोबाट हुने योगदानलाई समेत मध्यनजर गरिएको छ । त्यसैगरी केही शीर्षकहरूको आय प्रक्षेपण गर्दा विगतको आय सङ्कलनको वृद्धिदरलाई आधार मानिएको छ ।

तालिका 4 : आगामी ३ वर्षका लागि राजस्व प्रक्षेपण आधार (हजारमा)

क्र. सं.	राजस्व शिर्षक	कुल सम्भाव्य आय	आगामी आ.व.को लागि प्रक्षेपण	
			प्रक्षेपणको आधार	प्रक्षेपित रकम
क.	आन्तरीक आय			
१	सम्पत्ति कर	२८००	कुल सम्भावनाको ८०% र त्यसपछिका आ.व.मा १५% ले बढ्दै जाने	२२४०
२	भूमि कर (मालपोत)	१२३५	कुल सम्भावनाको ६०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	७४१
३	घर जग्गा बहाल कर	४००	कुल सम्भावनाको ५५% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	२२०
४	बहाल विटौरी कर	१२५	कुल सम्भावनाको ७०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	८७.५
५	विज्ञापन कर	२००	कुल सम्भावनाको ७०% र त्यसपछीका आव बर्षहरुमा १५% ले बढदै जाने	१४०
६	व्यवसाय कर	७५०	कुल सम्भावनाको ८०% र त्यसपछिका आ.व.मा १५% ले बढ्दै जाने	६००
७	जडिवुटी, कवाडी कर	२००	कुल सम्भावनाको ७०% र त्यसपछिका आ.व.मा १५% ले बढ्दै जाने	१४०
८	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	५२५	कुल सम्भावनाको ८०% र त्यसपछिका आ.व.मा १५% ले बढ्दै जाने	४२०
९	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय	१७५	कुल सम्भावनाको ९०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	१५७.५
१०	अन्य विक्रीबाट प्राप्त रकम	१००	फाराम, पुस्तक, नक्सा जस्ता सामग्रीहरुको बिक्रीबाट आ.व. २०७८/७९ मा रु १ लाख सङ्कलन हुने र त्यसपछि बार्षिक १५% बृद्धि हुँदै जाने अनुमान	१००

११	अन्य सेवा शुल्क तथा विक्री (ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटोजन्य वस्तु)	२४०००	कुल सम्भावनाको ९०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	२१६००
१२	नक्सापास दस्तुर	२७५	कुल सम्भावनाको ८०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	२२०
१३	शिफारिस दस्तुर	१६००	कुल सम्भावनाको ९०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	१४४०
१४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	१००	कुल सम्भावनाको ९०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	९०
१५	नाता प्रमाणित दस्तुर	३५०	कुल सम्भावनाको १००% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	३५०
१६	अन्य दस्तुर (दर्ता, ईजाजत)	३००	कुल सम्भावनाको १००% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	३००
१७	दण्ड, जरिवाना र जफत	२००	कुल सम्भावनाको १००% र त्यसपछिका आ.व.मा १५% ले बढ्दै जाने	२००
१८	पर्यटन शुल्क	१२५	कुल सम्भावनाको ६०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	७५
१९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क (मूल्याङ्कन समेत)	४००	कुल सम्भावनाको १००% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	४००
२०	अन्य राजस्व	२००	कुल सम्भावनाको ८०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	१६०
ख. राजस्व तथा रोयल्टी बाँडपाँट				
संघीय सरकार				
१	मु.अ.कर तथा अन्त: शुल्क	७३५००	आ.व. २०७८/७९ का लागि प्राप्त सिलिङ्ग र त्यसपछि क्रमश ५% का दरले बृद्धि हुँदै जाने	७३५००
२	जलविद्युत सम्बन्धी रोयल्टी	३००००	आर्थिक बर्ष २०७७/७८ मा सङ्कलन भएको आधारमा आ.व. २०७९/८० का लागि राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले गरेको सिफारिशको आधारमा र त्यसपछी बार्षिक ५% को दरले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान	३००००
प्रदेश सरकार				
१	सवारी कर	२५०००	आ.व. २०७८/७९ का लागि प्राप्त सिलिङ्ग र त्यसपछि क्रमश १०% का दरले बृद्धि हुँदै जाने	२५०००
२	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	-	चालू आ.व.को प्राप्तिमा १०% ले बढ्दै जाने अनुमान	-
३	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर	१००	एकमुष्ठ वार्षिक १ लाख प्राप्त हुने अनुमान	१००
ग. अनुदान तर्फ				
संघीय सरकार				
१	समानीकरण अनुदान	१२७२००	आ.व. २०७८/७९ का लागि प्राप्त सिलिङ्ग र त्यसपछि क्रमश ५% प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने	१२७२००
२	सशर्त अनुदान	१९४९००		१९४९००
३	विशेष अनुदान	-		-
४	समपुरक अनुदान	-		-
५	अन्य अनुदान (सामाजिक सुरक्षा समेत)	७२०००	चालु आ.व.को विनियोजन यथावत रही वार्षिक ५% का दरले थपिँदै जाने	७२०००
प्रदेश सरकार				
१	समानीकरण अनुदान	११०२०	आ.व. २०७८/७९ का लागि प्राप्त सिलिङ्ग र	११०२०

२	सशर्त अनुदान	२०७१६	त्यसपछि क्रमश ५% का दरले बृद्धि हुँदै जाने	२०७१६
३	विशेष अनुदान	५०००		५०००
४	समपुरक अनुदान	९९७२		९९७२
५	अन्य अनुदान (स्थानीय पूर्वाधार साझेदारी)		आगामी आ.व.को सिलिङमा ५% ले बढ्दै जाने अनुमान	
अन्य आन्तरीक अनुदान				
१	अन्य संस्थागत आन्तरीक अनुदान		सडक बोर्ड जस्ता संस्थावाट आ.व. २०७८/७९ मा रु ५ करोड प्राप्त हुने र त्यसपछि १०% ले बृद्धि	५००००
२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरीक अनुदान		जनताको लागत सहभागितावाट आ.व. २०७८/७९ मा रु २० लाख प्राप्त हुने र त्यसपछि बार्षिक १०% ले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान	२०००

६.२ आगामी तीन आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपण

आय शीर्षकको सम्भाव्य आधार तथा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनलाई आधार मानी गाउँपालिकाको आगामी तीन वर्षको प्रक्षेपित आयको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । प्रक्षेपणको लागि राजस्व सङ्केत वर्तमानमा सिफारिश गरिएको लेखा कोडको आधारमा गरिएको छ । माथिका अध्यायहरूमा प्रस्ताव गरिए अनुसार ऐनले दिए बमोजिम करका दायरा विस्तार गर्न सकेको खण्डमा निम्न तालिकामा दिए अनुसार गाउँपालिकाको आय वृद्धि हुने देखिन्छ ।

तालिका १७ : आगामी ३ आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपण

राजस्व सङ्केत	राजस्व शिर्षक	यथार्थ	अनुमान	प्रक्षेपण		
		२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१
१००००	**राजस्व तथा अनुदान**					
क.	**आन्तरीक आय**	**१७५४**	**२१५०**	**२९६६६**	**३२८२८**	**३६३२९**
११३१३	एकीकृत सम्पत्ति कर (सम्पत्ति कर)	२६६	४००	२२४०	२५७६	२९६२
११३१४	भूमि कर (मालपोत)	६८७	६५०	७४१	८१५	८९७
११३२१	बहाल कर (घर, जग्गा)			२२०	२४२	२६६
११३२२	बहाल विरौटी कर			८८	९६	१०६
११३६२	जडिवुटी, कवाडी कर			१४०	१६१	१८५
१४१५१	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त कर			१५८	१७३	१९१
१४२१३	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम			१००	११५	१२७
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्री (ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा)			२१६००	२३७६०	२६१३६
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क			४००	४४०	४८४
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	४०१	५००	२२०	२४२	२६६
१४२४३	सिफारिस दस्तुर			१४४०	१५८४	१७४२
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर			९०	९९	१०९
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर			३५०	३८५	४२४
१४२४९	अन्य दस्तुर (दर्ता, अनुमति,	४००	६००	३००	३३०	३६३

	ईजाजत, नविकरण, आदि)					
१४२५३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर			४२०	४८३	५५५
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत					
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत			२००	२३०	२६५
१४५२९	अन्य राजस्व	१८००	२०००	१६०	१७६	१९४
१४६११	व्यवसाय कर			६००	६९०	७९४
३३३४३	बिज्ञापन कर	-	-	२००	२३०	२६५
ख.	**राजस्व बाँडफाँट**	**१६६५६८**	**१५९७११**	**१२८६००**	**१३६२७५**	**१४४४५९**
	संघीय सरकार	**१५१६००**	**१३७७२८**	**१०३५००**	**१०८६७५**	**११४१०९**
१४४११	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	७२९००	७२७२८	७३५००	७७१७५	८१०३४
१४४२१	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने अन्त शुल्क					
१४१५३	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने वन/विद्युत रोयल्टी	७८७००	६५०००	३००००	३१५००	३३०७५
	प्रदेश सरकार	**१४९६८**	**२१९८३**	**२५१००**	**२७६००**	**३०३५०**
११३१५	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क					
११४५६	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर	१४९६८	२१९८३	२५०००	२७५००	३०२५०
११४७१	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर			१००	१००	१००
११४७२	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर					
ग.	**अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरण**	४१०६११	४४६०६६	४४१३०८	४६३३७३	४८६५४२
	संघीय सरकार	**३८८९७६**	**४०४४००**	**३९४१००**	**४१३८०५**	**४३४४९५**
१३३११	समानीकरण अनुदान	१२३७००	१२४१००	१२७२००	१३३५६०	१४०२३८
१३३१२	शसर्त अनुदान चालु	१४६७००	१८८३००	१८४०००	१९३२००	२०२८६०
१३३१३	शसर्त अनुदान पूँजीगत	-	-	१०९००	११४४५	१२०१७
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	१५०००	२००००	-	-	-
१३३१५	विशेष अनुदान पूँजीगत	-	-	-	-	-
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु	३२७००	-	-	-	-
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत	-	-	-	-	-
१३३१८	अन्य अनुदान चालु (सामाजिक सुरक्षा समेत)	७०८७६	७२०००	७२०००	७५६००	७९३८०
	प्रदेश सरकार	**२१६३५**	**४१६६६**	**४७२०८**	**४९५६८**	**५२०४७**
१३३११	समानीकरण अनुदान	९९०५	९९८१	११०२०	११५७१	१२१५०
१३३१२	शसर्त अनुदान चालु	११७३०	२३१८५	२०७१६	२१७५२	२२८३९
१३३१३	शसर्त अनुदान पूँजीगत	-	-	-	-	-

१३३१४	विशेष अनुदान चालु	-	३५००	५५००	५७७५	६०६४
१३३१५	विशेष अनुदान पूँजीगत	-	-	-	-	-
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु		५०००	९९७२	१०४७१	१०९९४
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत	-	-	-	-	-
१३३१८	अन्य अनुदान चालु	-	-	-	-	-
१३३१९	अन्य अनुदान पूँजीगत (स्थानीय पूर्वाधार साझेदारी)	-	-	-	-	-
	अन्य आन्तरिक अनुदान	-	-	**१२०००**	**१३२००**	**१४५२०**
१३४११	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान	-	-	१००००	११०००	१२१००
१३४१२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान	-	-	२०००	२२००	२४२०
३००००	**वित्तीय सम्पत्ति तथा दायित्व**	**१७९००**	**८५०००**	**८९२५०**	**९३७१३**	**९८३९८**
३२१२१	नगद					
३२१२२	बैंक मौज्दात	१७९००	८५०००	८९२५०	९३७१३	९८३९८
३३१४३	अन्य संस्थाहरुबाट ऋण प्राप्ति	-	-			-
३३१८२	तिर्नुपर्ने विभिन्न अन्य खाताहरु	-	-	-	-	-
	जम्मा राजस्व, अनुदान, सम्पत्ति तथा दायित्व	**५९६८३४**	**६९२९२७**	**७००८२४**	**७३९३८९**	**७८०२४८**

परिच्छेद ७. अपेक्षित नतिजा

७.१ अपेक्षित नतिजा

प्रस्तुत राजस्व सुधार कार्ययोजनाको उचित कार्यान्वयनबाट गाउँपालिकाको हालको आन्तरिक राजस्वमा गत आ.व.को यथार्थ रकम रु ५,७३,५४९ को तुलनामा कार्ययोजनाको अन्त्यमा रु ७,८०,२४८ हुने अपेक्षा गरिएको छ। यस गाउँपालिकामा आन्तरिक राजस्वका स्रोतहरुमा सम्पत्ति कर, भूमिकर, नक्सापास दस्तुर, व्यवसाय कर, घर जग्गा बहाल कर, प्राकृतिक स्रोतबाट हुने आम्दानी आदि प्रमुख रुपमा देखिन्छ। यस गाउँपालिकाको अघिल्लो परिच्छेदमा प्रक्षेपित आन्तरिक आय र संघीय सरकारबाट हुने वित्तीय हस्तान्तरणबाट प्राप्त हुन सक्ने आय समेत गरी कूल आय संक्षेपमा देहायको तालिका बमोजिम हुने अपेक्षा गर्न सकिन्छ।

तालिका 5 : गाउँपालिकाको अपेक्षित आय संक्षेपमा

राजस्व शिर्षक	यथार्थ	यथार्थ	अनुमान	प्रक्षेपित आय		
	२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१
आन्तरिक आय	२४८५	१७५४	२१५०	२९६६६	३२८२८	३६३२९
संघीय राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त आय	१३२३२८	१५१६००	१३७७२८	१०३५००	१०८६७५	११४१०९
प्रदेशसँग राजस्व बाँडफाँटबाट आय	-	१४९६८	२१९८३	२५१००	२७६००	३०३५०
अनुदान	३९१२२५	४१०६११	४४६०६६	४४१३०८	४६३३७३	४८६५४२
लागत सहभागिता	५६५५	-	-	१२०००	१३२००	१४५२०
जम्मा	**५३१६९३**	**५७८९३४**	**६०७९२७**	**६११५७४**	**६४५६७६**	**६८१८५०**
मौज्दात	४१८५६	१७९००	८५०००	८९२५०	९३७१३	९८३९८
कुल आय बजेट	**५७३५४९**	**५९६८३४**	**६९२९२७**	**७००८२४**	**७३९३८९**	**७८०२४८**

स्रोत: गोकुलगंगा गाउँपालिका

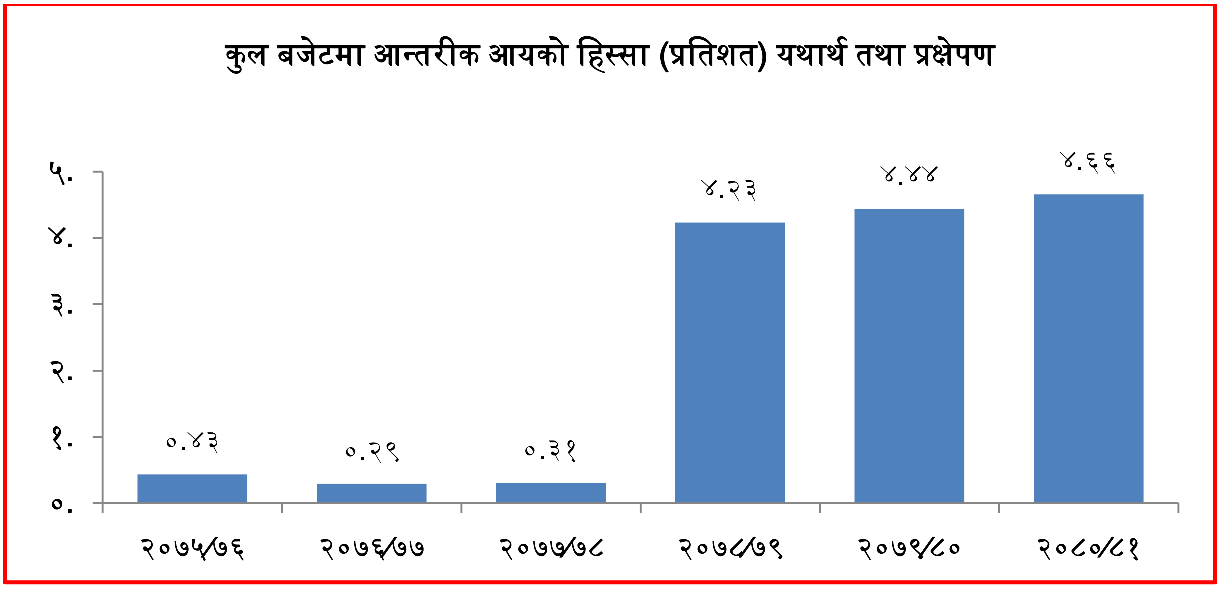

चित्र ६ : कुल बजेटमा आन्तरिक आयको हिस्सा प्रतिशत

यसरी गाउँपालिकाले यस कार्ययोजनाको अन्तिम आ.व.मा आफ्नो कुल आयमध्ये आन्तरिक राजस्वको हिस्सा गत आ.व.को यथार्थ आय ०.४३ प्रतिशत बाट वृद्धि भएर ४.६६ प्रतिशत हुने अपेक्षा गरिएको छ । २०७५/७६ देखि २०७७/७८ सम्म कोरोनाको कारण आन्तरिक राजस्व खासै नबढे पनि त्यसपछिका आर्थिक वर्षहरुमा आर्थिक ऐन लागु गर्दा आन्तरिक आय बढ्ने हुनाले आन्तरिक राजस्व वृद्धि हुने देखिन्छ । गाउँपालिकासँग भएका स्रोत साधन परिचालनमा जोड दिएर स्थानीय विकासका लागि उल्लेख्य स्रोत स्थानीयस्तरबाटै जुटाउँदै अगाडी बढ्ने दिशामा प्रस्तुत कार्ययोजना महत्वपूर्ण माध्यम हुन सक्दछ । गाउँपालिकाको वार्षिक योजना तर्जुमाका लागि आन्तरिक स्रोत अनुमान गर्ने मार्गदर्शनका रुपमा यसले सहयोग पुग्ने अपेक्षा गर्न सकिन्छ ।

उल्लेख गरिए अनुसार प्रक्षेपित आय हासिल गर्नका लागि गाउँपालिकाले वर्तमान संरचना तथा व्यवस्थापन प्रणालीमा परिवर्तन गर्न आवश्यक देखिन्छ । यस सन्दर्भमा सुधारका लागि सुझाइएका कदमहरु निम्नानुसार छन् :

- राजस्व असुलीको अनुगमन कार्यमा राजस्व परामर्श समितिलाई थप क्रियाशील बनाउने ।
- आर्थिक ऐन संसोधन गरी संघीय कानुन अनुकुलन र थप वस्तुपरक बनाउने ।
- आय अनुमान र आय प्रतिवेदनका लागि तोकिएको ढाँचा व्यवहारमा ल्याउने ।
- सम्पत्ति कर र मालपोत वा भूमिकर असुली व्यवस्था ब्यवस्थित गरी कम्प्यूटरीकृत अभिलेख तयार गर्ने ।
- राजस्व सुधारको लागि स्थानीय तहमा २ दिने तालिम सञ्चालनका अलावा करदातालाई शिक्षा प्रदान गर्न आवश्यक छ ।
- स्थानीय तहको राजस्व परिचालनमा अन्तरपालिका स्तरीय समन्वय भएमा राजस्व सुधार कार्यक्रम प्रभावकारी हुने देखिन्छ ।

परिच्छेद ८. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

८.१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

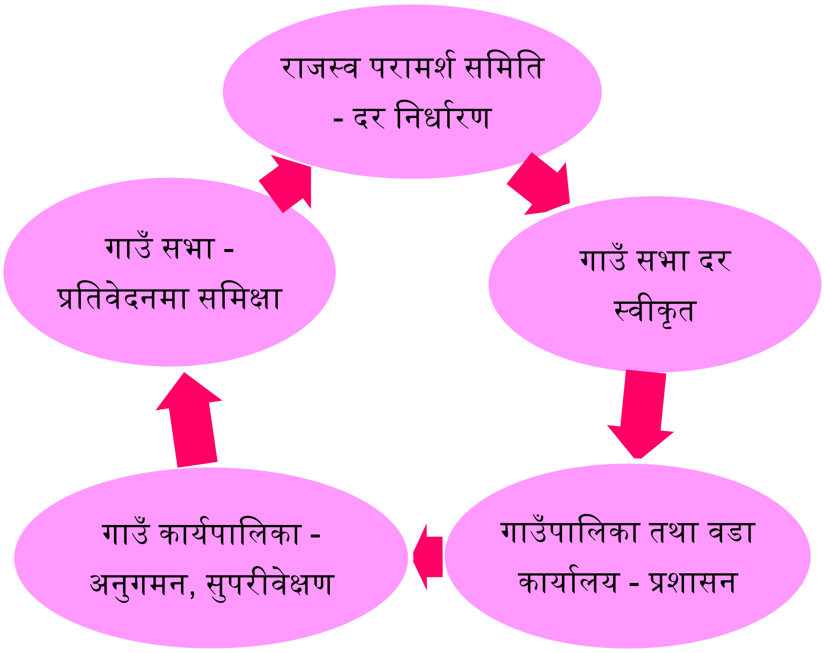

कुनै पनि योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन सञ्चार मात्रै योजनाले सार्थकता पाउने गर्दछ। कार्यान्वयनमा प्रभावकारिताका लागि अन्य कुराको अतिरिक्त यसको अनुगमनको लागि भरपर्दो विधि र संयन्त्र निर्माण हुन आवश्यक भए जस्तै राजस्व सुधार कार्ययोजनामा समावेश भएका कृयाकलापहरुको कार्यान्वयन सुनिश्चितताका लागि पनि यसको नियमित र भरपर्दो अनुगमनको व्यवस्था गरिनु जरुरी हुन्छ । राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अनुगमनमा मुख्य रुपमा राजस्व शाखा/महाशाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति तथा कार्यपालिकाको भूमिका महत्वपूर्ण हुन्छ ।

अनुगमनबाट गाउँपलिकाको राजस्व सम्बन्धी नीति र योजनाको उचित रुपमा कार्यान्वय भए नभएको, राजस्व असुलीको प्रवृत्ति लक्ष्य अनुरुप भए नभएको, राजस्व प्रशासनमा कुनै समस्या भए नभएको, सुधारका लागि गरिएका निर्णय कार्यान्वयन भए नभएको, अभिलेख दुरुस्त राखे नराखेको, निर्धारित अवधिमा राजस्व कोषमा दाखिला गरे नगरेको आदि कुराहरु नियमित रुपमा अनुगमन गरी अद्यावधिक सूचना प्राप्त गर्ने र आवश्यकता अनुसार निर्णय, निर्देशन तथा गाउँपालिकामा सिफारिस लगायतको कार्यबाट मात्र स्वीकृत आर्थिक ऐनको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न सहयोग पुग्दछ । प्रस्तुत राजस्व सुधार कार्ययोजना र सो बमोजिम सङ्कलित राजस्वको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि निम्न बमोजिम अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न उपयुक्त हुने देखिन्छ ।

तालिका १९: अनुगमन योजना

अनुगमन गर्ने क्षेत्र	अनुगमन गर्ने निकाय	अनुगमन गर्ने समय	अनुगमन गर्ने तरिका
राजस्व असुली	राजस्व शाखा प्रमुख	दैनिक, मासिक, चौमासिक र वार्षिक	▪ स्थलगत अनुगमन गर्ने । ▪ नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार लक्ष्य तथा प्रगति अनुगमन गर्ने ।
राजस्व प्रशासन	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	मासिक, चौमासिक र वार्षिक	▪ स्थलगत अनुगमन गर्ने । ▪ नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार लक्ष्य तथा प्रगतिको तुलना गर्ने ।

राजस्व सुधार योजना	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति, कार्यपालिका	मासिक, चौमासिक र वार्षिक	▪ स्थलगत अनुगमन गर्ने । ▪ नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार लक्ष्य र प्रगतिको तुलना गर्ने ।
समन्वय तथा सहकार्य	राजस्व शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति, कार्यपालिका	मासिक, चौमासिक र वार्षिक	▪ स्थलगत अनुगमन गर्ने । ▪ समन्वय र सहजिकरण गर्ने । ▪ मार्गदर्शन तथा निर्देशन दिने ।
राजस्व नीति	राजस्व शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति, कार्यपालिका, गाउँ सभा	चौमासिक र वार्षिक	▪ चौमासिक तथा वार्षिक कार्ययोजनाको लक्ष्य र प्रगति सम्बन्धी तुलनात्मक विश्लेषण गरी आवश्यक रणनीति सिफारिस, सुझाव तथा निर्देशन र पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने ।
राजस्व प्रतिवेदन	राजस्व शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति, कार्यपालिका, गाउँ सभा, लेखापरीक्षक	मासिक, चौमासिक र वार्षिक	▪ मासिक, चौमासिक तथा वार्षिक कार्ययोजनाको लक्ष्य र प्रगति सम्बन्धी तुलनात्मक विश्लेषण गरी आवश्यक रणनीति सिफारिस, सुझाव तथा निर्देशन र पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने ।
समीक्षा	उपाध्यक्ष	चौमासिक र वार्षिक	▪ लक्ष्य र उपलब्धी सहित सिकाइको प्रस्तुति र सुधारको पृष्ठपोषण प्राप्त गरी आगामी मार्गचित्र तयार गर्ने ।

राजस्वका स्रोत अनुसार अनुगमन गर्दा हेर्नुपर्ने कुराहरुको सूची तयार गरी अनुगमन गर्दा प्रभावकारी हुन्छ । साथै अनुगमनको प्रतिवेदन तयार गर्ने कार्यलाई अनिवार्य गरिनु पर्दछ । गाउँपालिकाले संस्थागत स्वमूल्याङ्कन गर्दा यस कार्ययोजनाका सम्बन्धित विषयमा आधार लिन सकिन्छ ।

अनुसूची

अनुसूची १: तथ्याङ्क सङ्कलनको चेकलिष्ट

गाँउपालिकाको संक्षिप्त परिचय तथा हालको अवस्था

१) संक्षिप्त परिचय
२) मुख्य पूर्वाधारको अवस्था
३) आर्थिक अवस्था
४) सामाजिक, सांस्कृतिक तथा पर्यटकिय अवस्था

गाँउपालिकाको संगठन तथा राजस्व प्रशासन

१) संगठन संरचना तथा कर्मचारीको विवरण
२) भौतिक सुविधाहरु
३) राजस्व शाखा तथा राजस्व प्रशासन
४) राजस्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरुको विवरण
५) कार्यकक्ष तथा कार्य स्थलको पर्याप्तता
६) फर्निचर, कम्प्यूटर, प्रिन्टर तथा अन्य भौतिक सुविधाहरु
७) राजस्व सम्बन्धी डाटा वेस, राजस्व प्रशासनमा सप्फट्वेयर र त्यसको प्रयोग
८) कप्यूटर विलिङ्ग प्रणालिको प्रयोग
९) वडा कार्यालयमा राजस्व प्रशासनको अवस्था

गाँउपालिकाको आय (आन्तरिक तथा वाह्य) सम्बन्धी विवरण

१) विगत तीन आर्थिक वर्षहरु (२०७४/७५, ०७५/७६ र ०७६/७७) को यथार्थ आय विवरण
२) चालु आर्थिक वर्षको (२०७८/७९) को अनुमानीत बजेट विवरण
३) चालु आर्थिक वर्षका लागि गाँउ सभाले पारित गरेको कर, शुल्क तथा दस्तुरका दरहरु

अन्य दस्तावेज तथा सूचनाहरु

१) निर्वाचित पदाधिकारीहरुको विवरण
२) गाँउ सभाले पारित गरेको आर्थिक ऐन
३) राजस्वसँग सम्बन्धित अन्य नीति तथा कार्यक्रमहरु
४) गाँउपालिकाको बस्तुस्थिति विवरण (पार्श्वचित्र)
५) राजस्व परिचालनका लागि भएका प्रभावकारी प्रयासहरु
६) राजस्व परामर्श समितिको विवरण

अनुसूची २: तथ्याङ्क सङ्कलन फाराम

क) राजस्व तर्फ

१) सम्पत्ति कर

- सम्पत्ति कर कार्यान्वयन प्रारम्भ भएको आर्थिक बर्षः
- जम्मा करदाता सङ्ख्या
- गत आर्थिक बर्षमा उठेको जम्मा रकम रुः
- चालु आर्थिक बर्षको वार्षिक लक्ष्य रुः
- चालु आर्थिक बर्षको फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रुः
- अधिकतम र न्यूनतम कर तिर्ने व्यक्तिले कति तिरेका छन्? अधिकतम रुः न्यूनतम रुः
- गत आर्थिक बर्षसम्मको बक्यौता रकम रुः

२) भूमिकर (मालपोत)

- गाँउपालिका भित्रको जम्मा खेतीयोग्य जग्गाको कूल क्षेत्रफलः (पालिकामा तथ्याङ्क उपलब्ध नभए मालपोत वा नापी कार्यालयबाट प्राप्त गर्न सकिने)
- गत आ.व. मा उठेको रकम रुः
- गत आ.व.सम्मको जम्मा बक्यौता रकम रुः

३) व्यवसाय कर

- दर्ता भएका व्यबसायिक फर्मको सङ्ख्या
- गत आ.व. मा उठेको जम्मा रकम रुः
- चालु आ.व.को वार्षिक लक्ष्य रुः
- चालु आ.व. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रुः
- अधिकतम र न्यूनतम कर तिर्ने व्यक्तिले कति तिरेका छन् ? अधिकतम रुः न्यूनतम रुः
- गत आ.व.सम्मको बक्यौता रकम रुः
- दर्ता हुन बाँकी रहेका फर्मको सङ्ख्या रुः

क्र.सं.	व्यापार व्यवसायको विवरण	साना लगानी	मझौला लगानी	ठूला लगानी	कैफियत
१	उद्योग				
२	वित्तीय संस्था (बैंक, विकास बैंक, सहकारी विमा, आदि)				
३	व्यापारिक भवन, मल, निजी अस्पताल, संस्थागत कलेज विद्यालय				
४	डिलर तथा थोक विक्रेता				
५	अन्य व्यवसाय				

४) व्यवसाय वहाल कर

- संस्थागत रुपमा (बैंक, सरकारी, नीजि विद्यालय, सरकारी कार्यालय आदिलाई) भाडामा दिएका घरहरुको सङ्ख्या   औषत मासिक घर भाडा रकम रुः
- व्यवसायिक फर्म (पसल, होटेल, रेष्टुरेन्ट आदि) लाई भाडामा दिएका घरहरुको संख्याः औषत मासिक घर भाडा रकम रुः
- आवासिय प्रयोजनका लागि भाडामा दिएका घरको सङ्ख्या   औषत मासिक घर भाडा रकम रुः
- चालु आ.व.को वार्षिक लक्ष्य रुः
- चालु आ.व. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रुः

५) जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर

- जडिबुटि सङ्कलन गर्ने व्यबसायीको संख्याः   सङ्कलन हुने जडिबुटिको औषत परिमाणः के.जी.
- प्रति के.जी. जडिबुटि करको दरः   चालु आ.व.को लक्ष्यः

क्र.सं.	वस्तुहरु	ईकाई	कुल सङ्कलन परिणाम	अनुमानित मुल्य
क	**जडिवुटी जन्य वस्तुहरु**			
ख	**कवाडी जन्य वस्तुहरु**			
ग	**जीवजन्तु**			

ख) गैर कर राजस्व तर्फ

१) सिफारिश/प्रमाणित दस्तुर (वडा र पालिकाबाट गरिने सबै किसिमका)

- गत आ.व. मा सबै गरिएको सिफारिश प्रमाणितको सङ्ख्या
- सिफारिश/प्रमाणित दस्तुरको न्यूनतम दरः   सिफारिस/प्रमाणित दस्तुरको अधिकतम दरः
- गत आ.व. मा प्राप्त यथार्थ आय रुः
- चालु आ.व.को वार्षिक लक्ष्य रुः
- चालु आ.व. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रुः
- वार्षिक रुपमा दर्ता र नविकरण सम्बन्धी सेवाको विबरणः

क्र.स.	सेवाको किसिम	सङ्ख्या	दस्तुरको दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.ब मा प्राप्त रकम
१	एफ एम रेडियो				
२	घ वर्गको निर्माण व्यवसायी ईजाजत				
३	विद्यालय स्थापना				
४	पत्रपत्रिका				
५	व्यापारिक फर्म				
६	सहकारी				
७	अन्य				
	जम्मा				

२) भवन निर्माण अनुमति दर

- वार्षिक रुपमा निर्माण हुने नयाँ घरको सङ्ख्या
- नक्सापास प्रकृयामा आउने गरेका घरहरुको प्रतिशतः
- नक्सापास दस्तुरको दर प्रतिवर्ग फीटः
- गत आ.व. मा पास भएका नक्सा सङ्ख्या दस्तुर बापतको यथार्थ आयः
- चालु आ.व.को वार्षिक लक्ष्य रुः
- चालु आ.व. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रुः

३) सेवा शुल्क

क्र.स.	सेवाको किसिम	दर	सेवाग्राहीको सङ्ख्या	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.ब मा प्राप्त रकम
१	हाटबजार				
२	पार्किङ				
३	बहाल बिरौटी शुल्क				
४	फोहोरमैला व्यवस्थापन (सरसफाई)				
५	सडक बत्ति				
६	शौचालय				
७	पार्क				
८	पर्यटकिय स्थल				
९	सडक, बसपार्क				
१०	अचल सम्पत्ति मूल्याङ्कन				
जम्मा					

४) बिक्री

क्र.स.	सम्पत्तिको किसिम	EIA/IEE प्रतिवेदन अनुसारको परिणाम	दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को ठेक्का रकम
१	ढुङ्गा गिट्टी वालुवा माटो स्लेट अन्य					
२	टेण्डर फर्म (बार्षिक सङ्ख्या)					
३	पुस्तक वा नक्सा (सङ्ख्या)					
४	अन्य सम्पत्ति					
जम्मा						

५) सम्पत्ति भाडा

क्र.स.	सम्पत्तिको किसिम	परिणाम	दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	मेसिन औजार					
२	घर वा जग्गा वा पोखरी					
३	अन्य सम्पत्ति					
जम्मा						

६) दण्ड जरिवाना

क्र.स.	दण्ड जरिवानाको किसिम	परिणाम	दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	नक्सा पास					
२	छाडा गाईवस्त/पशु					
३	सडक वा सडक पेटी					
४	फोहोरमैला					
	अन्य					

७) सवारी साधन कर (टेम्पो, जिप, ट्रक, टिपर, भ्यान, माईक्रोबस, मिनिबस/बस)

क्र.स.	सवारी साधनको किसिम	सङ्ख्या	दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	टेम्पो					
२	जिप					
३	मिनिट्रक					
४	ट्रक					
५	टिपर					
६	भ्यान					
७	माईक्रोबस					
८	मिनिबस					
९	बस					
	अन्य					

८) प्रदेशसंग बाँडफाँड हुने राजस्व

क्र.स.	राजस्वको किसिम	परिणाम	दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	सवारी साधन कर					
२	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क					
३	मनोरञ्जन कर (करदाता)					
४	विज्ञापन कर (करदाता)					
	अन्य					

९) गाँउपालिकाको स्वामित्तमा रहेको जग्गा र यसको हालको उपयोग सम्बन्धी विवरणः

१०) गाँउपालिका क्षेत्रभित्रको सार्वजनिक, पर्ति ऐलानी जग्गा र यसको हालको उपयोगको अवस्थाः

११) गाँउपालिका क्षेत्रभित्रका महत्वपूर्ण पर्यटकिय र धार्मिक स्थलहरु सम्बन्धी विवरणः

१२) आन्तरिक आयका अन्य कुनै थप सम्भाव्य स्रोत भएमा सोको विवरणः

गाउँपालिकाका आय स्रोतहरु तथा हालको अवस्था

क्र. सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	सङ्कलन भएको/नभएको	दर निर्धारणको अवस्था
क	**कर तर्फ**			
१	भूमि कर (मालपोत)			
२	सम्पत्ति कर			
३	सवारी कर			
४	घर जग्गा बहाल कर			
५	व्यवसाय कर			
६	जडीवुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर			
ख	**अन्य राजस्व**			
१	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, काठ, दाउरा, स्लेट, आदि जस्ता वस्तुको विक्री तथा निकासी शुल्क			
२	नक्सापास दस्तुर			
३	व्यक्तिगत घटना दर्ता शुल्क			
४	वहाल विटौरी शुल्क			
५	पार्किङ्ग शुल्क			
६	अस्पताल सञ्चालन शुल्क			
७	फोहरमैला व्यवस्थपन शुल्क			
८	स्थानीय खानेपानी शुल्क			
९	स्थानीय विद्युत महशुल			
१०	केवलकार, ट्रेकिंग, कायाकिङ्ग, बन्जीजम्प, जीपफ्लायर, पाराग्लाईडिङ्ग, आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवाशुल्क			
११	निर्माण, सञ्चालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार तथा सेवामा सेवाशुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक बत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, बसपार्क, पुल, आदि			
१२	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क			
१३	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो सञ्चालन, घ वर्गको			

	निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, आदि)			
१४	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, तुन, माटो तथा स्लेट जस्ता वस्तुको सर्वेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क			
१५	वडा कार्यालय मार्फत गरिने सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर			
१६	दण्ड जरिवाना			

गाउँपालिकाको स्वामित्व वा भोगचलनमा रहेका जग्गा र भवन

क्र.सं.	जग्गा रहेको स्थान	कि.नं.	क्षेत्रफल	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदि भएमा)
क	**स्वामित्व रहेको जग्गा**				
१					
२					
३					
४					
५					
ख	**भोगचलनमा रहेको जग्गा**				
१					
२					
३					
४					
५					

गाउँपालिकाको स्वामित्वमा रहेका भवन

क्र.सं.	भवन रहेको स्थान	भवनको विवरण	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदि भएमा)
१				
२				
३				
४				
५				
६				
७				

भवन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	घरको वर्गीकरण	अनुमानित सङ्ख्या	बहालमा भएको सङ्ख्या	औसत बहाल दर
१	व्यापरिक प्रयोजनका लागि निर्मित भवन⁄घरहरु (नोट: व्यापारिक कम्प्लेक्स, पार्टी प्यालेस, अस्पताल, कोल्ड स्टोर, नीजि विद्यालय तथा क्याम्पस, आदि)			
२	औद्योगिक प्रयोजनका भवन⁄घरहरु			
३	आवासिय भवन⁄घरहरु			
३.१	कच्ची घरहरु (कच्ची जोडाई तथा छाना)			
३.२	अर्ध कच्ची घरहरु (माटोको जोडाई र कंक्रिट वा स्टिलको छाना भएको)			
३.३	पिलर सिस्टम नभएको पक्की घर (Without RCC Frame Structure)			
३.४	पिलर सिस्टम भएको पक्की घर (With RCC Frame Structure)			
जम्मा				

जग्गा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	जग्गाको किसिम	अनुमानित क्षेत्रफल	औसत मुल्यांकन दर (मालपोत कार्यालयको आधारमा)	कैफियत
१	शहरी क्षेत्र			
२	आवासीय क्षेत्र			
३	कृषि क्षेत्र			
४	वन तथा अन्य क्षेत्र			
जम्मा				

बहाल विटौरी

क्र.सं.	सम्पत्तिहरु	ईकाई	परिमाण	दर
क	भवन तथा कोठाहरु			
ख	मेसिनहरु			
ग	सार्वजनिक सम्पत्ति			

गाउँपालिकाले निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरेका सेवा

क्र.सं.	सेवाहरु	उपलब्ध गराईएको स्थान वा क्षेत्र	ईकाई र परिमाण	सेवा शुल्कको संभावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)
१	फोहरमैला व्यवस्थापन				
२	स्थानीय खानेपानी				
३	विजुली				
४	धारा				
५	अतिथि गृह				
६	धर्मशाला				
७	पुस्तकालय				
८	सभागृह				
९	ढल निकास				
१०	सडक वत्ति				
११	सार्वजनिक शौचालय				
१२	पार्क				
१३	पौडी पोखरी				
१४	व्यायमशाला				
१५	पर्यटकीय स्थल				
१६	हाट बजार				
१७	पशु बधशाला				
१८	शवदाह गृह				
१९	बसपार्क				
२०	अन्य पार्किङ्ग क्षेत्र				
२१	सिफारिश तथा प्रमाणित				
२२	दर्ता, अनुमति, नविकरण दस्तुर				
२३	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क				
२४	नक्सापास				
जम्मा					

अनुसूची ३: माईन्यूट

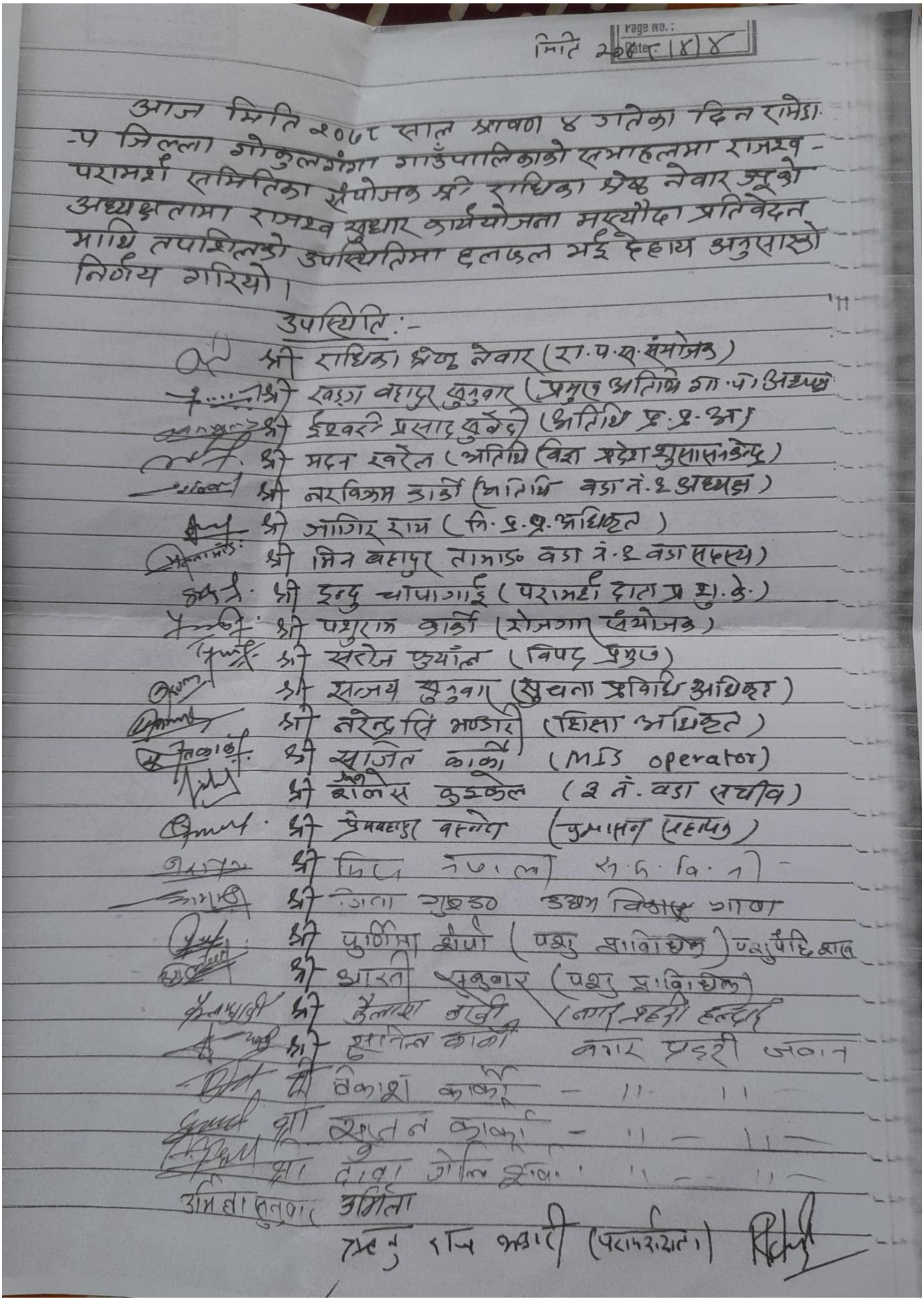

मिति २०७८।४।४

आज मिति २०७८ साल श्रावण ४ गतेका दिन रामेछाप जिल्ला गोकुलगंगा गाउँपालिकाको सभाहलमा राजस्व-परामर्श समितिको संयोजक श्री राधिका श्रेष्ठ नेवार ज्यूको अध्यक्षतामा राजस्व सुधार कार्ययोजना मस्यौदा प्रतिवेदन माथि तपशिलको उपस्थितिमा छलफल भई देहाय अनुसारको निर्णय गरियो।

उपस्थिति:-

श्री राधिका श्रेष्ठ नेवार (रा.प.स. संयोजक)
श्री खड्ग बहादुर सुनुवार (प्रमुख अतिथि गा.पा. अध्यक्ष)
श्री ईश्वरी प्रसाद बुढेल (अतिथि प्र.प्र.अ.)
श्री मदन खरेल (अतिथि विज्ञ प्रदेश सुशासन केन्द्र)
श्री नरविक्रम कार्की (अतिथि वडा नं. ४ अध्यक्ष)
श्री जागिर राय (नि.प्र.प्र. अधिकृत)
श्री मिन बहादुर तामाङ वडा नं. ४ वडा सदस्य)
श्री इन्दु चापागाईं (परामर्श दाता प्र.मु.के.)
श्री पशुराज कार्की (रोजगार संयोजक)
श्री सरोज स्याँल (विपद् प्रमुख)
श्री सञ्जय सुनुवार (सूचना प्रविधि अधिकृत)
श्री नरेन्द्र सिं भण्डारी (शिक्षा अधिकृत)
श्री सुजित कार्की (MIS operator)
श्री कमलेस कुइकेल (२ नं. वडा सचिव)
श्री प्रेमबहादुर बस्नेत (प्रशासन सहायक)
श्री दिल नेपाल स.क.वि.नि.
श्री गीता गुरुङ उद्यम विकास शाखा
श्री पूर्णिमा श्रेष्ठ (पशु प्राविधिक) पशुपंछी शाखा
श्री आरती सुनुवार (पशु प्राविधिक)
श्री कैलाश कार्की (नगर प्रहरी हवल्दार)
श्री सुशिल कार्की नगर प्रहरी जवान
श्री विकाश कार्की - " "
श्री सुदन कार्की - " - " -
श्री दावा शेर्पा " - "
अर्मिला सुनुवार अर्मिला

ज्ञानेन्द्र भण्डारी (परामर्शदाता)

Page No.:
Date:

चन्द्रिका सुनुवार — चन्द्रिका
जित माया सुनुवार
ठाकुर बहादुर खड्का कार्की
सुमन कुइँकेल प्रशासकीय अधिकृत

निर्णय नं. १. गोकुलगंगा गाउँपालिकाको राजस्व सुधार प्रतिवेदन माथि भएको छलफलमा आएका सम्पूर्ण सुझावहरूलाई अन्तिम प्रतिवेदनमा समावेश गर्ने निर्णय गरियो।

निर्णय नं. २. धन्यवाद ज्ञापन सम्बन्धमा राजस्व सुधार प्रतिवेदन छलफल तथा प्रस्तुतीकरण कार्यक्रममा उपस्थित अध्यक्षज्यू, उपाध्यक्षज्यू, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतज्यू, वडा अध्यक्षज्यूहरू, वडा सचिवहरू, गाउँपालिकाका शाखा प्रमुख लगायत कर्मचारीज्यूहरूलाई राजस्व सुधार प्रतिवेदनमा छलफलमा उपस्थित [illegible] केन्द्र लिमि श्री मदन विरेल, परामर्शदाता श्री इन्दु चापगाईं र श्री राज भण्डारी ज्यू लगायतलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्दै आजको कार्यक्रम सम्पन्न गरियो।

अनुसूची ४: फोटोहरु

मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतिकरणको फोटोहरु

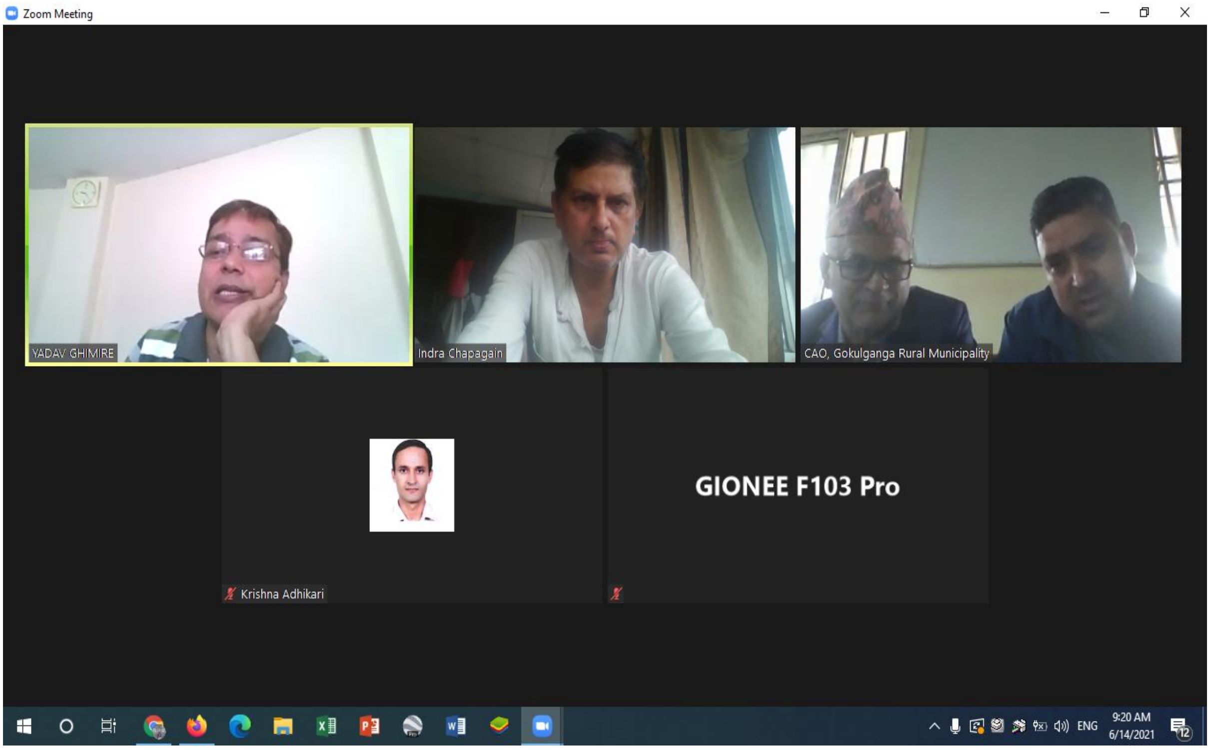
Zoom Meeting
YADAV GHIMIRE
Indra Chapagain
CAO, Gokulganga Rural Municipality
Krishna Adhikari
GIONEE F103 Pro
9:20 AM
6/14/2021

जुम मिटिङको फोटोहरु

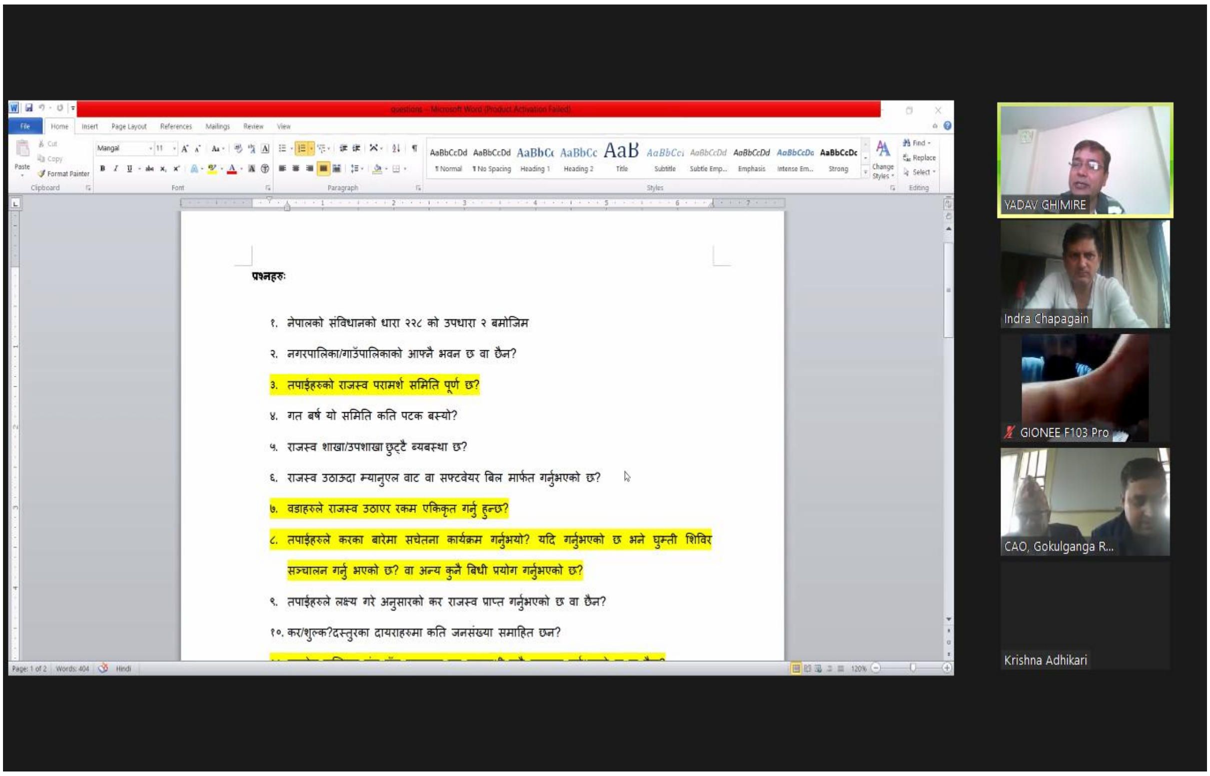
प्रश्नहरु:
१. नेपालको संविधानको धारा २२८ को उपधारा २ बमोजिम
२. नगरपालिका/गाउँपालिकाको आफ्नै भवन छ वा छैन?
३. तपाईहरुको राजस्व परामर्श समिति पूर्ण छ?
४. गत बर्ष यो समिति कति पटक बस्यो?
५. राजस्व शाखा/उपशाखा छुट्टै ब्यबस्था छ?
६. राजस्व उठाउदा म्यानुएल बाट वा सफ्टवेयर बिल मार्फत गर्नुभएको छ?
७. वडाहरुले राजस्व उठाएर रकम एकिकृत गर्नु हुन्छ?
८. तपाईहरुले करका बारेमा सचेतना कार्यक्रम गर्नुभयो? यदि गर्नुभएको छ भने घुम्ती शिविर सञ्चालन गर्नु भएको छ? वा अन्य कुनै बिधी प्रयोग गर्नुभएको छ?
९. तपाईहरुले लक्ष्य गरे अनुसारको कर राजस्व प्राप्त गर्नुभएको छ वा छैन?
१०. कर/शुल्क?दस्तुरका दायराहरुमा कति जनसंख्या समाहित छन्?
YADAV GHIMIRE
Indra Chapagain
GIONEE F103 Pro
CAO, Gokulganga R...
Krishna Adhikari

तथ्याङ्क सङ्कलनका फोटोहरु

तथ्याङ्क सङ्कलनका फोटोहरु